

TARTU VALLA JÄÄTMEKAVA

2026 – 2031

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. JÄÄTMEHOOLDUSE ÕIGUSLIKUD ALUSED	4
1.1 Strateegilised dokumendid	5
1.2 Riigi tasand.....	6
1.3 Omavalitsuse tasand	7
1.4 Ettevõtte tasand	8
1.5 Kodumajapidamise tasand	8
2. JÄÄTMEKAVA RAKENDAMISE MÕJU KESKKONNALE	8
3. TARTU VALLA ÜLDISELOOMUSTUS	10
4. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE JÄÄTMELIIKIDE JA KOGUSTE KAUPA	12
4.1. Olmejäätmete kogumine ja käitlemine	14
4.2. Segaolmejäätmete kogumine ja käitlemine	17
4.3. Biolagunevate jäätmete kogumine ja käitlemine	21
4.4. Paberi- ja kartongijäätmete kogumine ja käitlemine	23
4.5. Pakendijäätmete kogumine ja käitlemine	24
4.6. Suurjäätmete kogumine ja käitlemine	27
4.7. Tekstiili ja rõivajäätmete kogumine ja käitlemine	28
4.8. Probleemtoodete jäätmete kogumine ja käitlemine	29
4.9. Ohtlike jäätmete kogumine ja käitlemine	34
4.10. Tervishoiu- ja veterinaarteenuste käigus tekkinud jäätmete kogumine ja käitlemine	35
4.11. Ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine ja käitlemine	36
5. HINNANG JÄÄTMEVOOGUDELE TULEVIKUS	38
6. OLEMASOLEVATE KOGUMISSÜSTEEMIDE JA KÄITLEMISTARISTU KIRJELDUS	40
6.1. Jäätmekäitluskohad ja jääkreostusobjektid	40
7. EELMISES JÄÄTMEKAVAS PÜSTITATUD EESMÄRKIDE TÄITMISEST	41
8. JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE	41
8.1. Avalikel üritustel jäätmetekke vältimine	42
8.2. Biojäätmete ringlussevõtt ja tekke vältimine	42
8.3. Mere- ja muude veekogude prügi vältimine.....	43
9. JÄÄTMETEKKE VÄHENDAMINE JA RINGMAJANDUSE EDENDAMINE	44
9.1. Jäätmete ladestamise vähendamine	44
9.2. Korduskasutus ja parandamine	44
9.3. Ringsed lahendused ehitussektoris	45
9.4. Keskkonnasäästlike lahenduste rakendamine toote, teenuse või töö hankimisel	46
10. JÄÄTMETE KOGUMISSÜSTEEMIDE ARENDAMINE	46
10.1. Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise edendamine	46
10.2. Pakendite ja pakendijäätmete käitlemise kava	51

10.3. Olmejäätmete liigiti kogumise arendamine	49
10.4. Jäätmemajade rajamine	50
10.5. Süvamahutite paigaldamine	51
10.6. Korraldatud jäätmeveo arendamine.....	55
10.7. Piirissaarel jäätmekäitluse korraldamine	56
10.8. Jäätmetekitajate teadlikkuse tõstmine	47
10.9. Järelevalve tõhustamine	48
10.10. Jäätmehoolduse arendamise rahastamine	57
11. JÄÄTMEHOOLDUSE EESMÄRGID	60
11.1 Tartu valla ülesanded sihteesmärkide saavutamisel.....	62
11.2 MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus ülesanded	63
11.3 Jäätmehoolduse korraldamise pikaajaline planeerimine.....	63
11.4. Jäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise suurendamine.....	63
11.5. Ehitus- ja lammutusjäätmete taaskasutamine.....	64
11.6. Järelevalvesüsteemi tõhustamine	64
LISA 1 TEGEVUSKAVA EESMÄRKIDE REALISEERIMISEKS	66

SISSEJUHATUS

Tartu valla jäätmekava 2026-2031 on omavalitsuse jäätmehooldust korraldav ja suunav dokument, mille eesmärk on määrata jäätmehoolduse arengusuunad, tegevused ja meetmed aastani 2031. Kohaliku omavalitsuse üksuse jäätmekavas käsitletakse jäätmehoolduse olukorda kavaga hõlmatud territooriumil, jäätmehoolduse korraldamise ja tõhustamise eesmärke ning eesmärkide saavutamise meetmeid.

Jäätmekava koostamisel on lähtutud Riigi jäätmekavast 2023-2028¹, jäätmeseadusest, Tartu valla arengukavast 2022 – 2030², avalikult kättesaadavatest andmetest ja valdkonnas teostatud jäätmealastest uurimistööst ning analüüsist.

Jäätmekava on koostatud vastavalt jäätmeseaduse nõuetele, mis määravad jäätmekava sisu ning jäätmekava avalikustamise. Jäätmekava ei hõlma jäätmeid, mis ei kuulu jäätmeseaduse kohaselt jäätmeseaduse reguleerimisalasse või on reguleeritud teiste seaduste ja määrustega.

Käesolevas jäätmekavas kirjeldatud jäätmehoolduse strateegilised eesmärgid, ressursid ja tegevused võivad vajaduse korral muutuda. Muudatuste vajaduste sisend võib tulla muudatustest õigusaktides, turusituatsioonides jäätmete käitlemisel, samuti omavalitsuse enda vajaduste ja võimaluste muutusest. Samuti võivad muutusi tuua kaasa prognoosimatud või raskesti prognoositavad muutused poliitilistes või majanduslikus keskkonnas.

Jäätmekava rakendamine toimub tegevuskava alusel. Tegevuskava korrigeeritakse vajaduste põhiselt.

1. JÄÄTMEHOOLDUSE ÕIGUSLIKUD ALUSED

Jäätmehoolduse korraldamise õigusraamistik põhineb Euroopa Liidu direktiividel, riiklikel ja kohaliku tasandi õigusaktidel ning valdkonda puudutavatel strateegiatel. Jäätmehoolduse korraldamise õigusruumist tulenevad järgmised peamised põhimõtted:

- riigi tasemel seatakse üldeesmärgid, mille rakendamine toimub kohaliku omavalitsuse strateegiate ja tegevuskavade alusel;
- jäätmehoolduse arendamine on jäätmeseaduse § 12 alusel kohaliku omavalitsuse ülesanne, mille täitmise eesmärgiks on vältida või vähendada jäätmeteket ning tõsta jäätmehoolduse taset;
- kohalikul omavalitsusel on lai diskretsiooniotsus parima jäätmehoolduse lahenduse rakendamisel;
- suurim vastutus eesmärgistatud tulemuste saavutamisel on jäätmetekitajatel ja –valdajatel, kes peavad täitma etteantud reegleid ja juhiseid jäätmetekke vältimisel ja jäätmete liigiti kogumisel ning keskkonnakahjulikke tegevuste vältimisel;
- kohalik omavalitsus vastutab jäätmeseaduse § 136³ sätestatud jäätmete taaskasutamise sihteesmärkide saavutamise eest, rakendades selleks kõiki vajalikke ja otstarbekaid tegevusi.

¹ Riigi jäätmekava 2023-2028 (<https://kliimaministeerium.ee/jaatmekava>)

² Tartu valla arengukava 2022-2030 uus redaktsioon (<https://www.riigiteataja.ee/akt/424092024001>)

1.1 STRATEEGILISED DOKUMENDID

Keskkonnavaldkonna katusdokumendiks on seni olnud 2007. aastal koostatud „Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030“³. Strateegia määratles pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes keskkonnavaldkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjudest ümbritsevale looduskeskkonnale ja inimesele. Keskkonnastrateegia ei käsitle enam kõiki keskkonnavaldkonna jaoks aktuaalseid tegevussuundi ehk ei kata terviklikult kogu tulemusvaldkonda „Keskkond“. Uus keskkonnavaldkonna arengukava asendab seni kehtinud keskkonnastrateegiat.

Keskkonnavaldkonna arengukava (edaspidi KEVAD) eelnõu⁴ lähtub Eesti riigi arengustrateegias „Eesti 2035“⁵ seatud pikaajalistest sihtidest ning panustab eelkõige sihtide „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ ning „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ saavutamisse. Arengukavaga toetatakse muutuste elluviimist peamiselt valdkondades „Majandus ja kliima“ ning „Ruum ja liikuvus“. Lisaks lähtub KEVAD Euroopa Liidu (EL) pikaajalistest eesmärkidest ning pakub lahendusi muutunud oludega kohanemiseks. KEVAD seab Eestile keskkonnavaldkonna visiooni, eesmärgid ja alaesmärgid koos olulisemate poliitikainstrumentidega aastani 2030 ning korrastab selle valdkonna strateegilist planeerimist.

KEVAD-s seatud visiooni ja üldeesmärgi saavutamiseks on püstitatud 16 alaesmärki keskkonnavaldkonnale, jäätmekava jaoks on olulisemateks valdkondadeks ringmajandus ja jäätmekäitlus. **Ringmajanduse valdkonna eesmärk aastaks 2030 on:** Eesti on toimiv ringse tootmise ja tarbimise süsteem. Tõhusa ringmajanduse rakendamisega tagatakse ettevõtlike väiksem keskkonnamõju, samas tõstes konkurentsivõimet ja suurendades ressursside kättesaadavust. Eestis kasutusel olevate ressursside tarneahel on selge ja võimalikult lühike. Kasutame ja tarbime kõiki ressursse targalt ja keskkonda hoidvalt ning see muudab meie ühiskonna kestlikuks. Looduskeskkonna ressursse kasutatakse kestlikult, võimaldades nende säilimise ja taastumise järgnevatele põlvetele. Tooted on kauakestvad ja materjalid on ohutult ja pikalt või lõputult ringluses. Ringmajanduse keskmes on ressursside kasutamise vähendamine, digitaalsed lahendused ja uued ärimudelid, mis ergutavad koostööd avaliku sektori, erinevate ettevõtete ning ettevõtete ja teadusasutuste vahel. Meil on piisavalt eksperte ning tagatud nende järelkasv, et toetada süsteemi jätkusuutlikkust ning arengut.

Jäätmekäitluse korraldamise valdkonna eesmärk aastaks 2030 on: Jäätmetekke vältimine ja toodete korduskasutamine ning parandamine on igapäevase käitumise osa ning jäätmetest luuakse uut väärtust toormena. Jäätmetekke vältimise raames tarbitakse mõistlikult ning vajaduspõhiselt keskkonnahoidlikke tooteid ja teenuseid, tekkekohal kogutakse jäätmeid liigiti, jäätmeid käsitletakse kui väärtuslikku ressursi. Jäätmekorraldus lähtub jäätmehierarhiast, kus eelistatim on jäätmetekke vältimine. Kus jäätmete vältimine on võimatu, tuleb toetada toodete korduskasutust ja jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist. Toodete parandamine ja remontimine on võimalik, lihtne ja mugav ning majanduslikult mõttekas. Kasutades tekkinud

³ Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030 (<https://www.riigiteataja.ee/aktiis/0000/1279/3848/12793882.pdf>)

⁴ KEVAD eelnõu (<https://kliimaministeerium.ee/kevad>)

⁵ Eesti riigi arengustrateegia „Eesti 2035“ (<https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>)

jäätmeid kui ressursi, on võimalik saada loodusvaradest maksimaalset väärtust ja vähendada nõudlust uute loodusvarade järele. Kui ringlussevõtt pole võimalik, siis tuleb eelistada muul viisil taaskasutamist, sh sektoriülest ressurside riskasutamist, et võimalikult vähe suunata jäätmeid põletusse või ladestada neid prügilasse. Jäätmetest toormena väärtuse loomine asendab toormaterjali kasutuselevõttu.

Strateegia „Eesti 2035“ kohaselt on aastaks 2050 Eesti konkurentsivõimeline, teadmispõhise ühiskonna ja majandusega **kliimanutraalne riik**, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada.

Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Kohalike ressurside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega. Kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis.

Ringmajanduse valge raamat⁶ koondab ministeeriumite ja huvirühmade arutelude tulemusel kokku lepitud visiooni, ringmajanduse aluspõhimõtted ja arengusuunad, millest lähtutakse edasistes tegevustes. Dokument toetab erinevaid osapooli, et ringmajandus oleks läbiv raamistik planeerimises, tarbimises, tootmises, poliitikas, elustiilis, kultuuris ja väärtushinnangutes. Valgele raamatule järgneb ringmajanduse tegevuste kava, milles tuuakse välja erinevate valdkondade tegevused ja mõõdikuid.

Tõhusa ringmajanduse rakendamise tagatakse tasakaal ettevõtluse ja keskkonnakoormuse vahel, tõstes konkurentsivõimet ja säilitades toorainete varustuskindlust. Looduskeskkonna ressursse kasutatakse kestlikult, võimaldades nende säilimise ja taastumise järgnevatele põlvedele. Tooted on kauakestvad ja materjalid on ohutult, pikalt ringluses. Ringmajanduse keskmes on ressurside kasutamise vähendamine, digitaalsed lahendused ja uued ärimudelid, mis ergutavad ka koostööd erinevate ettevõtete ning ettevõtete ja teadusasutuste vahel. Olemas on piisav ekspertide järeelkasv, mis tagab süsteemi jätkusuutlikkuse ning arenemise.

1.2 RIIGI TASAND

Kliimaministeeriumi ülesanne on ajakohastada ja rakendada riigi jäätmekava, mis annab jäätmehoolduse korraldamiseks suunised ning õigusaktid, et kavandatud plaane ja eesmäärke võimalikult hästi ellu viia.

Keskkonnaamet on Kliimaministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis annab keskkonnakaitselube, samuti registreerib jäätmeluba mittevajavaid jäätmekäitlejaid, teostab riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses.

Keskkonnaagentuur on Kliimaministeeriumi hallatav riigiasutus, mille tegevusvaldkond on riikliku keskkonnaseire programmi täitmine, keskkonnavaldkonna riigisiseste ja

⁶ Ringmajanduse valge raamat (https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/2022-06/Ringmajandus_valge_raamat.pdf)

rahvusvaheliste aruannete koostamine, keskkonnaseisundile hinnangute andmine, elutähtsate teenuste, sh ilmaprognoosi tagamine ning seirejaamade, -vahendite ja -seadmete pidamine ja uuendamine.

Jäätmeseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmisega on käivitatud jäätmereform, mille eesmärk on korrastada jäätmehoolduse korraldust, suurendada jäätmete liigiti kogumist ning suunata materjalid senisest suuremas mahus ringlusse.⁷ Eesmärk on tagada puhtam elukeskkond ning saavutada Eesti jäätmehoolduses üleminek ringmajandusele. Selleks on vaja ellu viia struktuursed muudatused, mis aitavad tagada olmejäätmete (sealhulgas olmejäätmete hulka kuuluvate pakendijäätmete) liigiti kogumise ning olmejäätmete ringlussevõtu, sealhulgas sihtarvude saavutamise.

1.3 OMAVALITSUSE TASAND

Kohalikul tasandil jäätmehoolduse planeerimisel on tähtis määratleda täpselt kohalikule omavalitsusele erinevate jäätmehooldusalaste õigusaktidega antud õigused ning pandud kohustused. Omavalitsuste vahelise koostöö aluseks on ühised eesmärgid ja tegevuskava ning kohalikul tasandil jäätmehooldust reguleerivad õigusaktid.

Üle Eesti ühtselt toimiva jäätmehoolduse ning käitlussüsteemi toimimise eelduseks on kõigi omavalitsuste omavaheline koostöö koostöostruktuuride kaudu. Kohalike omavalitsuste vahelise koostöö eelisteks on majanduslik kasulikkus, sest see võimaldab õigesti dimensioneerida ja paigaldada jäätmekäitlusrajatised (keskkonnajaam, jäätmejaam jms), mille tulemusena on halduskulud madalamad, ühistes veopiirkondades on teenuse hind ühtlane, ühiselt korraldatud taaskasutatavate jäätmete kogumissüsteem on tõhusam.

Tartu vald on MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskuse liige (edaspidi *EJHK*). EJHK on loodud omavalitsuste jäätmehooldusalase koostöö edendamiseks, jäätmeseadusega omavalitsustele pandud ülesannete täitmiseks ning ühiselt jäätmehoolduse arendamiseks. Ühing on asutatud 2003. aastal koostöös teiste omavalitsustega Järvamaalt, Raplamaalt, Jõgevamaalt, Lääne-Virumaalt, Viljandimaalt, Harjumaalt, Tartumaalt, Pärnumaalt, Põlvamaalt ja Valgamaalt.

Jäätmekäitlusalast tegevust Tartu vallas reguleerivad arengukava², käesolev jäätmekava, jäätmehoolduseeskiri⁸ ning jäätmevaldajate registri põhimäärus⁹.

Keskkonnaagentuuri poolt on läbiviidud projekt „Ringmajanduse võimekuse tõstmine“¹⁰ perioodiga 19.07.2021 – 31.12.2023, mille eesmärk oli liikuda Eesti ringmajanduse raamistiku väljatöötamise suunas. See nägi ette suurendada avalikkuse teadlikkust, siduda ringmajandust inimeste igapäevaellu ning aidata kaasa inimeste tarbimiskäitumise muutmisele. Projekti raames koostati omavalitsuse põhine teekaart¹¹, hinnati ja kaardistati ringmajanduse

⁷ Jäätmereform (<https://kliimaministerium.ee/jaatmereform>)

⁸ Tartu valla jäätmehoolduseeskiri (<https://www.riigiteataja.ee/akt/407092021028>)

⁹ Tartu valla jäätmevaldajate registri põhimäärus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/403042018012>)

¹⁰ Projekt „Ringmajanduse võimekuse tõstmine“ (<https://keskkonnaportaal.ee/et/ringmajanduse-v%C3%B5imekuse-t%C3%B5stmine>)

¹¹ Tartu valla ringmajanduse teekaart (<https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/Teemad/Ringmajandus/Tartu-vald-TEEKAART.pdf>)

hetkeolukorda omavalitsuses. Selgitati välja kitsaskohad ja pakuti välja olukorrale sobivaid lahendusi. Igale omavalitsusele töötati välja individuaalne teekaart, mis koosneb tegevuskavast, soovitudest ja nõuannetest jäätmemajandusele, teavitustegevusele, keskkonnahoidlike riigihangete ja ringmajanduslike ärimudelite kasutuselevõtuks, kohalike ressursside kestlikuks kasutamiseks, keskkonnajuhtimissüsteemide rakendamiseks ning koostöövõimalusteks omavalitsuse, erinevate sektorite ja rahvusvaheliste partnerite vahel.

1.4 ETTEVÕTTE TASAND

Ettevõtte tasandil reguleerivad jäätmekäitlust keskkonnakaitselood. Kui ettevõtte käitleb teiste isikute tekitatud ja üle antud ohtlike jäätmeid, peab ta omama vastavat keskkonnakaitseluba.

Ettevõtted peavad majandustegevuse tulemusel tekkivate jäätmete käitlemisel korraldama:

- tavajäätmete (sh olmejäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete jm) kogumist ja edasisele käitlemisele (taaskasutamisele) suunamist, vastavalt korraldatud jäätmeveo hanketingimustele;
- ohtlike jäätmete (v.a põlevkivisektoris tekkivate ohtlike jäätmete) kogumist ja edasist käitlemist;
- iseseisvaid jäätmekäitlussüsteeme omavates ettevõtetes tekkivate jäätmete käitlemist;
- jäätmete taaskasutamise protsessis (ka jäätmete korduskasutamiseks ettevalmistamises) osalemist ja oma positiivse panuse andmist.

Ettevõtted kui jäätmetekitajad peavad lähtuma lisaks omavalitsuse jäätmehoolduseeskirja tingimustest. Omavalitsusel on võimalus nõuda ettevõtetelt jäätmete tekke ja käitlemise tegevuste osas jäätmekava koostamist, mis võimaldab vallal ülevaadet ettevõtte tegevuste olemusest ja võimalikest mõjudest valla jäätmehoolduse eesmärkidele.

1.5 KODUMAJAPIDAMISE TASAND

Kodumajapidamise tasandil on olulised järgmised tegevused: liitumine korraldatud jäätmeveoga ning olmejäätmete liigiti kogumine tekkekohas, sh biojäätmete liigiti kogumine ja võimalusel kohtkompostimine, lisaks vanapaberi, suurjäätmete ja tekstiiljäätmete liigiti kogumine tekkekohas, pakendi ja pakendijäätmete eraldi kogumine, ohtlike jäätmete ja probleemtoodete eraldamine ja nende viimine jäätmejaama või üleandmine korraldatud jäätmeveo raames.

Kodumajapidamises tekkinud jäätmete käitlemisel on vaja juhendada omavalitsuse jäätmehoolduseeskirjast, mis järgib riigi jäätmepoliitika eesmärgi, õigusaktide nõudeid, omavalitsuse jäätmekava ning kohaliku omavalitsuse või nende ühenduste jäätmealast infrastruktuuri.

2. JÄÄTMEKAVA RAKENDAMISE MÕJU KESKKONNALE

Käesoleva jäätmekavaga seotud eesmärgid ning nende täitmiseks toodud tegevuste eesmärk on eelkõige tervikliku jäätmekäitlussüsteemi loomine, mille juures peab arvestama ka keskkonna- ja terviseaspekte. Suuremat tähelepanu pööratakse uute tingimuste seadmisele jäätmete tekkekohal kogumisele ja kogutud jäätmete taaskasutamise toimingutele. Eesmärgiks on

vältida keskkonda ja tervist kahjustavate jäätmekäitlustegevuste rakendamist ja vähendada negatiivseid keskkonnamõjusid.

Jäätmekavaga planeeritavad tegevused seisnevad peamiselt jäätmete kogumise korraldamises ning liigiti kogumise tõhustamises. Jäätmekäitluse arengut planeeritakse lähtudes jäätmehierarhiast koos otstarbekuse põhimõttega. Seega olenemata võimalikest jäätmekäitluse alternatiividest, tuleb igal juhul jätkata ja edendada jäätmete liigiti kogumist parimal võimalikul viisil. See aitab kaasa jäätmete lõppkäitlemise keskkonnamõtjude vähendamisele, samuti väheneb taastumatute loodusvarade kasutamine ja sellest tingitud keskkonnamõtjud.

Jäätmete tekke, kogumise ja käitlemise keskkonnamõtju

Kõige suuremat mõju keskkonnale avaldavad jäätmete kogused, mida viiakse otseselt keskkonda s.t ebaseaduslikult kõrvaldatud ja ladestatud jäätmed. Ebaseaduslik tegevus on võimalik eelkõige tulenevalt sellest, et:

- kõik jäätmevaldajad ei ole korraldatud jäätmeveoga hõlmatud;
- teadlikkus ja järelevalve korraldus on ebapiisav.

Jäätmetest tuleneva keskkonnamõtjude vältimisel on oluline roll inimeste teadlikkusel ja jäätmete tekkekohal liigiti kogumise vajalikkuse mõistmisel. Mida rohkem jäätmeid tekkekohal koguda ja nõuetekohasele käitlejale üle anda, seda suurem on jäätmete taaskasutus ja seda väiksem on negatiivne keskkonnamõtju. Sellise tegevusega on võimalik kokku hoida tarbitavaid ressursse ja vältida ohtlike ainete keskkonda sattumist.

Olmejäätmete ja biolagunevate jäätmete puhul mõjutavad keskkonda lõhnahäiringud, kogumisvahendites tekkiv nõrgvesi, näriliste ja lindude levik. Selle tõkestamiseks on vajalik tagada regulaarne jäätmevedu, nõuetele vastavate kogumisvahendite kasutamine ja nende sobiv paigutus.

Jäätmeveo keskkonnamõtju

Jäätmeveo peamiseks keskkonnamõtjuks on jäätmeveomasinate tekitavad heitgaasid, müra ja lõhnahäiringud ning jäätmeveo käigus jäätmete sattumine keskkonda. Jäätmeveo halb korraldatus nt ebaregulaarne mahutite tühjendamine võib tekitada häiringuid, mida saab vältida.

Jäätmeveo korraldamisel on oluline tagada piirkondade vaheline logistiline ühtlus ja efektiivsus. Hetkel esineb juhtumeid, kus ühe piirkonna või isegi sama tänava majapidamiste jäätmeid kogutakse erinevatel nädalatel või päevadel, kuigi veosagedus on sama. Selline praktika ei ole keskkonna seisundist ega majanduslikult otstarbekas, see suurendab sõidukite läbisõitu, kütusekulu ja CO₂ heidet.

Seetõttu peab vald oluliseks, et jäätmevedajad järgiksid hanketingimustes sätestatud nõuet logistika ühtlustamiseks ühes piirkonnas ning optimeeriksid veograafikuid nii, et samalt tänavalt kogutaks jäätmeid võimalusel ühel ja samal päeval. See aitab vähendada keskkonnamõtju, parandada teenuse kvaliteeti ja suurendada elanike rahulolu. Mõju on võimalik vähendada ka keskkonnasäästlikumaid jäätmeveokeid kasutades ning soodustades ühismahutite kasutamist, mis aitab vähendada konteinerite arvu, optimeerida veograafikuid ja vähendada sõidukite läbisõitu.

Jäätmete kõrvaldamise keskkonnamõju

Jäätmete kõrvaldamine on nende ladestamine prügilasse, põletamine ilma energiakasutusega või muu samaväärne toiming, mis ei ole taaskasutamine. Jäätmete kõrvaldamisega kaasnevaid keskkonnamõjusid maandavad kõrvaldamiskäitistele kehtivad nõuded. Tekkida võivate mõjude maandamise meetmeks, mida Tartu vald kasutab, on jäätmete tekkekohal liigiti kogumine, mis vähendab kõrvaldamisse suunatavate jäätmete mahtu ja nende ohtlikkust.

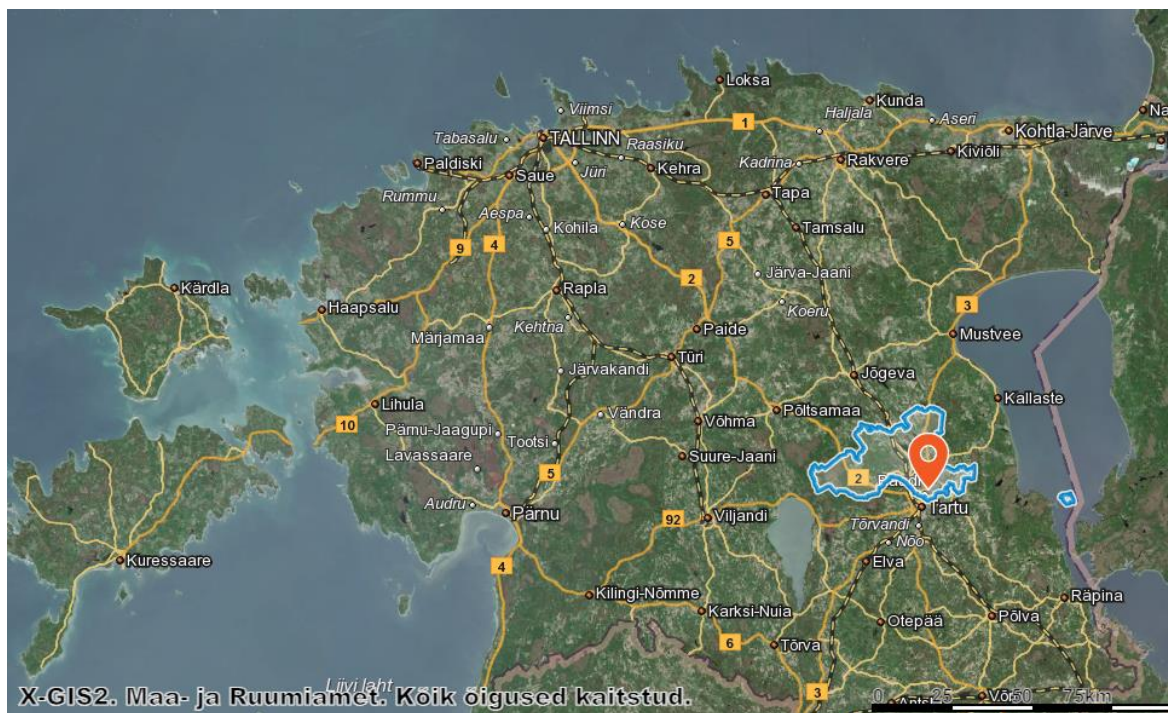
Jäätmete taaskasutamise keskkonnamõju

Jäätmete taaskasutamine avaldab valdavalt positiivset mõju keskkonnale, kuna aitab vähendada uute loodusvarade kasutust, vähendada kasvuhooonegaaside heidet ning pikendada materjalide elutsüklit. Materjalide suunamine taaskasutusse säästab energiat ja tooraineid, vähendab ladestatavate jäätmete hulka ning leevendab sellega ka pinnase- ja põhjavee reostuse riske. Samas kaasnevad taaskasutusega teatud keskkonnamõjud, mis sõltuvad kasutatavast tehnoloogiast, jäätmete kvaliteedist ja transpordivahemaadest. Ümbertöötlemise protsessid nõuavad energiat ning võivad põhjustada heitmeid ja kõrvalsaadusi, kui neid ei teostata parima võimaliku tehnoloogia alusel. Suurim keskkonnakasu saavutatakse siis, kui jäätmeid taaskasutatakse võimalikult lähedal nende tekkekohale ja energiatõhusalt, vältides ebavajalikku transporti ja materjalide kvaliteedi kadu.

Tulenevalt jäätmete taaskasutamise eesmärkidest, ringmajandusliku majandusmudeli arendamise vältimatusest ning keskkonnahoiu edendamisest, on Tartu valla jäätmehoolduse arendamisel nn katuseesmärgiks keskkonnahoidlikule ja süsinikuneutraalsele jäätmehoolduse korraldamise mudelile ülemineku teostamine nii käesoleva jäätmekava kui järgnevate jäätmekavade alusel. Keskkonnahoidlik ja süsinikuneutraalne jäätmehooldus tähendab süsteemi, mis soodustab jäätmetekke vähendamist, materjalide ringlussevõttu ning vähese CO₂ heitmega käitlust. Keskkonnahoidliku jäätmehoolduse raames toetatakse materjalide taaskasutust, korduskasutust, kompostimist ja muid lahendusi, mis hoiavad ressursse ringluses, samuti välditakse jäätmeteket ja vähendatakse tarbimist. Süsinikneutraalsuse puhul optimeeritakse logistikat ja transporti (vähem sõite, ühised kogumismahutid, süvamahutite kasutamine, mis vajavad harvemini tühjendamist), kasutatakse elektrilisi prügiautosid jne.

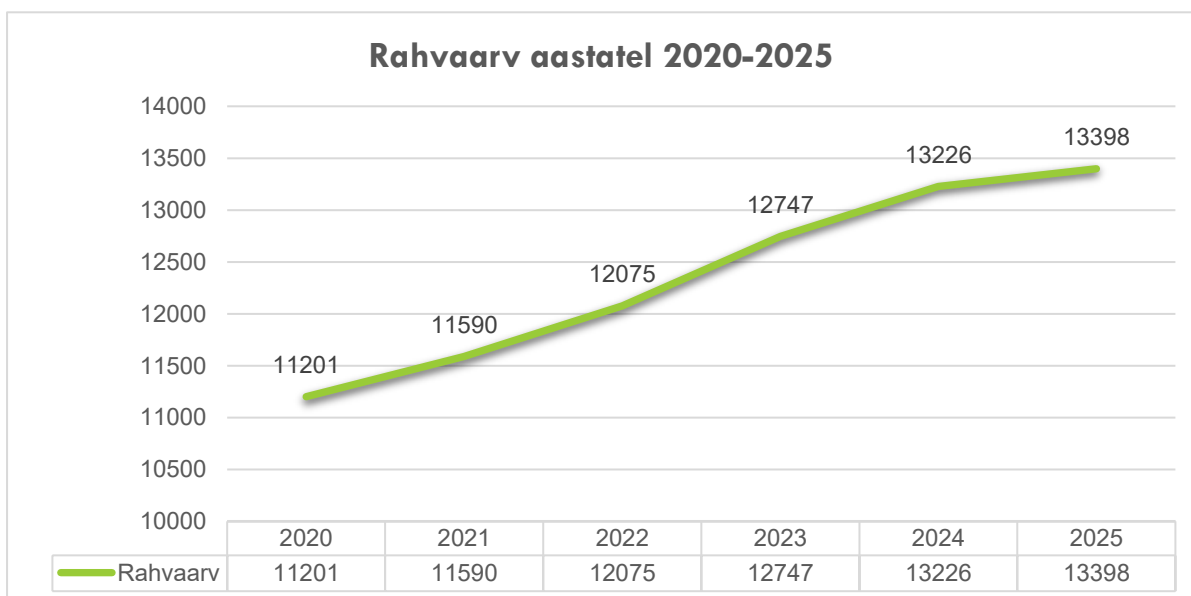
3. TARTU VALLA ÜLDISELOOMUSTUS

Käesoleva jäätmekavaga planeeritakse jäätmemajandust ca 742 km² suurusel territooriumil, kuhu kuulub ka Piirissaar. Seisuga 01.01.2025 oli rahvastikuregistri andmetel Tartu vallas 13 398 elanikku, asustustihedus 17,4 elanikku km² kohta. Jäätmekavaga hõlmataval territooriumil on üks alev, kuus alevikku ja 70 küla.

Joonis 1. Tartu valla halduspiir (allikas: Maa-amet).

Rahvastikuregistri andmetel Tartu valla elanike arv iga aasta suureneb. Tartu valla rahvaarvu jagunemine aastate kaupa on välja toodud joonisel (vt joonis 2).

Joonis 2. Rahvaarv Tartu vallas aastatel 2020-2025 01. jaanuari seisuga (allikas: Rahvastikuregister).

Statistikaameti andmetel tegutses 2024. aastal Tartu valla territooriumil kokku 1471 ettevõtet. Ettevõtluses on põhiharudeks ettevõtete arvu järgi põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük, aga ka ehitus, hulgi- ja jaekaubandus ja töötlev tööstus. Täpsem jaotus tegevusvaldkondade kaupa on välja toodud tabelis 1.

Tabel 1. Tartu valla ettevõtted tegevusala järgi aastal 2025 (allikas: Statistikaamet).

Tegevusala	Ettevõtete arv
Ehitus	268
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	185
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrattaste remont	184
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	167
Töötlev tööstus	142
Kinnisvaraalane tegevus	96
Haldus- ja abitegevused	75
Veondus ja laondus	73
Info ja side	72
Muud teenindavad tegevused	49
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	41
Majutus ja toitlustus	38
Tervishoid ja sotsiaaltoetused	30
Finants- ja kindlustustegevus	27
Haridus	21
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	8
Mäetööstus	3
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	1

Ülevaate saamiseks jäätmete veost ja jäätmevaldajate paiknemisest on kohalikul omavalitsusel kasutada tööriist – jäätmevaldajate register. Jäätmevaldajate registri pidamise eesmärgiks on saada ülevaade kõikidest piirkonna jäätmevaldajatest, nendega seotud jäätmetekkekohtadest ja -mahtudest ning tagada ülevaade jäätmete veost. Jäätmeseaduse alusel peab kohaliku omavalitsuse organ asutama oma määrusega jäätmevaldajate registri ning kehtestama registri pidamise korra.

Tartu valla jäätmevaldajate register on ühishallatav koos teiste EJHK liikmeskonna omavalitsuste jäätmevaldajate registritega. 01.03.2025.a seisuga oli Tartu valla jäätmevaldajate registri põhjal liitunud 3154 jäätmetekkekohta. Ehitisregistri andmetel asub Tartu vallas 3475 eramajapidamist ja 329 korterelamut.

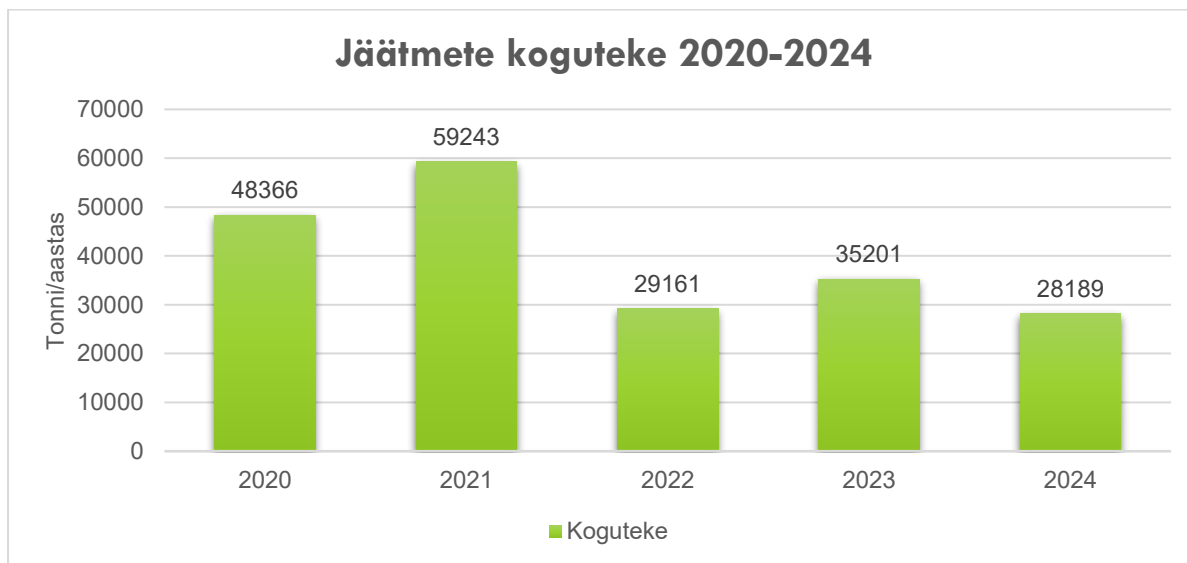
4. HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE JÄÄTMELIIKIDE JA KOGUSTE KAUPA

Hetkeolukorra ülevaate saamiseks on kasutatud Tartu Vallavalitsuse käsutuses olevat teavet ja riikliku jäätmetatistika andmeid. Riiklik jäätmetatistika andmebaas koondab kokku tekitatud, kogutud ja käideldud jäätmekogused jäätmekäitlejate esitatud jäätmearuannete põhjal.

Tartu valla jäätmetekke andmed on saadud Keskkonnaagentuuri andmebaasist

Keskkonnaportaali¹². Kõikide tekkivate jäätmekoguste puhul teostati päring andmebaasist viie aasta kohta (2020-2024).

Vastavalt Keskkonnaportaali andmetele tekkis Tartu vallas perioodil 2020–2024 kokku ligikaudu 200 160 tonni erinevaid jäätmeid (joonis 3). Tegemist on kõikide jäätmeliikide koondandmetega, mis hõlmavad kodumajapidamistes, tööstuses ja tootmises, avalikes asutustes ning muudes ettevõtetes tekkinud jäätmeid. Suurema osa nendest jäätmetest ehk 37% (74 453 tonni) moodustasid 17-koodiga jäätmed, kuhu kuuluvad erinevad ehitustegevuse käigus tekkinud jäätmed nagu betoon, tellised, puit, lehtklaas, metallid, kivid ja pinnas, asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid ning ehitus- ja lammutussegapraht. 31% tekkinud jäätmetest (61 094 tonni) moodustasid 02- koodiga jäätmed, kuhu kuuluvad reovee puhastussetted, virts ja sõnnik. Olmejäätmed koos pakendijäätmetega moodustavad jäätmete kogutekkest 14% ning ülejäänud 18% moodustavad muud erinevad tööstuses ja tootmises tekkinud jäätmed. Aastate 2020–2024 jäätmetekke andmete põhjal on näha, et kogutekke maht ei ole olnud ühtlaselt kasvav, vaid sõltub suuresti konkreetsetel aastatel tekkinud suuremahulisest tootmis- ja ehitusjäätmete hulgast. 2020. aastal mõjutasid kogumahtu purustatud või tükeldatud rehvid (10 215 t), bituumenitaolised segud (6703 t) ning betooni- ja tellisjäätmed (4686 t). 2020. aastal tekkinud märkimisväärne purustatud või tükeldatud rehvide kogus on seotud Raadi lennuväljal vanarehvide likvideerimisega, bituumenitaoliste segude suur maht on üldjuhul seotud teedeehituse ja teede rekonstrueerimise töödega. 2021. aastal kasvas jäätmetekke hüppeliselt, ulatudes 59 tuhande tonnini, millest suure osa moodustasid betooni, telliste ja nende segude jäätmed kogumahu 31 612 tonni. Need muutused on seotud eeskätt ehitus- ja lammutustegevuse intensiivsusega, mitte niivõrd püsiva olmejäätmete tekke kasvuga.

Joonis 3. Jäätmete teke (kõik jäätmeliigid) aastatel 2020-2024 tonnides (allikas: Keskkonnaportaali).

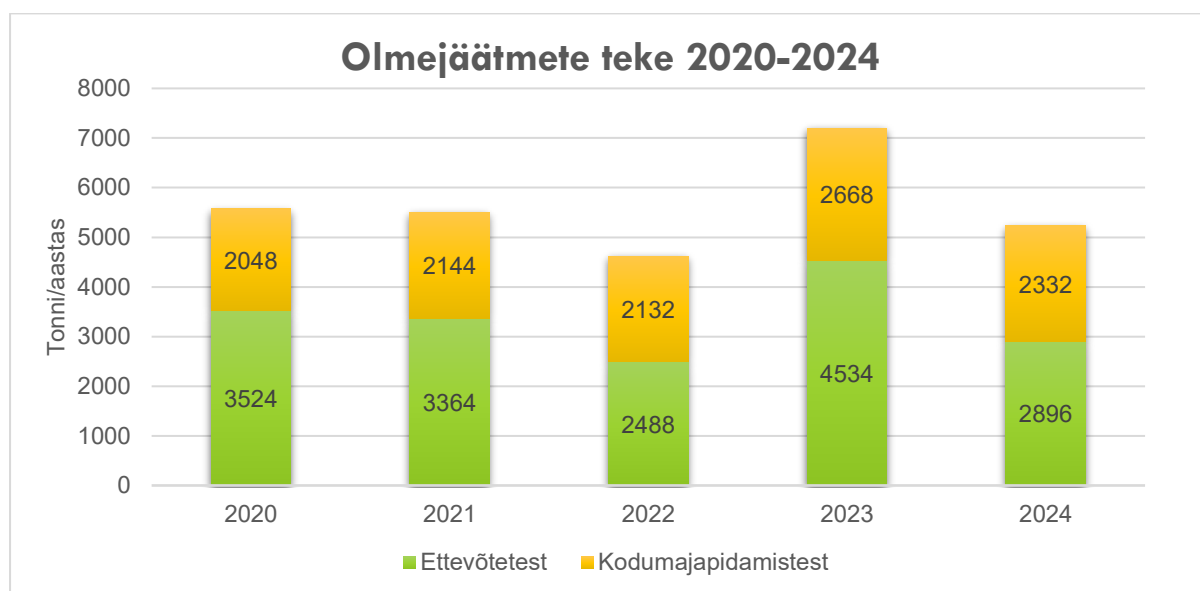
¹² Keskkonnaportaali

(https://tableau.envir.ee/views/Avalikud_pringud_Jtmed/Omavalitsusetasand?%3Aembed=y&%3Aiid=1&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y)

4.1. OLMEJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Olmejäätmed (jaotisekoodiga 20) on kodumajapidamistest kogutud segajäätmed ja liigiti kogutud jäätmed, sealhulgas paber ja kartong, klaas, metallid, plast, biojäätmed, puit, tekstiil, pakendid, elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed, patareid ja akud ning suuremõotmelised jäätmed, sealhulgas madratsid ja mööbel ning muudest allikatest kogutud segajäätmed ja liigiti kogutud jäätmed, mis on oma koostise ja omaduste poolest kodumajapidamisjäätmete sarnased (JäätS § 7).

Olmejäätmete teke, sealhulgas pakendijäätmed (jaotisekoodiga 15) on vaadeldaval perioodil 2020-2024 jäänud suurusjärku 4620 - 7202 tonni aastas (joonis 4). Ettevõtetest pärinevad olmejäätmed moodustasid kogu perioodi jooksul valdava osa – umbes 60% kogu tekkest. Suuremad kõikumised esinevad ettevõtete jäätmevoogudes, samas kui kodumajapidamiste jäätmed on püsinud suhteliselt stabiilsed ja näitavad mõõdukat kasvutrendi. Suurim mõjutegur 2023. aastal oli olmejäätmete hulgas sortimisjäakide kogus (1316 tonni), mis tõstis statistilist kogumahtu, kuid ei viita tegelikule tarbimise kasvule.

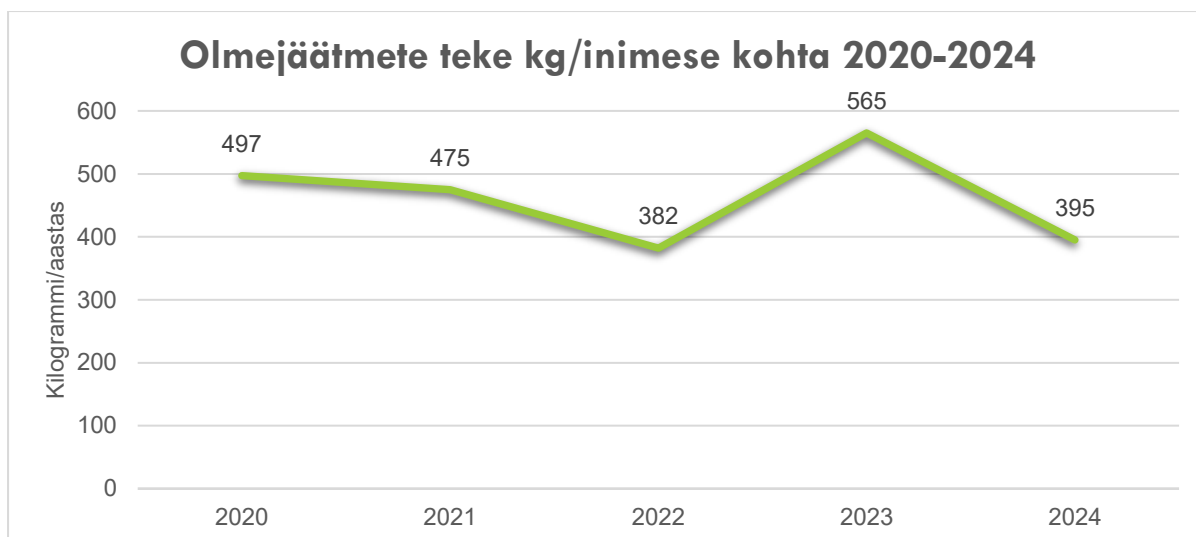

Joonis 4. Olmejäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Eurostati¹³ andmetel tekkis 2023. aastal Eestis elaniku kohta keskmiselt 373 kilogrammi olmejäätmeid (jäätmekava koostamisel hetkel 2024. aasta andmed puuduvad). Tartu vallas kogutud olmejäätmete kogus ühe elaniku kohta on olnud viimisel viiel aastal vahemikus 382-565 kg/inimese kohta, mis on kõrgem võrreldes Eesti keskmisega (joonis 5).

¹³ Eurostat andmebaas:

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cej_pc031/default/table?lang=en)

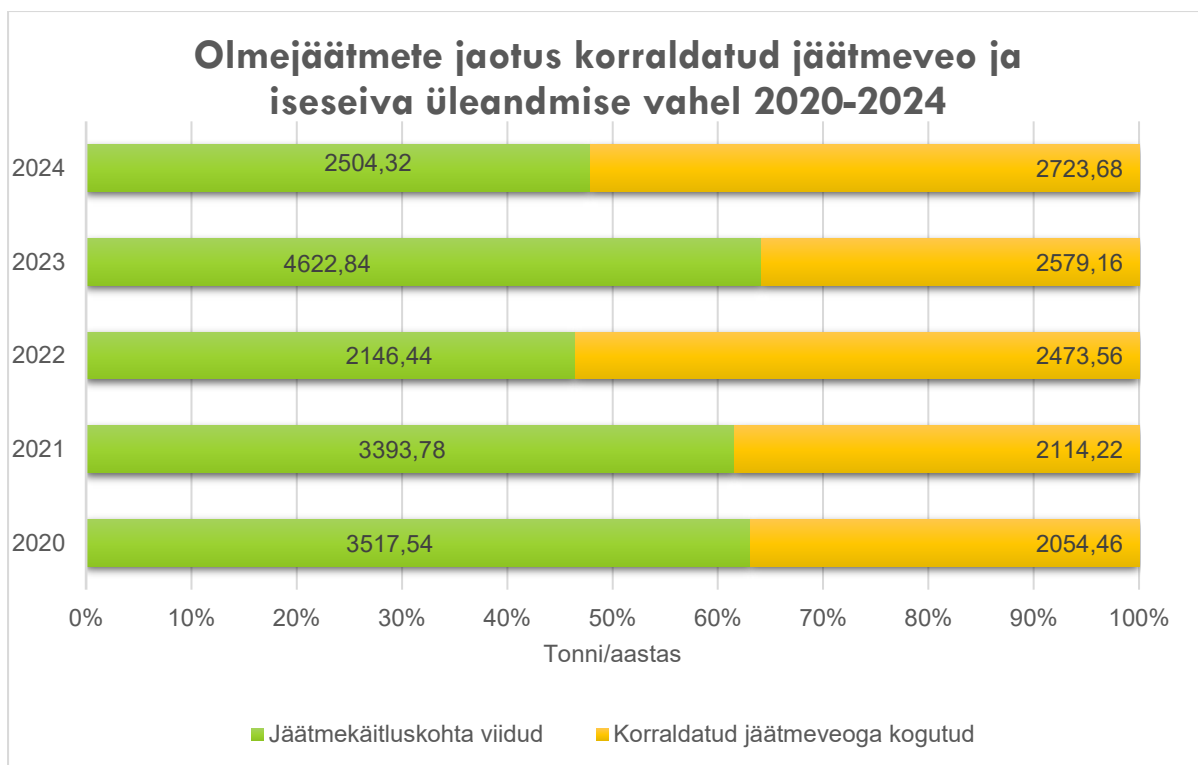

Joonis 5. Olmejäätmete tekkemahud ühe elaniku kohta Tartu vallas aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Olmejäätmete teke sõltub suuresti vallas tegutsevate ettevõtete arvust ja tegevusvaldkonnast. Mida rohkem ja mitmekesisemaid ettevõtteid vallas tegutseb (eriti tootmis-, kaubandus-, teenindussektoris), seda suurem osa olmejäätmetest (sh pakendijäätmetest) nende arvelt tekib. Olmejäätmete kogus arvestatuna ühe elaniku kohta on selle võrra suurem, sest ettevõtete jäätmed lisanduvad elanike tekitatule ning suurendavad valla üldist jäätmemäära elaniku kohta.

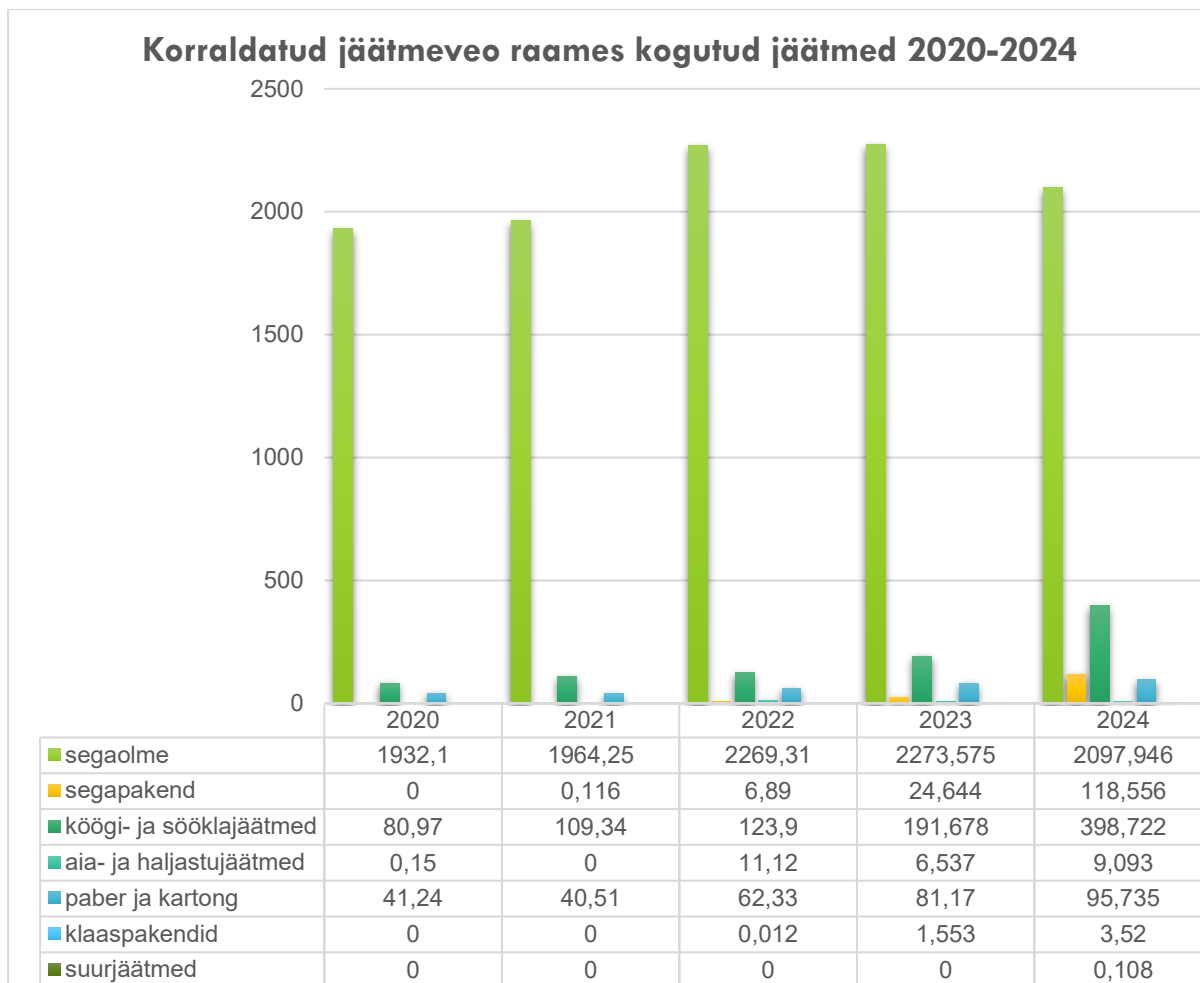
Olmejäätmete liigiti kogumisel tekkekoahas tuleb vastavalt keskkonnaministri 03.06.2022 määrusele nr 28 " Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused" liigiti koguda vähemalt järgmised jäätmeliigid: paber ja kartong, kodumajapidamises tekkinud plastid, metallid, klaas ja puit, biolagunevad aia- ja haljastujäätmed, köögi- ja sööklajajäätmed, bioloogiliselt mittelagunevad aia- ja haljastujäätmed, pakendid, tekstiil, suurjäätmed, probleemtoodete jäätmed, ravimijäätmed ja ohtlikud jäätmed.

Alljärgnev joonis 6 võrdleb olmejäätmete kogust, mis on kogutud korraldatud jäätmeveo raames, ning koguseid, mis elanikud ja ettevõtted on ise jäätmekäitluskohta viinud ajavahemikul 2020–2024. Graafikust on näha, et mõlemad kogumisviisid moodustavad olulise osa valla jäätmevoost.

Joonis 6. Tartu vallas olmejäätmete jaotus korraldatud jäätmeveo raames kogutud ja iseseisvalt jäätmekäitluskohta viidud jäätmed aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal ja AS Ragn-Sells jäätmearuanded).

Tartu vald tervikuna on hõlmatud korraldatud jäätmeveoga, vallas on moodustatud üks jäätmeveopiirkond. Korraldatud jäätmeveo perioodil vahemikus 2022-2026 on jäätmeveoga hõlmatud järgnevate jäätmeliikide kogumine: segaolmejäätmed, biolagunevad köögi- ja sööklajajätmed, biolagunevad aia- ja haljastujätmed, paberi- ja kartongijätmed, suurjäätmed, klaasi-, metalli- ja plastijätmed. Kõiki neid jäätmeid tuleb tekkekohal liigiti koguda, erisused kehtivad nende üleandmisel jäätmevedajale.

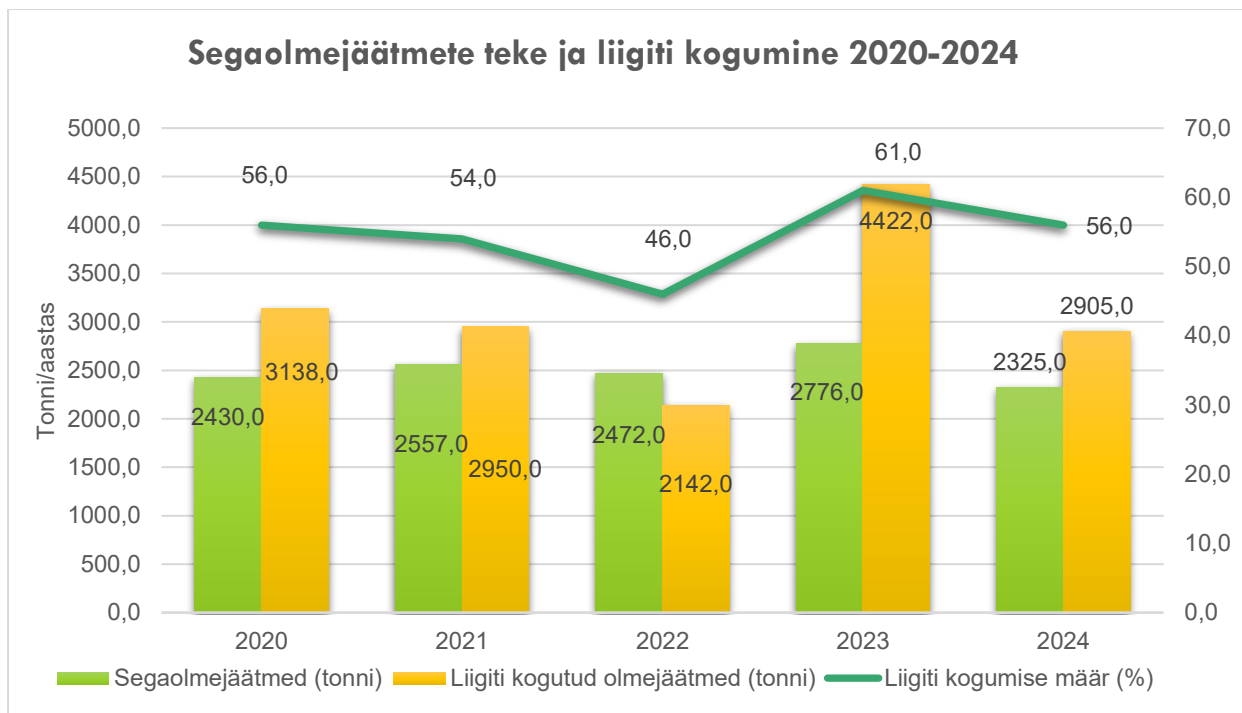

Joonis 7. Korraldatud jäätmeveo raames kogutud jäätmed Tartu vallas aastatel 2020-2024 (allikas: AS Ragn-Sells jäätmearuanded).

4.2. SEGAOLMEJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Segaolmejäätmete (20 03 01) kogumine ja vedu on korraldatud jäätmeveoga hõlmatud ning kõik Tartu valla jäätmevaldajad peavad olema kogumissüsteemiga liidetud. Segaolmejäätmete kogumisega seotud tehnilised nõuded, nagu kogumismahutite tüübi, materjali, suuruse, paiknemise, tühjendussageduse ja ühiste kogumismahutite kasutamise sätestab Tartu valla jäätmehoolduseeskiri.

Olmejäätmetest suurima tekkemahuga on segaolmejäätmed, mis hõlmavad nii ettevõtete kui kodumajapidamiste jäätmeid, mis on aastate lõikes jäänud vahemikku 2325 - 2776 tonni aastas. Liigiti kogumise määra on mõjutanud pakendijäätmete (eelkõige puitpakendite) teke ja nende liigiti kogumine (joonis 8).

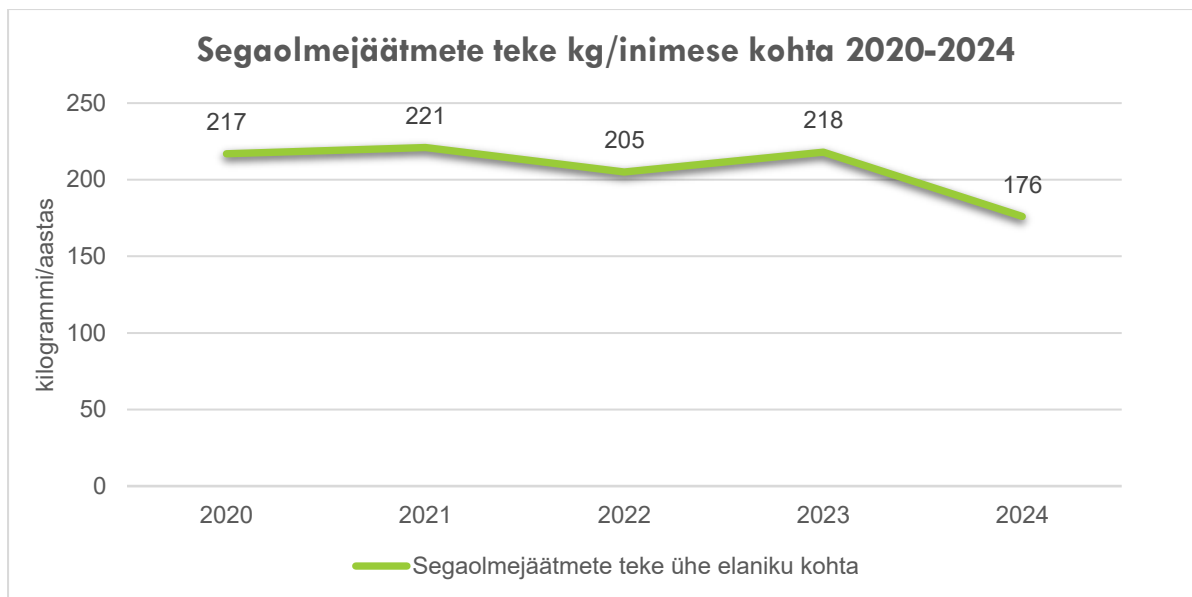

Joonis 8. Segaolmejäätmete tekkemahud ja liigiti kogumise määr Tartu vallas aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Segaolmejäätmed ei ole jäätmeseaduse alusel liigiti kogutav jäätmeliik, vaid tekkekohal liigiti kogutavate jäätmete sorteerimisjääk. Seetõttu seab Tartu vald segaolmejäätmete kogumisele ja käitlemisele järgmised eesmärgid:

- järgnevatel aastatel tuleb prügilasse ladestatavate segaolmejäätmete kogus viia miinimumini ning neid ei tohi segada liigiti kogutavate jäätmetega. Selleks peavad kõik jäätmevaldajad olema korraldatud jäätmeveoga hõlmatud ja jäätmeid liigiti koguma;
- jäätmete äraveo ja käitlemise hinnastamine peab motiveerima ja edendama jäätmete liigiti kogumist;
- Segaolmejäätmete käitlemisel on eesmärk vähendada ladestamisele suunatavate jäätmete hulka ning tagada, et võimalikult suur osa jäätmetest suunatakse taaskasutusse või energia tootmisse. Eelistatud lahenduseks on energeetiline taaskasutus (jäätmepõletus koos energia tootmisega), mis võimaldab jäätmete energiasisaldust kasutada soojuse ja elektri tootmiseks ning vähendab samal ajal prügilasse jõudvate jäätmete kogust. Omavalitsus kontrollib jäätmevoogude edasist käitlemist ja hanketingimuste täitmist, et tagada vastavus ringmajanduse põhimõtetele ning riiklikule eesmärgile vähendada ladestatavate olmejäätmete osakaalu.

Keskkonnaportaali andmetel tekkis 2023. aastal Eestis elaniku kohta keskmiselt 259 kilogrammi segaolmejäätmeid. Tartu vallas kogutud segaolmejäätmete kogus ühe elaniku kohta on olnud viimasel viiel aastal vahemikus 176-221 kg/inimese kohta, mis on veidi madalam võrreldes Eesti keskmisega (joonis 9).

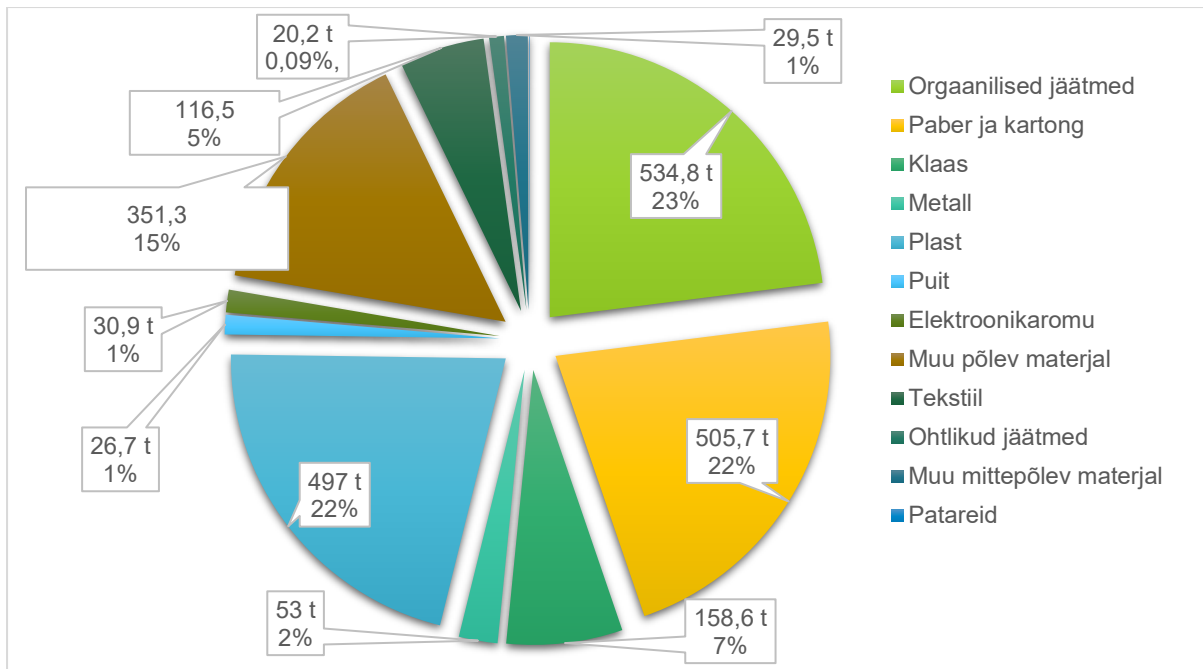

Joonis 9. Segaolmejäätmete tekkemahud ühe elaniku kohta Tartu vallas aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Olmejäätmete liigiti kogumise edasisel kavandamisel on oluline teada segaolmejäätmete liigilist koostist. Prügilasse ladestatud segaolmejäätmete koostise analüüsimiseks on Eestis erinevate meetodite alusel tehtud ainult üksikuid piirkondlikke ja valdavalt lühiajalisi uuringuid. 2025.a augustis valmis „Riiklik jäätmete sortimisuuring“¹⁴, mille teostas Jäätmeanalüüs OÜ ja tellijaks oli Keskkonnaagentuur. Varasem segaolmejäätmete sortimisuuring viidi läbi 2020. aastal SEI Tallinn „Segaolmejäätmete, eraldi kogutud paberi- ja pakendijäätmete ning elektroonikaromu koostise ja koguste uuring“ (<https://www.sei.org/publications/segaolmejaatmete-uuring/>). Sortimisuuringu eesmärk oli analüüsida Eesti eri piirkondades ja asulatüüpides tekkivate ja prügilasse ladestatavate segaolmejäätmete ainelist koostist.

Tartu valla segaolmejäätmete koostist on hinnatud lähtudes Eesti keskmisest (joonis 10), mis tugineb 2025. aastal läbi viidud segaolmejäätmete koostise uuringule.

¹⁴ Riiklik jäätmete sortimisuuring 2025 (https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/2025-09/Sortimisuuringu%20aruanne%202025_0.pdf)

Joonis 10. Segaolemejätmete hinnanguline koostis massiprotsentides, aastal 2024, lähtuvalt Jätmeanalüüsid OÜ uuringust 2025.a. Aluseks on võetud Eesti keskmine.

2020. aasta uuringu kohaselt anti segaolemejätmetena üle 28% pakendijäätmeid ja 17% vanapaberit ning biojäätmeid (köögi- ja haljastusjäätmeid) sisaldus segaolemejätmetes üks kolmandik. 2025. aasta segaolemejätmete koostise arvutuslik analüüs näitab, et segaolemejätmetena antakse üle 37% pakendijäätmeid ja 21% vanapaberit, mille liigiti kogumise võrgustik on kõige tihedam võrreldes muude taaskasutatavate jäätmetega. Biojäätmeid (köögi- ja haljastusjäätmeid) sisaldub segaolemejätmetes 23%.

Võrreldes 2020. ja 2025. aasta hinnangulist segaolemejätmete koostist on näha märgatavat muutust taaskasutatavate jäätmete osakaalus. Kui 2020. aastal moodustasid pakendijäätmed 28% ja vanapaber 17% segaolemejätmetest, siis 2025. aastaks on nende osakaal tõusnud vastavalt 37% ja 21%-ni. See näitab, et hoolimata tihedast liigiti kogumise võrgustikust satuvad pakendid ja vanapaber endiselt olulisel määral segaolemejätmete hulka.

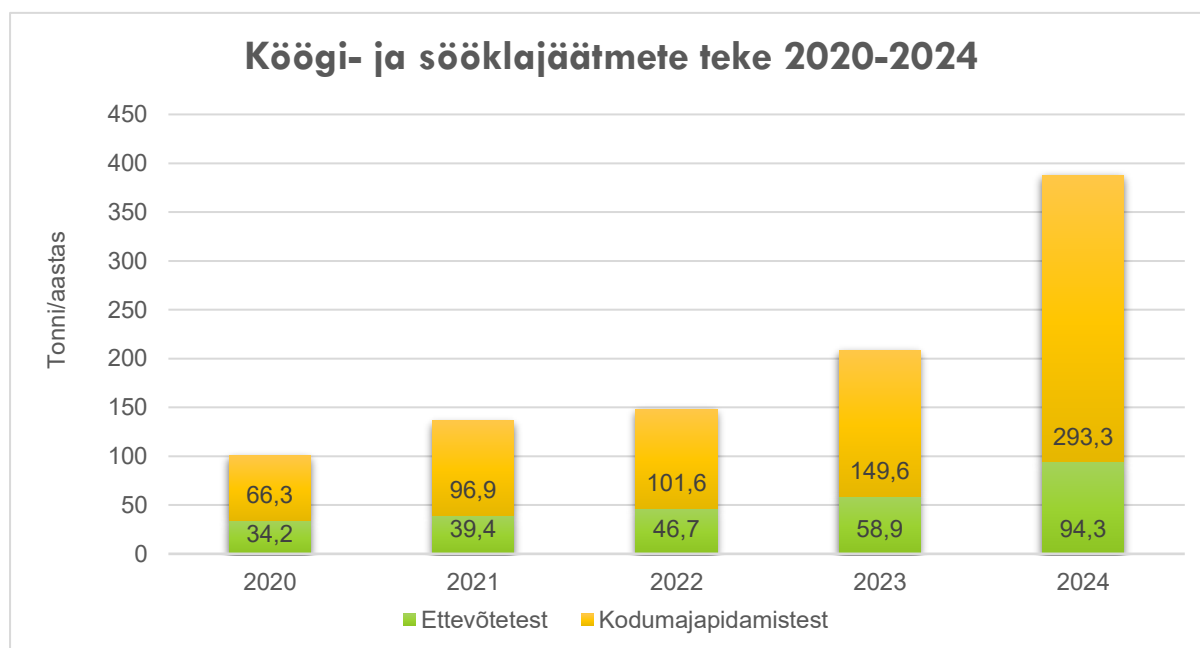
Samas on biojäätmete (köögi- ja haljastusjäätmete) osakaal vähenenud ligi kolmandikult (33%) 23%-ni. Seda võib pidada positiivseks trendiks, mis viitab elanike kasvavale teadlikkusele ning biojäätmete eraldi kogumise süsteemi laienemisele.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kuigi biojäätmete liigiti kogumine on paranenud, on pakendite ja vanapaberi kõrge osakaal segaolemejätmetes jätkuvalt probleemne. See näitab vajadust täiendavate teavitustegevuste, järelevalve ning mugavamate kogumisvõimaluste (tekkekohalt kogumise) järele, et vähendada taaskasutatavate materjalide sattumist segaolemejätmetesse ja suurendada ringlussevõttu.

4.3. BIOLAGUNEVATE JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Biolagunevad jäätmed moodustavad olulise osa segaolmejäätmetest. Biolagunevate jäätmete koguste vähendamisel on võtmeroll ladestatavate segaolmejäätmete koguste vähendamisel ning prügilate keskkonnaohu minimeerimisel.

Riikliku jäätmete sortimisuuringu kohaselt oli biojäätmete sisaldus segaolmejäätmetes Eestis keskmiselt 23%. Sealjuures valdava osa biojäätmetest moodustasid köögi- ja sööklajajäätmed 72%. Biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmete teke on vaadeldaval perioodil 2020-2024 jäänud suurusjärku 101-388 tonni aastas (joonis 11).

Joonis 11. Köögi- ja sööklajajäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

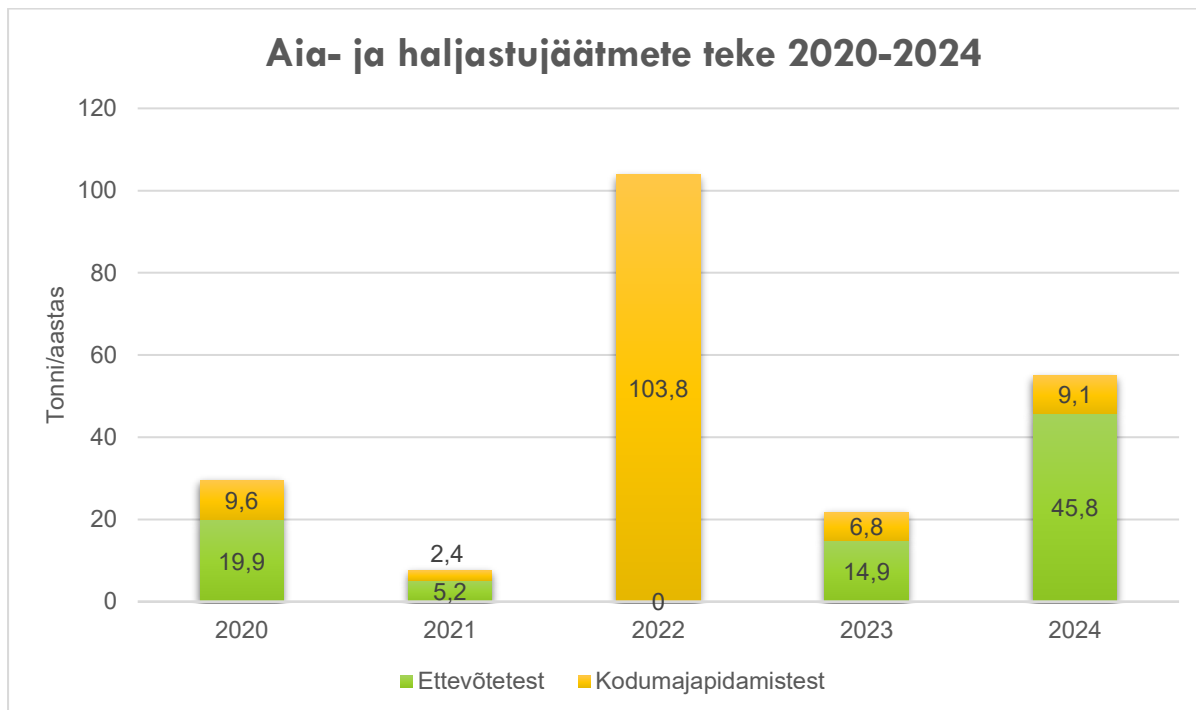
2022. aastal rakendunud korraldatud jäätmeveo kontsessiooni alusel, mis kehtib ka jäätmekava koostamisel hetkel, on biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmete liigiti kogumine ja jäätmevedajale üleandmine kohustuslik kortermajadel ning äri-, tootmis-, teenindus- ja ühiskondlike hoonetega hoonestatud kinnistutel. Kompostimine on lubatud eramute kinnistutel.

Biolagunevate köögi- ja sööklajajäätme liigiti kogumine avaldab suurimat mõju segaolmejäätmete tekkemahu vähenemisele ning toidujäätmete taaskasutamisele suurimas võimalikus mahus. Selleks peavad olema kõik jäätmevaldajad hõlmatud biolagunevate köögi- ja sööklajajäätmete tekkekohal kogumisega ning võimalusel tuleb tekkekohal kompostida, kui jäätmevaldaja rakendab selleks nõuetekohaseid toiminguid (kompostimise toiming on reglementeeritud).

Kuna olmejäätmetest moodustavad suure osa biolagunevad köögi- ja söögijäätmed, siis on jäätmetekke vältimiseks ja vähendamiseks oluline, et iga jäätmevaldaja (nii elanik, asutus kui ettevõtte) rakendaks selleks asjakohaseid meetmeid. Eelistatuimaks lahenduseks on

korrigeerida oma tarbimisharjumusi viisil, mis loob eeldused toidu raiskamise piiramiseks ja jäätmete väheseks tekkimiseks.

Biolagunevaid aia- ja haljastujäätmeid tuleb koguda liigiti ja tuleb anda üle vastavat õigust omavale jäätmekäitlejale, viia lähimasse jäätmejaama või kompostida tekkekohas vastavalt eeskirja nõuetele. Jäätmearuandluse põhjal on biolagunevate aia- ja haljastujäätmete teke vaadeldaval perioodil 2020-2024 jäänud vahemikku 7 - 104 tonni aastas (joonis 12).

Joonis 12. Aia- ja haljastujäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

2024. aastal koguti biolagunevaid jäätmeid liigiti 442,5 tonni, kui lisada juurde segaolmejäätmetes sisalduvate biojäätmete kogused (534,8 t), siis tekkis 2024. aastal vallas hinnanguliselt biolagunevaid jäätmeid ligikaudu 997,3 tonni. **Seega on biojäätmete liigiti kogumise efektiivsus olnud 2024. aastal 45%.** Võrdluseks 2023. aastal oli biojäätmete kogumise efektiivsus 21%. See näitab, et alates 1. jaanuarist 2024, mil biolagunevate jäätmete liigiti kogumine muutus kohustuslikuks, on oluliselt kasvanud ka liigiti kogutavate biojäätmete hulk. Kohustuse kehtestamine motiveeris jäätmevaldajaid jäätmeid tekkekohal paremini sorteerima ning suurendas biojäätmete üleandmist liigiti kogumise süsteemi kaudu. Muudatus kajastub selgelt kogutud koguste kasvus ja biojäätmete liigiti kogumise efektiivsuse paranemises.

Kalmistutel tekkivate aia- ja haljastujäätmete äravedu tuleb korraldada liigiti kogumise põhimõttel, eristades aia- ja haljastujäätmeid segaolmejäätmetest (näiteks kunstlilled ja plastmaterjalid). Kalmistutel on hetkel kasutuses erinevas suuruses ratastega plastkonteinerid. Hooti on plastkonteinerid üle täitunud ning vajavad tihedamat tühjendust. Üle täitumine tekitab risustamist, vähendab jäätmete kogumise efektiivsust ja halvendab üldist heakorda.

Kalmistute jäätmemajanduse korrastamiseks on mõistlik uuendada sealset kogumistaristut, et tagada jäätmete liigiti kogumine ja vältida keskkonnareostust. Probleemi lahendamiseks on

otstarbekas vahetada plastkonteinerid süvamahutite vastu. Süvamahutid on suurema mahutavusega, kaitsevad jäätmeid ilmastikutingimuste eest ning vähendavad tühjendamissageduse vajadust. Lisaks on nende esteetiline välimus sobivam avalikku ruumi.

Praegu kogutakse kalmistutel lehti lahtistesse multilift-konteineritesse. Selline lahendus ei ole sobiv, kuna konteinerites olevad lehed saavad vihma ja lume mõjul märjaks, mis suurendab nende massi ja teeb äraveo keerukamaks ning kulukamaks. Lisaks on lahtised konteinerid tuule ja teiste ilmastikutingimuste suhtes kaitsetud. See põhjustab olukorra, kus kuivad lehed lenduvad konteineritest välja, risustades ümbritsevat ala ja tekitades lisakoristustöid.

Kinniste multilift konteinerite kasutamine kalmistutel aitaks vältida lehtede märgumist ja lendumist, hoida kogutud biojätmete kvaliteeti ning tagada jätmete kogumine ja transport keskkonnasäästlikumalt ja efektiivsemalt. Äravedu peab toimuma vajaduspõhiselt, arvestades hooajalisi jäätmekoguseid ning peab olema tagatud piisava sagedusega, et vältida konteinerite ületäitumist. Konteineritega on võimalik korraldada ka aia- ja haljastujätmete kogumisringe. Kogutud biojätmed tuleb suunata kompostimisele või biogaasi tootmisesse ning segaolmejätmed üle anda jäätmekäitlusettevõttele.

Koduaedades tekkivate haljastujätmete koguste vähendamiseks propageeritakse nende kohapealset kompostimist ja lisaks on võimalik tellida aia- ja haljastujätmete äravedu. Võimalik on osaleda aia- ja haljastujätmete kogumisringidel. Kompostimise puhul teavitatakse elanikke sellega kaasnevatest nõuetest ja propageeritakse kompostrite või kompostiaunade kasutamist.

Biojätmete kogumise arendamiseks on oluline:

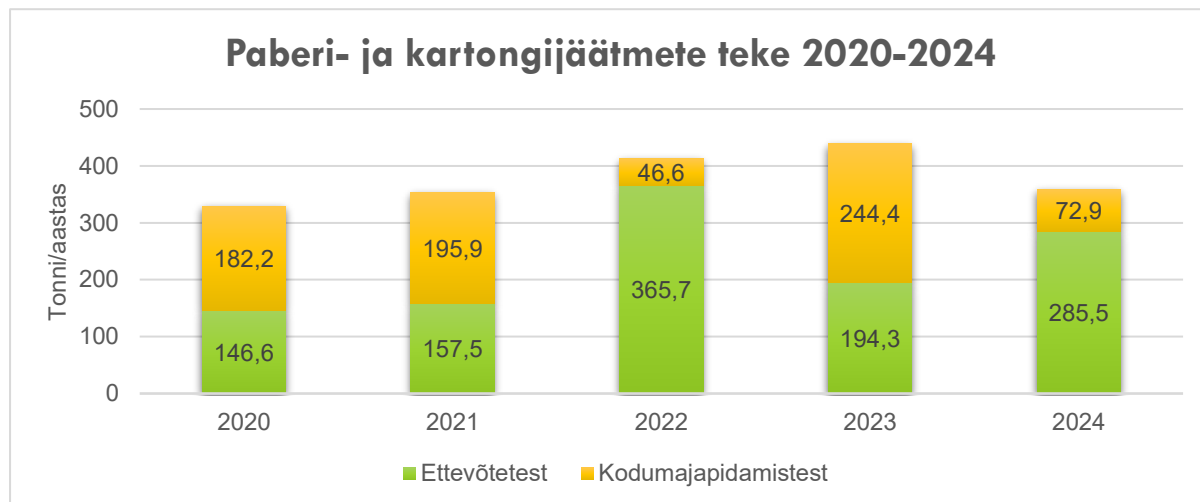
- haljastujätmete äraandmise võimaluse tagamine vallas;
- köögi- ja sööklajätmete äraandmise soodustamine võrreldes segaolmejätmetega (näiteks veohinna kaudu);
- koduse kompostimise propageerimine;
- järelevalve tugevdamine jäätmehoolduseeskirja täitmise üle, kus biojätmete konteineri kasutamine on kohustuslik.

4.4. PABERI- JA KARTONGIJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Paberi- ja kartongijätmed (20 01 01) on eraldi kogutuna kergesti taaskasutatavad. Vanapaberi taaskasutamiseks on tarvis see eraldada muudest jätmetest ning vältida selle kvaliteedi langemist. Antud jätmete koguste vähendamine segaolmejätmetes on võimalik eelkõige paberi- ja papijätmete kogumisvõrgustiku rajamise abil. Vanapaber kui materjal kattub osaliselt pakenditega, mis tähendab seda, et jäätmevaldajad koguvad küll liigiti, kuid osa vanapaberi jätmetest jõuab pakendikonteineritesse. Tulevikus tuleb ühildada paberi ja kartongpakendi jätmete ning vanapaberi kogumissüsteemid. Ühildamise tulemusena muutub kogumissüsteem jäätmevaldajatele paremini mõistetavaks ning suureneb paberi ja kartongi liigiti kogumise määr.

2022. aastal rakendunud korraldatud jäätmeveo raames on paberi- ja kartongijätmete kogumine ja üleandmine kohustuslik kortermajadele ning äri-, tootmis-, teenindus- ja ühiskondlike hoonetega hoonestatud kinnistutel, kus tekib paberi- ja kartongijätmeid.

Ülejäänud jäätmevaldajatel on võimalus paberi- ja kartongijäätmed ära anda jäätmevedajale või viia avalikku kogumismahutisse või jäätmejaama.

Joonis 13. Paberi- ja kartongijäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Vanapaberi ja kartongi liigiti kogumine on perioodil 2020-2024 jäänud vahemikku 328 - 439 tonni aastas (joonis 13). Keskkonnaportaali jäätmearuandluse andmetel koguti Tartu vallas 2024. aastal liigiti 358 tonni vanapaberit ja pappi. Lisades sellele juurde segaolmejäätmetes sisalduva paberi ja papi koguse võib eeldada, et vallas tervikuna tekkis kokku ligikaudu 864 tonni vanapaberit ja pappi. Kogutekke kogusele lisandub juurde ka kodumajapidamises kütteks kasutatava vanapaberi ja papi osa, kuid mille kogust ei ole võimalik määrata. **Vanapaberi liigiti kogumise efektiivsus oli 2024. aastal 42%.**

Selleks, et suurendada vanapaberi liigiti kogumise efektiivsust, tuleks muuhulgas:

- tõsta inimeste teadlikkust kampaaniate jmt abil;
- muuta vanapaberi üleandmine elanikele mugavamaks, võimaldades näiteks eramajade elanikele vanapaberi kogumiskoti teenust;
- soodustada vanapaberi äraandmist võrreldes segaolmejäätmetega veohinna kaudu;
- ühildada paberi- ja kartongijäätmete kogumine vanapaberi kogumisega;
- tugevdada järelevalvet jäätmehoolduseeskirja täitmise üle, kus vanapaberi konteineri kasutamine on kohustuslik.

4.5. PAKENDIJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Pakend on mis tahes materjalist valmistatud toode, mis kasutatakse kauba, toormest kuni valmiskaubani hoidmiseks, kaitsmiseks, käsitsemiseks, kättetoimetamiseks ja esitlemiseks kogu tsükli vältel tootjast tarbijani.

Olmejäätmete koostisesse kuuluvatest jäätmeliikidest on liigiti kogumisse kõige laialdasemalt haaratud pakendijäätmed, mille käitlemine põhineb taaskasutusorganisatsioonide korraldatud pakendijäätmete kogumisvõrgustikul. Eestis tegutseb kokku neli akrediteeritud tootjavastutusorganisatsiooni. Neist kolm (OÜ Eesti Pakendiringlus, Eesti Taaskasutusorganisatsioon MTÜ ja OÜ Tootjavastutusorganisatsioon) tegelevad tagatisrahata

pakendite ning üks (OÜ Eesti Pandipakend) tagatisrahaga ehk pandipakendite kogumise ja taaskasutamise korraldamisega.

Pakendiseadusest tulenevalt on omavalitsustel pakendi ja pakendijäätmete kogumissüsteemis koordineeriv roll. Kohalik omavalitsus peab kindlaks määrama oma haldusterritooriumil pakendi ja pakendijäätmete kogumisviisid ning sätestama need oma jäätmehoolduseeskirjas.

Taaskasutusorganisatsioonide poolt on rajatud pakendijäätmete kogumisvõrgustik, millega on kaetud kogu Eesti. Organisatsioonid peavad tagama kogumisvõimekuse vastavalt oma turuosale. Organisatsioon, kelle liikmetel on turul rohkem pakendeid (nt suuremad tootjad ja maaletootjad), peab paigaldama rohkem konteinereid, et täita seadusega ette nähtud kogumise- ja ringlussevõtu sihtarve. Tartu vallas on jäätmekava koostamise seisuga (s.o. 01.10.2025) 84 avalikku pakendite kogumismahutit, mis võimaldavad koguda pakendijäätmeid liigiti. 01.01.2018 aastal oli avalikke kogumiskonteinereid kokku 30, seega on seitsme aastaga suurenenud pakendikonteinerite arv 64%.

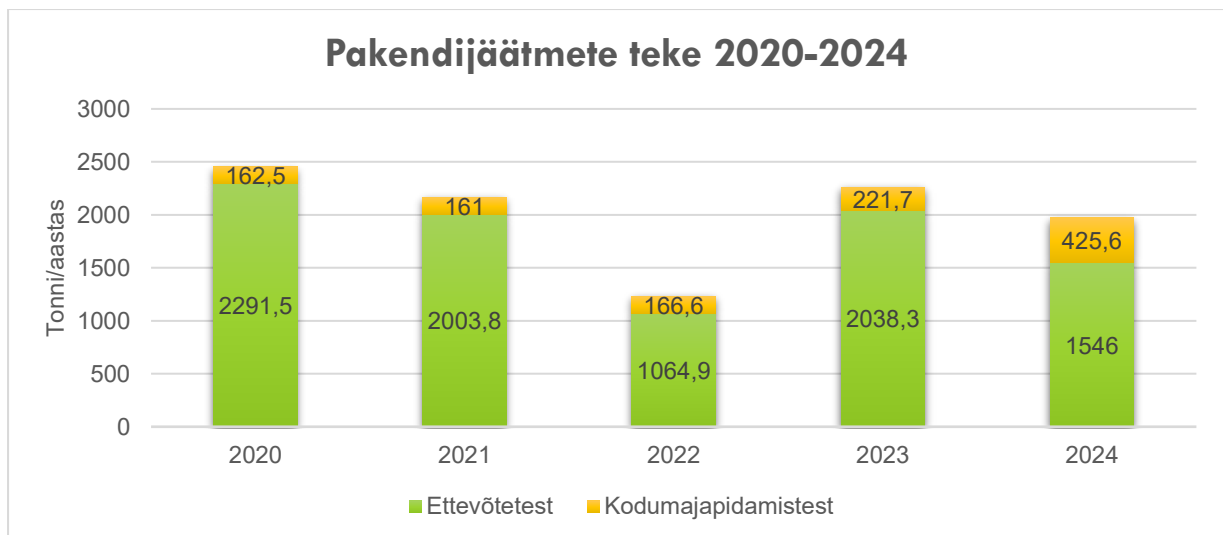
Tabel 2. Pakendijäätmete avalikud kogumiskonteinerid taaskasutusorganisatsioonide lõikes (01.06.2025. aasta seisuga).

Ettevõtte	Segapakend	Paber/papp	Klaaspakend
MTÜ Eesti Taaskasutusorganisatsioon	32	0	14
Eesti Pakendiringlus OÜ	19	1	6
Tootjavastutusorganisatsioon OÜ	10	0	4

Segapakendid on olemuselt kõige suurema tekkemahuga oluline jäätmeliik, mille kogumine avaliku võrgu kaudu ei ole olnud efektiivne ja on tekitanud olulisi probleeme kogutud jäätmete kvaliteedi ja liigilise puhtuse osas. Samuti soosib avalik kogumisvõrk kui anonüümne lahendus liigiti kogumise nõuete rikkumist ning toob kaasa pidevaid jäätmereostusi, mille koristamine tekitab omavalitsusele täiendavaid kulusid.

Pakendite tekkekohas kogumine pakendikotiga eramajades ning pakendikonteineriga kortermajades ja asutustes on üks arengusuundadest pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsuse suurendamisel. Pakendikotiga värvast või pakendikonteineriga hoovist pakendite kogumine on oluliselt mugavam kui avaliku pakendipunkti kasutamine ja sellisel moel on taaskasutusorganisatsioonidel võimalik koguda paremini sorteeritud ja puhtamaid pakendijäätmeid. Tekkekohal kogumisega välditakse avalike pakendikonteineritega kaasnevat risustamist. Klaaspakendid on jäätmeliik, mille suunamine materjalina ringlusesse on võimalik 100% lähedases mahus, mistõttu on oluline seda jäädet võimalikult efektiivselt koguda.

Pakendijäätmete kogumise edendamisel on eesmärgiks edendada koostööd taaskasutusorganisatsioonidega selliselt, et suurendada tekkekohal kogumist.

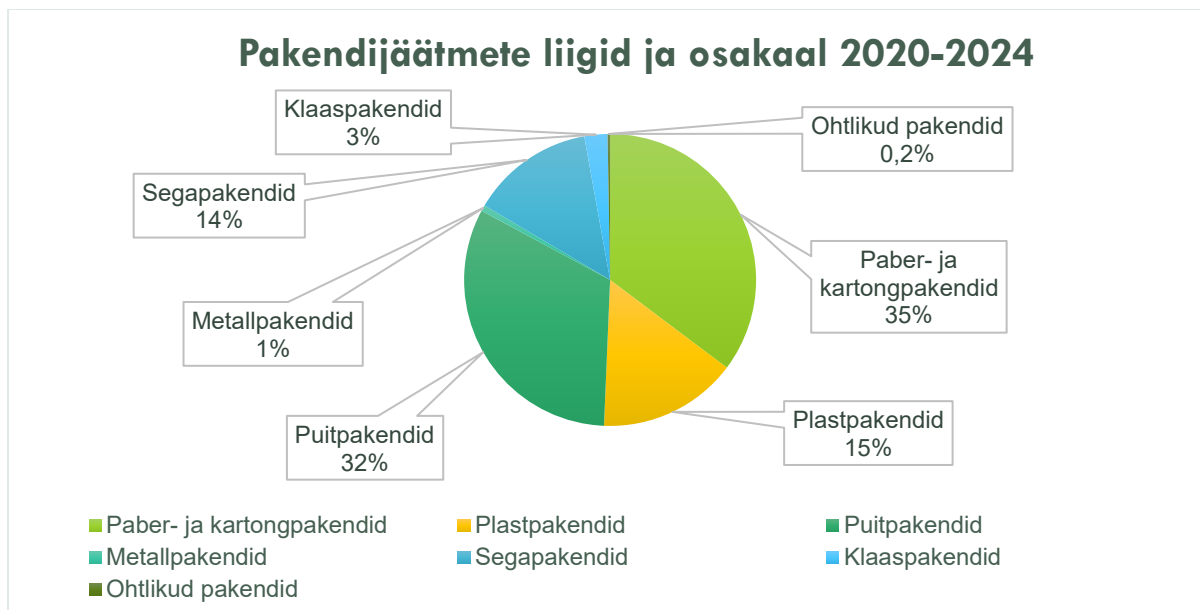
Joonis 14. Pakendijäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Joonis 14 andmetel on aastatel 2020–2024 pakendijäätmete teke kõikunud, kuid valdavas osas tekivad pakendijäätmed ettevõtetes. Ettevõtetest tekkinud pakendijäätmete osakaal on aastatel 2020-2024 vähenenud 93%-lt 78%-ni. Samal ajal on kodumajapidamistest pärit pakendijäätmete osakaal kasvanud 7%-lt 22%-ni, mis viitab elanike tarbimismahtude suurenemisele ning liigiti kogumise süsteemide laienemisele. Ettevõtetes tekivad pakendijäätmed peamiselt kauba pakendamisest, ladustamisest ja turustustegevusest, samas kui kodumajapidamistes on kasvanud olme- ja tarbepakendite hulk. Kuigi ettevõtete jäätmekogused moodustavad jätkuvalt enamiku pakendijäätmete tekkest, on kodumajapidamiste roll aastate jooksul märgatavalt suurenenud, mistõttu on oluline jätkata elanike teadlikkuse tõstmist ja pakendite liigiti kogumise võimaluste arendamist.

Tabel 3. Pakendijäätmete kogused jäätmeliikide kaupa aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Jäätmekood	Jäätmeliik	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
15 01 01	Paber- ja kartongpakendid	948,6	1092,2	602,6	643,3	690,8	4928,6
15 01 02	Plastpakendid	447,8	475,6	158,4	219,6	181,6	2153,7
15 01 03	Puitpakendid	689,2	265,8	85,5	901,9	553,7	4500,2
15 01 04	Metallpakendid	12,6	20,9	16,3	16,3	18,3	92,6
15 01 06	Segapakendid	314,3	261,7	311,4	391,2	391,6	1906,8
15 01 07	Klaaspakendid	39,3	44,9	52,5	81,7	128,2	358,2
15 01 10*	Ohtlikud pakendid	2,1	3,6	4,7	6,5	7,4	38,6
Kokku		2453,9	2164,7	1231,4	2260,5	1971,6	13978,7

Järgnevalt on joonisel 15 analüüsitud aastatel 2019–2023 tekkinud pakendijäätmete liigilist koosseisu ja osakaale. Andmetest selgub, et suurima osa moodustavad paber- ja kartongpakendid (35%) ning puitpakendid (32%), mis kokku annavad ligi kaks kolmandikku kõikidest pakendijäätmetest. Oluline osakaal on ka plastpakenditel (15%) ja segapakenditel (14%), samas kui klaaspakendeid on 3% ja metallpakendeid 1%. Ohtlike pakendite osakaal jääb alla 0,2%.

Joonis 15. Pakendijäätmete liigiline jaotus protsentides Tartu vallas aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Jäätmearuandluse järgi koguti 2024. aastal pakendijäätmeid liigiti 1971,6 tonni, lisades juurde segaolmejäätmetes sisalduva koguse (735,3 tonni), oli 2024. aastal Tartu vallas hinnanguline pakendijäätmete tekkekogus ligikaudu 2706,9 tonni. **Seega oli 2024. aastal pakendijäätmete liigiti kogumise efektiivsus 73%.**

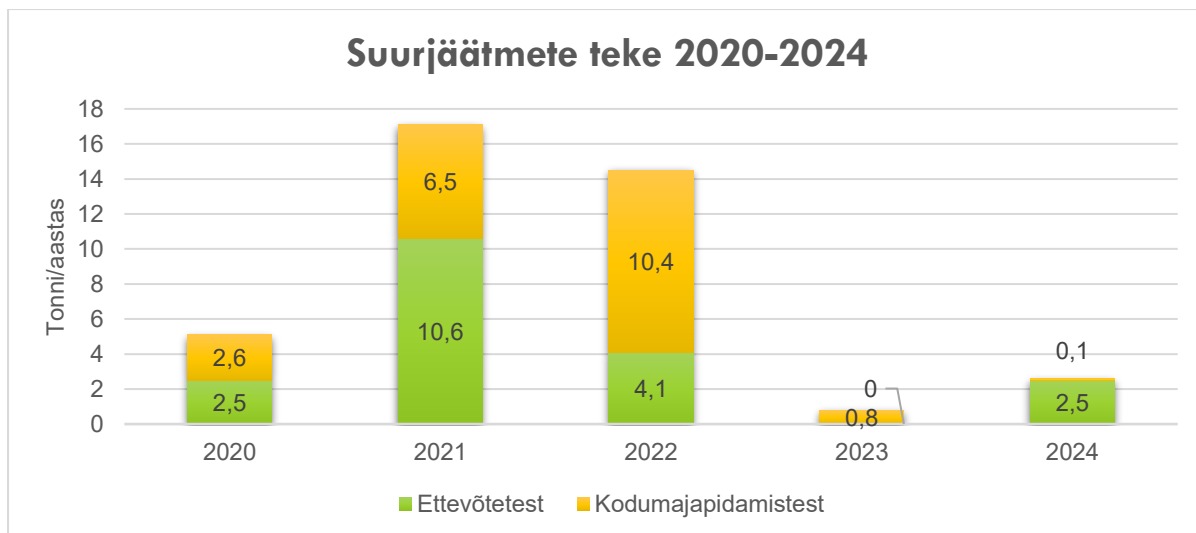
Pakendijäätmete kogumise ja käitlemise peamised eesmärgid:

- rakendada tekkekohal kogumise süsteemi tiheasustusaladel;
- tagada avalike pakendipunktide korrashoid ja järelevalve;
- avaldada teavitavaid artikleid valla ajalehes ja veebilehel;
- teha koostööd taaskasutusorganisatsioonidega.

4.6. SUURJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Suurjäätmed on suuregabariidilised esemed, näiteks mööbliesemed, vaibad, madratsid, kraanikausid, wc-potid jne. Suurjäätmetena ei käsitleta romuautosid ja autorehve, elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmeid, sh külmikud, pesumasinad, telerid.

Suurjäätmeid on võimalik tasu eest ära anda korraldatud jäätmeveo raames ja lisaks kodumajapidamises tekkinud suurjäätmeid saab viia Tartu linna jäätmejaamadesse.

Joonis 16. Suurjäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Suurjäätmed on suuremahulised jäätmed, mida kaalu või mahu tõttu pole võimalik jäätmemahutisse paigutada. Samuti võib jäätmevaldajal endal puududa vastav transpordivahend suurjäätmete viimiseks jäätmejaama. Seetõttu on valla eesmärgiks tagada jäätmevaldajatele mugavate võimaluste olemasolu suurjäätmete üleandmisel ning soosida suurjäätmete üleandmist korraldatud jäätmeveo raames.

Suurjäätmete kogumise ja käitlemise eesmärgid:

- korraldada regulaarseis suurjäätmete kogumisringe korraldatud jäätmeveo raames;
- võimaldada suurjäätmete üleandmist Tartu linna jäätmejaamades;
- tõsta elanike teadlikkust nõuetekohase üleandmise võimalustest.

4.7. TEKSTIILI JA RÕIVAJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

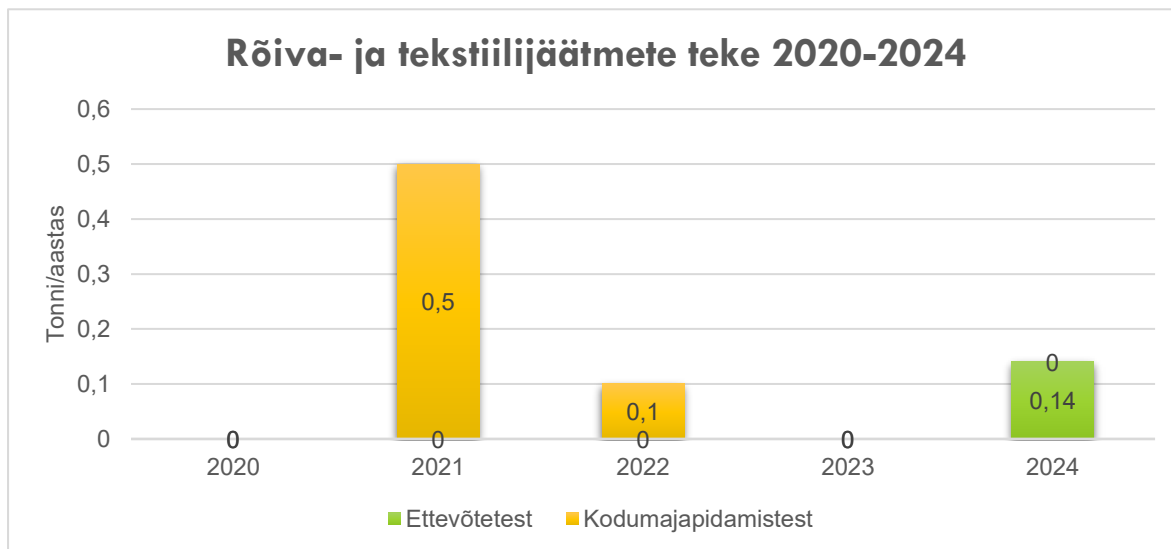
Tekstiilijäätmete alla kuuluvad nii riided, jalanõud kui ka tekstiilid, mis pärinevad ettevõtetest kui ka kodumajapidamistest, näiteks tekid, padjad, rätikud ja kardinad. Igal inimesel on kohustus koguda tekstiilijäätmed eraldi muudest jäätmetest ning kohalik omavalitsus peab tagama võimaluse tekstiilijäätmeid ära anda.

Tekstiilijäätmete liigiti kogumine on kohustuslik, kuid nende ringlussevõtu tehnoloogiad ja võimekus on alles arenemas. Seetõttu on esmatähtis tekstiilijäätmete teket vähendada. Kohaliku omavalitsuse üksusel on kohustus korraldada tekstiilijäätmete liigiti kogumine hiljemalt 1. jaanuariks 2025.

Vastavalt sortimisuuringule moodustavad rõiva- ja tekstiilijäätmed (jäätmekoodid 20 01 10 ja 20 01 11) Eestis keskmiselt 5,01% segaolmejäätmetest. Arvutuslikult anti 2024. aastal koos segaolmejäätmetega rõiva- ja tekstiilijäätmeid üle 116,5 tonni.

Rõivaste korduskasutus on levinud tegevus ja neid andmeid ei ole võimalik kajastada ametlikus statistikas. Korralikke, puhtaid ja terveid kasutuskõlbulikke rõivaid ja tekstiile võtavad vastu korduskasutusega tegelevad organisatsioonid ja mitmed taaskasutuspoed.

Kodumajapidamises tekkinud korduskasutuseks mittesobilikke plekilisi, katkiseid ja kulunud rõivaid ja tekstiili on võimalik tasu eest ära anda Tartu linna jäätmejaamades. Tekstiilijäätmed, mida ei ole võimalik üle anda taaskasutuseks (hallitanud, kopitanud, määrdunud ja katkised rõivad/jalanõud, aluspesu, sukad-sokid) kogutakse segaolmejäätmetena korraldatud jäätmeveo raames.

Joonis 17. Rõiva- ja tekstiilijäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste loikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Tekstiili- ja rõivajäätmete tekke vältimisel on eelistatud lahenduseks korrigeerida tarbimisharjumusi ja vähendada nn kiirmoe tööstuse toodete tarbimist. Olemasolevaid taaskasutamiseks kõlblikke esemeid on otstarbekas viia korduskasutuskeskustesse.

Kohapealse liigiti kogumise võimekuse loomiseks on vajalik laiendada Tartu valla kogumistaristut ka tekstiilijäätmete osas. Praegu puudub vallas võimalus kasutuskõlblikke rõivaid ja kodutekstiile eraldi ära anda, mistõttu satub suur osa neist segaolmejäätmete hulka või jääb kodudesse seisma.

Riidekonteinerite paigaldamine looks elanikele ja külastajatele mugava ning kättesaadava võimaluse tekstiilijäätmete liigiti kogumiseks. See aitaks suurendada korduskasutusse või ringlusse suunatavate materjalide mahtu, vähendada jäätmete ladestamist ning toetada ringmajanduse põhimõtteid.

Tekstiili ja rõivajäätmete kogumise ja käitlemise eesmärgid:

- paigaldada valda tekstiilijäätmete kogumiskonteinerid;
- liita tekstiilijäätmete kogumine korraldatud jäätmeveoga;
- teha koostööd organisatsioonide ja MTÜ-dega kasutuskõlblike tekstiilide ja rõivaste kogumisel;
- avaldada selgitavaid artikleid valla ajalehes ja sotsiaalmeedias.

4.8. PROBLEEMTOODETE JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Probleemtooted on kõik tooted, mille jäätmed võivad põhjustada kõrgendatud riske inimese

tervisele ja keskkonnale. Siiani on reguleeritud probleemtoodete käitlust koos teiste ohtlike jäätmetega, kuid nende kõrgendatud riskist tulenevalt tuleb nende käitlemisele täiendavat tähelepanu pöörata.

Probleemtooted on:

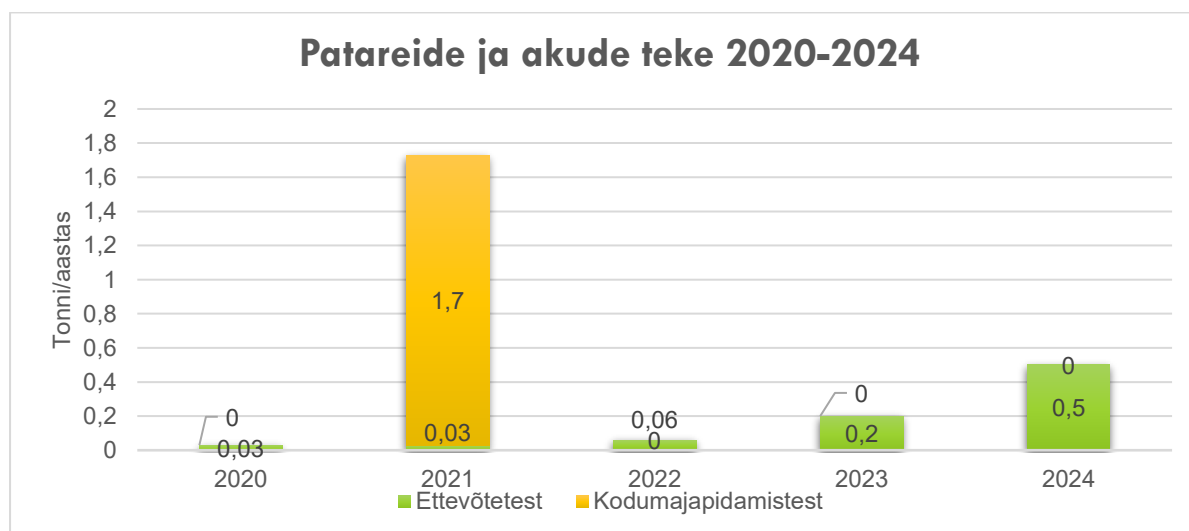
- 1) patareid ja akud;
- 2) mootorsõidukid ja nende osad;
- 3) rehvid;
- 4) elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende osad;
- 5) põllumajandusplast;
- 6) plasti sisaldavad kalapüügivahendid ja nende osad;
- 7) niisutatud pühkepaber;
- 8) õhupallid;
- 9) filtriga tubakatooted ja koos tubakatootega kasutamiseks turustatavad filtrid.

Eestis kehtiv jäätmeseadus kehtestab nn probleemtoodetele tootjavastutuse põhimõtte, mis tähendab, et tootja on kohustatud tagama tema valmistatud, edasimüüdud või sisseveetud probleemtoodest tekkivate jäätmete kokku kogumise ja nende taaskasutamise või kõrvaldamise.

Probleemtoodetest tekkinud jäätmetest saab jäätmestatistika kaudu ülevaate jäätmeliikidest, millele on määratud eraldi jäätmekood. Kalapüügivahendite, niisutatud pühkepaberi, õhupallide ja tubakatoodete filtrite kohta jäätmestatistika eraldi andmeid ei anna, kuna neil puudub eraldi jäätmekood.

Patareid ja akud

Tootja on kohustatud kantavate patareide ja akude ning mootorsõidukite patareide ja akude jäätmed tarbijalt turustaja müügikohtade kaudu tagasi võtma tasuta, sõltumata sellest, kas tarbija kavatseb osta uue patarei või aku või mitte. Tootja varustab turustajat kogumiseks vajaliku kogumismahutiga.

Joonis 18. Patareide ja akude tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

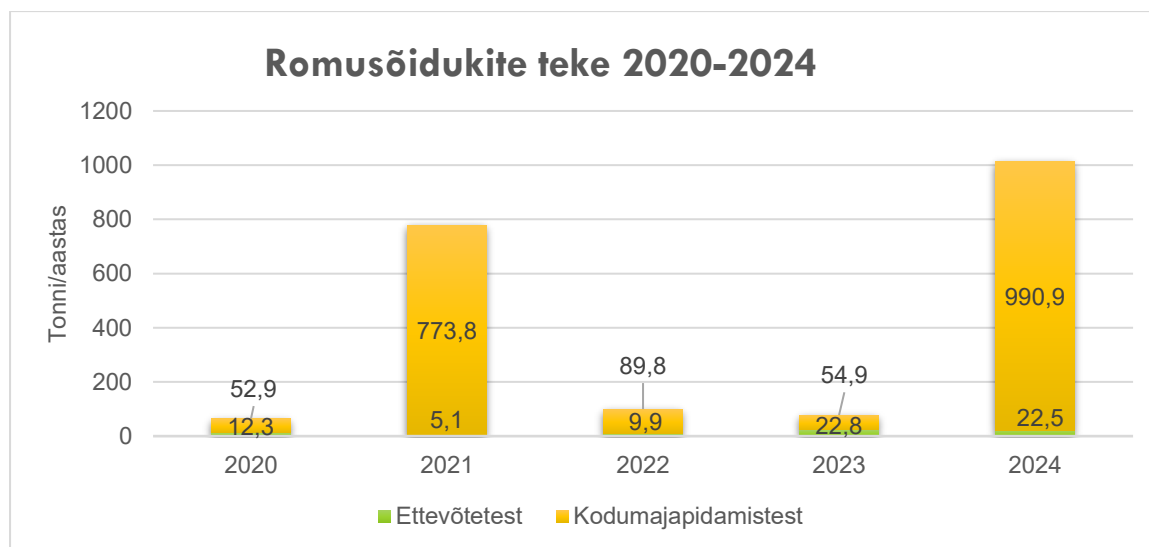
Tootja on kohustatud patareide ja akude turustajalt, kohalikul omavalitsuselt ning kohaliku omavalitsuse jäätmejaama halduslepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt patarei- ja akujäätmed tasuta tagasi võtma.

Patareide ja akude tootjavastutuse kohustusega tegeleb MTÜ EES-Ringlus ja MTÜ Eesti Elektroonikaromu. Patareid ja akud saab viia müügikohta või Tartu linna jäätmejaamadesse või muudesse nõuetele vastavatesse kogumispunktidesse.

Romusõidukid ja rehvid

Mootorsõidukite ja nende osade (sh rehvide) tagasivõtmise peavad tootja-vastutuse põhimõttel ellu rakendama ja finantseerima tootjad ja turustajad, kes võivad selle ülesande delegerida jäätmekäitlejatele.

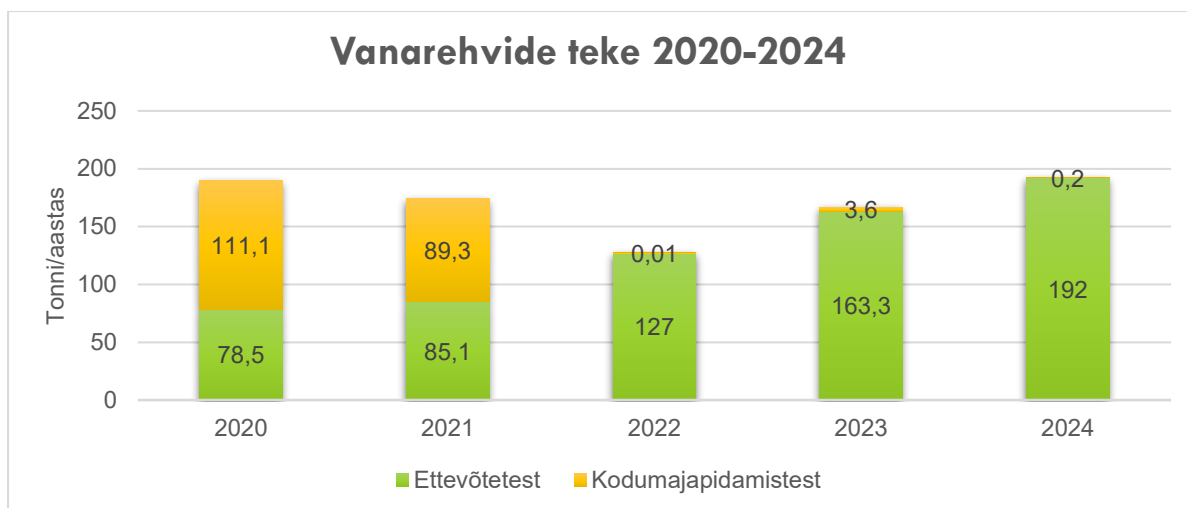
Romusõiduk on ohtlik jääde, mida tohib käidelda ainult ohtlike jäätmete käitlemise õigust omav ettevõtja. Romusõiduki käitluskoha (kogumiskoht, lammutuskoda) tegevus peab vastama kõikidele seadusega sätestatud nõuetele. Romusõidukite kogumine ja tootjale tagastamine tuleb tootjal korraldada selliselt, et romusõiduki omanikule oleks romusõidukist loobumine võimalikult mugav ning romusõiduki kogumiskohta üleandmine võimalik vähemalt tema elukohajärgse maakonna piires. Romusõidukeid võetakse vastu autolammutustes ja vanametalli vastuvõtupunktides.

Joonis 19. Romusõidukite teke Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Romusõidukite tekkes on aastatel 2019–2024 toimunud märkimisväärseid kõikumisi (joonis 19). Peamised kogused pärinevad kodumajapidamistest, ettevõtete osakaal on olnud tagasihoidlik ja püsinud 5–55 tonni vahemikus. 2024. aastal on koguste kasv tõenäoliselt seotud automaksu kehtestamise ettevalmistusega ja kasutuselt kõrvaldatud sõidukite registrist eemaldamisega. Sellest tulenevalt võib romusõidukite koguse kasvu pidada ajutiseks, mitte pikaajalise trendi märgiks.

Vanarehvide kogumiseks on MTÜ Rehvinglus loonud tootjavastutussüsteemi. Vanarehvid saab viia Tartu linna Jaama tn 72c ja Selli tn 19 jäätmejaama või Kuusakoski AS vastuvõtupunkti või jätta hooldustöökotta viimase nõusolekul. Jäätmejaamades saab tasuta ära anda kuni 8 sõiduauto rehvi aastas, ilma veljeta.

Joonis 20. Vanarehvide tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

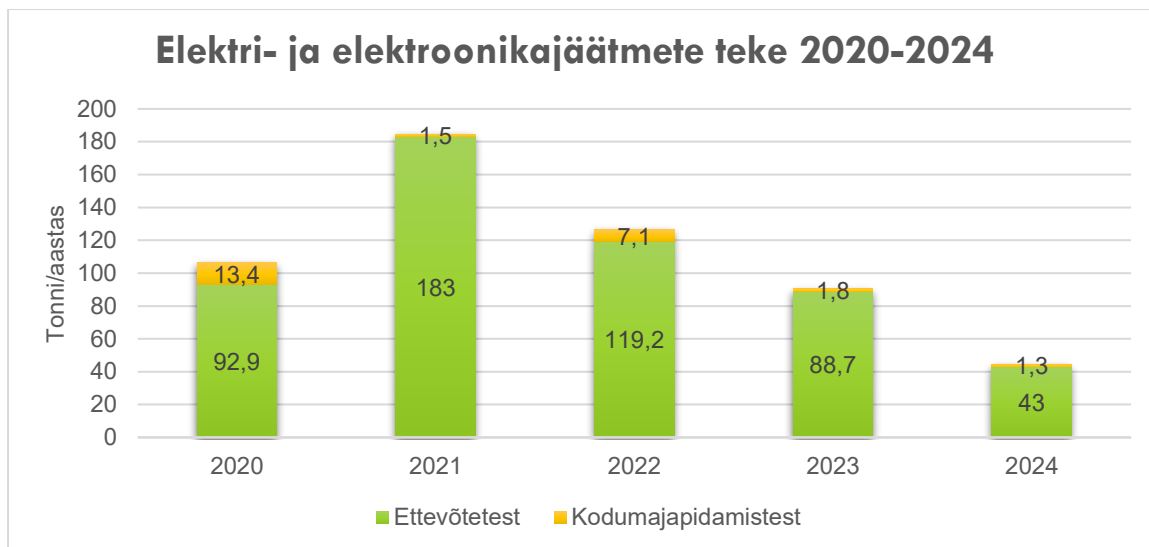
Elektri- ja elektroonikaseadmete jäätmed

Elektri- ja elektroonikaseadmeid koguvad ja käitlevad peamiselt kaks tootjavastutusorganisatsiooni: Mittetulundusühing Eesti Elektri- ja Elektroonikaseadmete Ringlus ja Mittetulundusühing Eesti Elektroonikaromu. Lambijäätmeid kogub ja käitleb Ekogaisma Eesti OÜ.

Turustaja on kohustatud oma müügikoha kaudu, mille müügipind on vähemalt 400 m², elektri- ja elektroonikaseadmed kasutajalt tasuta vastu võtma turustava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektriromu või mille väline mõõt ei ületa 25 cm. Kui kodumajapidamises kasutatava elektri- ja elektroonikaseadme turustajal ei ole mööda avalikke teid 10 km raadiuses kodumajapidamiste elektroonikaromude kogumiskohta, peab tootja turustaja müügikoha kaudu füüsiliselt isikult tasuta tagasi võtma talle müüdava seadmega sama liiki ja sama otstarvet täitvast seadmest tekkinud elektroonikaromu, sõltumata sellest, kas see füüsiline isik on soetanud või soetab turustajalt samalaadse seadme.

Tootja on kohustatud turustajalt elektroonikaromud (ka saastunud) tasuta vastu võtma, sõltumata üleantavate elektroonikaromude arvust. Tootja on kohustatud tagasi võtma kõik elektroonikaromud ka siis, kui alates 1. jaanuarist 2019. a kehtima hakanud kogumise määr 65% on saavutatud.

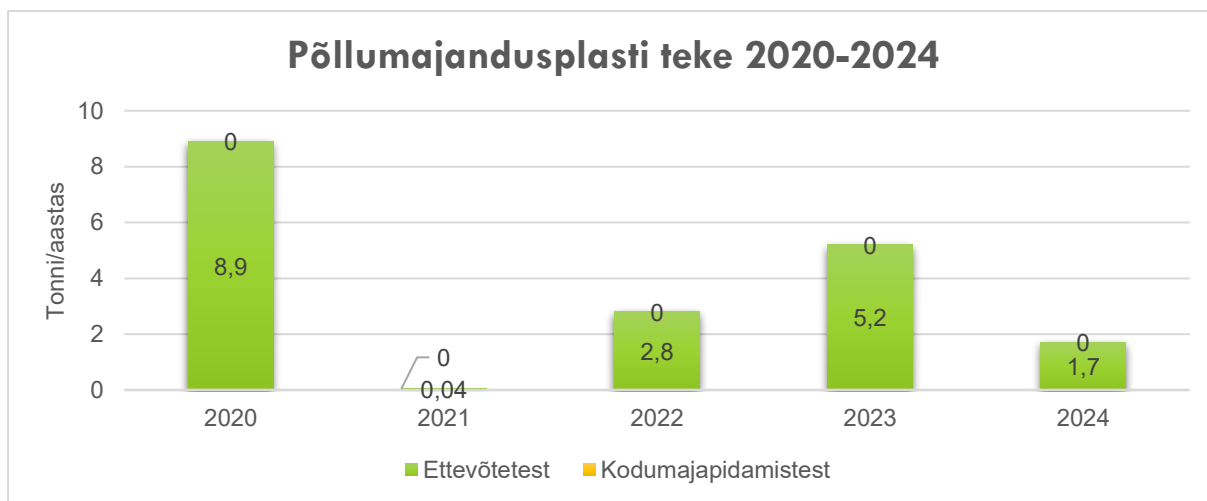
Elektri- ja elektroonikaseadmeid saab viia kauplusesse (seade ei tohi olla rüüstatud), kust kavatsetakse osta uus samalaadne toode. MTÜ Eesti Elektroonikaromu elektroonikajäätmete kogumispunkt asub Maramaa külas Ranna tee 1 maaüksusel. Lisaks saab kodumajapidamisest pärinevaid elektroonikajäätmeid ära anda Tartu linnas Jaama 72 C ja Selli tn 19 asuvates jäätmejaamades või vanametalli vastuvõtupunktides.

Joonis 21. Elektri- ja elektroonikajäätmete teke Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Põllumajandusplast

Põllumajandusplasti (jäätmekood 02 01 04) koguti 2023.a 5,2 tonni. Põllumajandusplasti kogutakse peamiselt otse ettevõtete juurest.

Joonis 22. Põllumajandusplasti teke Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Tootja on kohustatud põllumajandusplasti jäätmed piiramata koguses tasuta tagasi võtma:

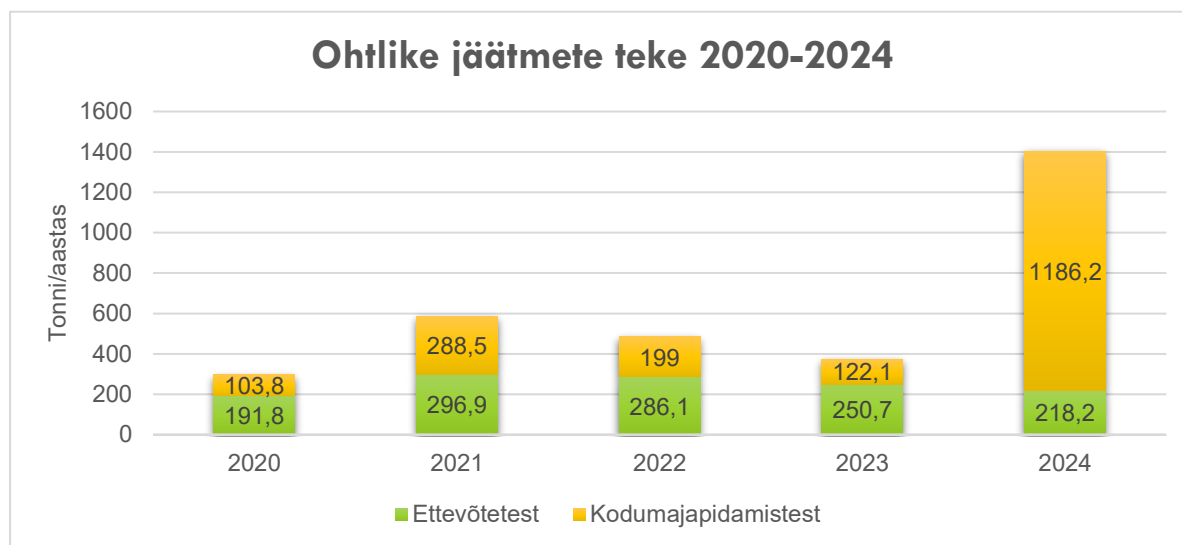
- 1) põllumajandusplasti kasutajalt;
- 2) kohalikul omavalitsuselt;
- 3) kohaliku omavalitsuse jäätmejaama lepingu alusel haldavalt jäätmekäitlejalt.

Põllumajandusplasti liigiti kogumise edendamiseks teostab Keskkonnaamet järelevalvet tootjatele pandud kohustuste täitmise üle ning tagab, et põllumajandusplasti kasutajaid teavitatakse tasuta äraandmise võimalustest. Alates 01. jaanuarist 2013 peavad olema kõigis põllumajandusplasti müügikohtades üleval teated, kuhu saab põllumajandusplasti jäätmeid tagastada (asukohad ja telefoninumbrid, kust on võimalik saada asjakohast infot).

4.9. OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Jäätmeseaduse § 65 lõike 2 kohaselt kohustub kohalik omavalitsus oma haldusterritooriumil korraldama kodumajapidamistes tekkivate ohtlike jäätmete kogumist ja üleandmist jäätmekäitlejatele.

Ohtlike jäätmeid tekib nii majapidamistes kui ettevõtetes. Majapidamistes jääb üle peamiselt vanu akusid, patareisid, värvijäätmeid, ohtlike pakendeid, vanu ravimeid ja päevavalguslampe jmt. Ettevõtetes tekib nii spetsiifilisi tootmisjääke kui majapidamisega sarnaseid ohtlike jäätmeid. Ohtlikud jäätmed peab eraldama nende tekkekohas, kuna need kujutavad ohtu nii inimese tervisele kui ka keskkonnale.

Joonis 23. Ohtlike jäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020–2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Joonisel 23 on kujutatud ohtlike jäätmete teke aastatel 2020–2024, eristades ettevõtetest ja kodumajapidamistest pärinevaid koguseid. Siinkohal tuleb arvestada, et koguse arvutamisel on kokku liidetud ohtlikud kasutuselt kõrvaldatud elektri- ja elektroonikaseadmed, ohtlikud ehitusjäätmed, teised ohtlikud jäätmed (näiteks värvijäägid, õlid, filtrid jne) ja ohtlikud tervishoiujäätmed.

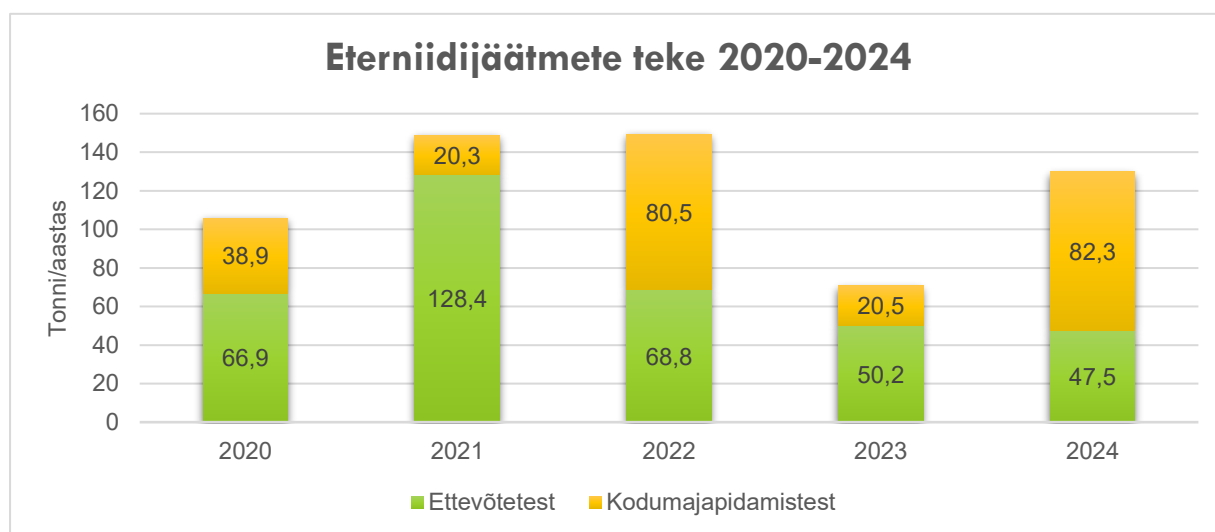
Andmetest nähtub, et kuni 2023. aastani püsis ohtlike jäätmete teke suhteliselt stabiilne, jäädes vahemikku 400–600 tonni aastas. 2024. aastal on aga toimunud järsk kasv – ohtlike jäätmete koguhulk suurenes üle neljakordseks, ulatudes ligikaudu 1400 tonnini.

Suurim muutus tulenes kodumajapidamistest kogutud ohtlike jäätmete mahukast kasvust, mis tõusis 122 tonnilt 1186 tonnini. Põhjuseks oli peamiselt romusõidukite hulga märgatav suurenemine, kuna need sisaldavad ohtlike osi (nt õlid, akud, pidurivedelikud, jahutusvedelikud jms) ning klassifitseeruvad seetõttu ka ohtlike jäätmetena. Romusõidukite arvu kasv 2024. aastal on tõenäoliselt seotud automaksu rakendumisega, mis tõi kaasa vanemate sõidukite ennetähtaegse kasutusest kõrvaldamise.

Kodumajapidamises tekkinud ohtlikud jäätmed tuleb viia Tartu linna jäätmejaamadesse Jaama tn 72c ja Selli tn 19. Ravimid võib lisaks jäätmejaamadele viia lähimasse apteeki.

Ohtlike jäätmetena käsitletakse ka eterniidijäätmeid ja muid asbesti sisaldavaid ehitusmaterjale. Asbestist materjale enam ehituses ei kasutata, seega tekib kogu ohtlik materjal vanade ehitiste renoveerimise-lammutamise tulemusena.

Võimaluse korral ja projekti rahastusel on korraldatud ohtlike ja eterniidijäätmete kogumisringe. Üldjuhul on toimunud kogumisringid kevadeti või sügiseti ning infot jagatakse valla ajalehes Kuukiri ja valla veebilehel. Kogumisringide toimumist on rahastatud osaliselt Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusprogrammidest. Viimati korraldati eterniidijäätmete kogumist 2024. aastal ning kodumajapidamises tekkinud eterniidijäätmeid sai tasuta ära anda Kõrvekülas, Laevas, Äksis ja Tabiveres ning kokku koguti 69 tonni eterniidijäätmeid. Viimane ohtlike jäätmete kogumisring teostati 2023. aasta kevadel ning kokku koguti 10 tonni ohtlike jäätmeid.

Joonis 24. Eterniidijäätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete ja kodumajapidamiste lõikes aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Ohtlike jäätmete liigiti kogumise edendamisel ja ohutu käitlemise tagamisel on oluline:

- jätkata ohtlike jäätmete vastuvõtmist Tartu linna jäätmejaamades;
- jätkata kogumisringide teostamist;
- rakendada tegevusi jäätmevaldajate teadlikkuse tõstmiseks nii ohtlike jäätmete kogumise kui üleandmise võimaluste osas.

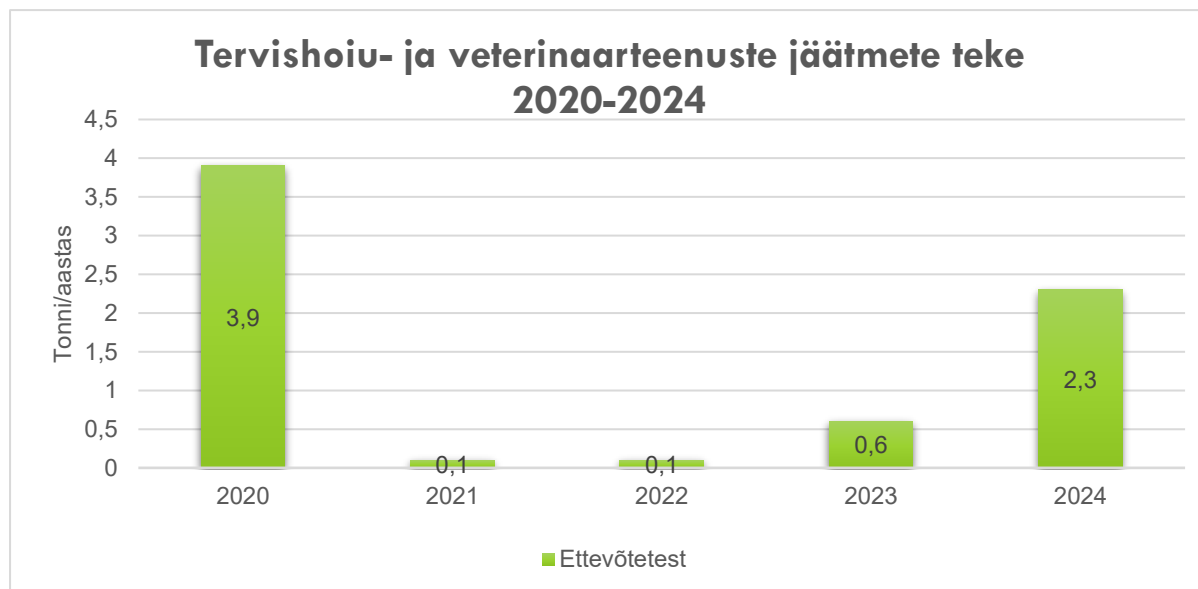
4.10. TERVISHOIU- JA VETERINAARTEENUSTE KÄIGUS TEKKNUD JÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Tervishoiul tekkivate jäätmete käitluse riikliku juhendmaterjali järgi on riiklikul tasandil paika pandud tervishoiu jäätmete kogumispunktid teise ja kolmanda tasandi haiglate juures. Tervishoiuasutustes peab riskijäätmeid koguma kindlasti olmejäätmetest eraldi ja tekkivad jäätmed suunama käitlemiseks riskijäätmete käitlussüsteemi.

Ohtlike jäätmeid tekitavad ettevõtted (sh meditsiinasutused) peavad sõlmima ohtlike jäätmete üleandmiseks lepingu vastavat keskkonnakaitsele omava ettevõttega. Ohtlike jäätmete kogumiseks peavad ettevõtted rajama või leidma spetsiaalse koha, mis on vastavalt märgistatud, ning kogumiseks tuleb kasutada spetsiaalset jäätmetaarat. Samuti peavad

elnimetatud ettevõtted vastu võtma ettevõttesisesed jäätmekäitluseeskirjad. Ohtlike jäätmete kogumise ja üleandmisega seotud kulud katavad ettevõtted ise. Jäätmete üleandmise tõestamise aluseks on ohtlike jäätmete saatekiri.

Perioodil 2020-2024 on Keskkonnaagentuuri andmetel tervishoiuteenuste jäätmete teket olnud Tartu vallas vahemikus 0,1-3,9 tonni aastas (joonis 25).

Joonis 25. Tervishoiu- ja veterinaarteenuste jäätmete tekkemahud Tartu vallas aastatel 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Tervishoiuasutuste jäätmete käitlemise täpsed tingimused sätestatakse jäätmehoolduseeskirjas. Tervishoiujäätmete käitlemise juhendmaterjalid on leitavad Terviseameti kodulehelt:

<https://www.terviseamet.ee/nakkushaigused/info-koostoopartneritele/tervishoiuasutused>.

4.11. EHITUS- JA LAMMUTUSJÄÄTMETE KOGUMINE JA KÄITLEMINE

Ehitusjätmed on ehitus-, remondi- ja lammutusjätmed, mittekasutatav väljaveetav pinnas, puidu, metalli, betooni, telliste, ehituskivide, klaasi ja muude ehitusmaterjalide jätmed, sh need, mis sisaldavad asbesti ja teisi ohtlikke jätmeid, mis tekivad ehitamisel ja remontimisel ning mida ehitusobjektil tööde tegemiseks ei kasutata.

Ehitusjätmete käitlemise küsimused tuleb lahendada juba ehitise projekteerimise etapis. Ehitise vastuvõtmisel tuleb muude dokumentide hulgas esitada õiend jäätmete nõuetekohase käitlemise kohta. Ehitusjätmete käitlust reguleerib Tartu valla jäätmehoolduseeskiri, mille alusel vastutab ehitusjätmete nõuetekohase käitlemise eest jäätmevaldaja kuni nende taaskasutamiseni või üleandmiseni jäätmevedajale.

Eraisikud saavad ehitusjätmeid üle anda Tartu linna jäätmejaamades ja kasutada jäätmekäitlusettevõtete teenuseid, ettevõtted saavad kasutada jäätmekäitlusettevõtete teenuseid.

Tabel 4. Ehitus- ja lammutusjätmete tekkemahud Tartu vallas ettevõtete löikes perioodil 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Jäätmeliik	2020	2021	2022	2023	2024
17 01 Betooni-, tellise-, plaadi- või keraamikatootesegud	4 686,3	31 585,2	81,0	883,2	848,6
17 02 Puit, klaas ja plast	654,9	775,3	105,5	2055,7	25,4
17 03 Bituumenitaolised segud	6 702,9	49,1	2114,7	209,1	332,6
17 04 Metallid	862,9	768,5	779,0	460,5	246,8
17 05 Kivid, pinnas ja süvenduspinnas	3 059,8	1 494,5	1657,3	1708,6	1429,0
17 06 Asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	66,9	128,4	68,7	50,2	47,6
17 09 Muu ehitus- ja lammutussegapraht	968,4	784,0	517,3	561,8	851,4
KOKKU	16 139,2	35 585,0	5 323,5	5 929,1	3 781,4

Tabel 5. Ehitus- ja lammutusjätmete tekkemahud Tartu vallas kodumajapidamiste löikes perioodil 2020-2024 (allikas: Keskkonnaportaal).

Jäätmeliik	2019	2020	2021	2022	2023
17 01 Betooni-, tellise-, plaadi- või keraamikatootesegud	0,3	26,8	5,5	2,2	1,4
17 02 Puit, klaas ja plast	0,2	10,5	1,9	19,6	0,8
17 03 Bituumenitaolised segud	0	0	0	1,2	0
17 04 Metallid	539,3	374,8	509,1	452,2	4191,9
17 05 Kivid, pinnas ja süvenduspinnas	13,9	12,2	0	1,7	0
17 06 Asbesti sisaldavad ehitusmaterjalid	38,9	20,3	80,5	20,5	82,3
17 09 Muu ehitus- ja lammutussegapraht	11,0	43,6	73,3	28,8	36,3
KOKKU	603,5	488,2	670,5	527,4	4312,7

Aastatel 2020–2024 on kodumajapidamistest kogutud ehitus- ja lammutusjätmete kogused kõikunud tugevalt, ulatudes 488 tonnist 4312 tonnini. Suurim kasv toimus 2024. aastal, mil kogutud kogus suurenes üle seitsme korra võrreldes eelneva aastaga. Peamise osa moodustasid metallijäätmed (17 04), mille kogus tõusis 2024. aastal 4191,9 tonnini. Kuna andmed kajastavad kodumajapidamisi, viitab see sellele, et eraisikud andsid tavapärasest rohkem üle vanametalli. Kasvu on tõenäoliselt mõjutanud automaksu kehtestamine, mis ajendas inimesi romusõidukeid ja muid metalliesemeid enne maksureformi käivitumist utiliseerima.

Ehitus- ja lammutusjätmete kogumise peamiseks eesmärgiks on jäätmekoguste ja jätmete ohtlikkuse vähendamine. Eesmärgi täitmisel on peamine roll tööde teostajal, kes mõistliku

töökorralduse ja tööde parema organiseerimisega saab ehitus- ja lammutustöödel eelnimetatud jäätmete teket vältida või koguseid vähendada.

Ettevõtte eesmärgiks peab olema:

- 1) suurendada korduskasutatavate materjalide kasutamist;
- 2) vähendada materjalide raiskamist tööde kõigil etappidel;
- 3) vähendada ohtlike ainete kasutamist;
- 4) eraldada ja koguda ehituse kõigis etappides tekkivad ohtlikud jäätmed (asbesti sisaldavad materjalid, saastunud kivid, pinnas, immutatud puit);
- 5) eraldada lammutusjäätmete hulgast turuväärtust omavad materjalid;
- 6) eraldada lammutusjäätmete hulgast materjalid, mis võivad jäätmete edasisel töötlemisel ja kasutamisel põhjustada ehitise kvaliteedi langust.

Ohtlike ehitus- ja lammutusjäätmete kogumine ehitusobjektidel peab toimuma spetsiaalsetes kogumiskonteinerites ning tekkinud jäätmed tuleb otse üle anda ohtlike jäätmete käitluslitsentsi omavale ettevõttele.

Metallijäätmed

Metallijäätmete hulka kuuluvad jäätmed, mis peaaugjalikult koosnevad värvilistest metallidest, mustmetallidest või nende sulamitest. Ligikaudu 80% olmejäätmete hulka liigituvast metallist on metallpakend. Metallijäätmete kokkuostuhind on taganud taaskasutamise, vaid väike osa satub prügilasse koos olmejäätmete või ehitusprahiga. Metallijäätmeid saab üle anda vanametalli kokkuostjatele või kodumajapidamises tekkinud metallijäätmeid saab üle anda ka Tartu linna jäätmejaamadesse.

Puidujäätmed

Puidujäätmete taaskasutamisel tuleks eelkõige tähelepanu pöörata nende taaskasutamisele läbi soojusenergia tootmise. Mittepõlevate või raskesti põlevate puidujäätmete kõrvaldamine või taaskasutamine toimub vastavat jäätmekäitleja registreerimistõendit, jäätmeluba või keskkonnapakendiluba omavas jäätmekäitluskohas. Ohtlike aineteega töödeldud puidujäätmeid käsitletakse ohtlike jäätmetena ning need tuleb üle anda otse ohtlike jäätmete käitluslitsentsi ja jäätmeluba omavale ettevõttele. Kodumajapidamises tekkinud puidujäätmeid võetakse vastu Tartu linna jäätmejaamades.

5. HINNANG JÄÄTMEVOOGUDELE TULEVIKUS

Jäätmeteket mõjutavad mitmed omavahel seotud tegurid. Olulist rolli mängivad majanduslik olukord ja elanike elatustase – jõukuse kasv toob tavaliselt kaasa suurema tarbimise ja seeläbi ka jäätmetekke suurenemise. Samuti kujundavad jäätmeteket tarbimisharjumused, elanike teadlikkus ja eluviisid, mis määravad, kui palju eelistatakse korduskasutust ja liigiti kogumist. Demograafilistest teguritest on olulisemad rahvastiku tihedus ja struktuur. Mõju avaldavad ka tootmise ja tehnoloogia areng ning ringmajanduse ja tootjavastutuse põhimõtete rakendamine.

Olmejäätmete tekke maht iseloomustab nii elanikkonna tarbimisharjumusi kui ka kohaliku majanduse struktuuri. Tavapäraselt seostatakse olmejäätmeid eelkõige elanike kodumajapidamistes tekkivate jäätmetega, kuid tegelikkuses annavad olulise osa olmejäätmetena liigitatud jäätmetest ka ettevõtted, eriti need, kelle tegevusvaldkond on seotud jaekaubanduse, toitlustuse või teenindusega.

Vallas, kus on palju ettevõtteid, kes tekitavad oma tegevuses olmejäätmetega sarnase koostisega jäätmeid, on kogutavate olmejäätmete kogused märkimisväärselt suuremad. Näiteks jaekaubandusettevõtted, kontorid, väikesed töökojad ja toitlustusasutused annavad sageli olulise osa olmejäätmete üldmahust. Nende jäätmed — pakendid, paber, biojäätmed ja muud segaolmejäätmed — on koostiselt sarnased kodumajapidamistes tekkivate jäätmetega ning seetõttu liigitatakse need tavapärast olmejäätmetena.

See olukord mõjutab oluliselt ka valla statistikat, sest kui ettevõtete arv ja nende poolt tekitatavate olmejäätmete hulk suureneb, kasvab ka valla üldine olmejäätmete kogus elaniku kohta. Sellisel juhul ei kajasta jäätmete koguse kasv mitte ainult elanike tarbimise suurenemist, vaid ka kohaliku ettevõtluse aktiivsuse tõusu.

Perioodil 2020-2024 koguti aastas keskmiselt 5626 tonni olmejäätmeid ehk ühe elaniku kohta 462 kg/aastas ning samal perioodil koguti kokku keskmiselt 2512 tonni segaolmejäätmeid, mis ühe elaniku kohta on 206 kg/aastas. Võrdluseks Eestis tervikuna tekkis 2023. aastal segaolmejäätmeid ühe elaniku kohta 259 kg/aastas. Tulevikus on oodata segaolmejäätmete koguste vähenemist ja mida paremini on kättesaadav muude jäätmete liigiti kogumine ja tõhusam järelevalve ning teavitus, seda kiirem on langustrend.

Võttes arvesse asjaolu, et 2024. aastast on kõikides majapidamistes kohustus koguda liigiti biolagunevaid jäätmeid, võib hinnata, et tulevikus suureneb liigiti kogutud biojäätmete kogus ja osakaal olmejäätmetest. Seega köögi- ja sööklajäätmete liigiti kogutavate jäätmete kogused peaksid tulevikus jõudma suurusjärku 400 - 600 tonni aastas. Vanapaberi liigiti kogutud kogused jäävad hinnanguliselt vahemikku 400 – 500 tonni aastas.

Perioodil 2020-2024 koguti liigiti pakendijäätmeid keskmiselt 2016 tonni/aastas, mis keskmiselt on 166 kg/aastas ühe elaniku kohta. 2020. aastal koguti liigiti 78% pakendijäätmeid, 2021. 75% aastal, 2022. aastal 64%, 2023. aastal 75% ja 2024. aastal 73%. Eesmärgiks on liigiti koguda vähemalt 70% pakendijäätmetest. Liigiti kogumise sihtarvu täitmiseks on oluline olemasolevat taset säilitada ja veelgi enam taset tõsta. **Tartu vallas ca 90% pakendijäätmetest tekib ettevõtluses ja 10% kodumajapidamises, seega tulevikus pakendijäätmete teket ja selle liigiti kogumise taset mõjutab enim ettevõtete tegevus.**

Vastavalt jäätmeseadusele peab kohalik omavalitsus korraldama tekstiilijäätmete liigiti kogumise hiljemalt 01.01.2025. Kasutuskõlblike tekstiilide ja rõivaste puhul tuleks eelistada nende üle andmist korduskasutusse, kodumajapidamises tekkinud kasutuskõlbmatut tekstiili saab ära anda Tartu linna jäätmejaamades. Segaolmejäätmete hulka on lubatud panna hallitanud, kopitanud või koitanud tekstiilijäätmed. Segaolmejäätmed sisaldavad keskmiselt 5,01% tekstiilijäätmeid, mille alusel saab hinnata, et tulevikus peaks liigiti kogutavate tekstiilijäätmete teke jääma suurusjärku 100 tonni/aastas.

Elektroonikaseadmete ja mööbli väljavahetamine on tugevalt seotud elanikkonna ostujõudlusega. Lähitulevikus mängivad olulist rolli majandusseis ja hindade tõus, mis siinkohal kindlasti avaldab oma mõju jäätmetekke vähenemisel. Viimaste aastate inflatsioon on mõjutanud elanikkonna ostujõudlust ja sundinud üle vaatama oma tarbimisharjumusi, mistõttu suuremate ja kallimate toodete väljavahetamist kaalutakse põhjalikumalt. Küll aga võib suureneda odava väikeelektroonika tarbimine (eriti Hiinast imporditud seadmed), need seadmed on enamasti lühikese eluaega, mistõttu nende jäätmetekke suureneb. Suurjäätmete kogumisel regulaarsete kogumisringide korral kogus kasvab, muul juhul jään kogutud kogus statistiliselt väikeseks.

Teiste jäätmeliikide (suurimateks on ehitus- ja lammutusjäätmete, erinevad tootmisjäätmed) teket mõjutavad enim era- ja ettevõtlussektori tegevused antud jäätmete tekitamisel, mis omakorda on mõjutatud üldises majandusolukorrast ning valda uute ettevõtete tekkimisest.

Euroopa Liidu poolt ellu kutsutud kliimaneutraalsuse saavutamine ja ringmajanduslikule majandusmudelile ülemineku eesmärk nõuab muutusi ka jäätmete käitlemises, pannes fookuse jäätmematerjalide väärimisele. Jäätmete minimaalses mahus sorteerimisest ja ajutisest vaheladustamisest enam ei piisa ning vältimatu on uute investeeringute teostamine kaasaegsetesse sorteerimis- ja ringlussevõtu lahendustesse. Riigi poolt kavandatavad jäätmereformi meetmed seavad järk-järgult rangemad piirangud jäätmete ladestamisele ning suurendavad survet liigiti kogumise süsteemi arendamiseks. Planeeritakse ladestusmaksudest tuleneva hinnasurve tõstmist, et ladestamine muutuks oluliselt kulukamaks võrreldes taaskasutusega. Samuti seatakse eesmärgiks, et ladestada tohib vaid neid jäätmeid, mida ei ole võimalik ringlusse võtta. Omavalitsustele kehtestatakse täpsemad kohustused liigiti kogumise ja taaskasutamise sihtarvude saavutamiseks ning arendatakse üleriigilist jäätmeandmestikku, mis tagab parema ülevaate tekkivatest jäätmeliikidest ja kogustest. Need meetmed loovad tugeva motivatsiooni jäätmete liigiti kogumise ja ringmajanduse edendamiseks.

6. OLEMASOLEVATE KOGUMISSÜSTEEMIDE JA KÄITLEMISTARISTU KIRJELDUS

Jäätmete kokku kogumiseks vajaliku ja kasutajasõbraliku taristu peab omavalitsuse territooriumil tagama kohalik omavalitsus. Jäätmekäitluskohtade rajamisel tuleb arvestada nende kaugust olulisematest omavalitsuse territooriumil asuvatest tõmbepunktidest, et ühildada elanike oluliste tegemistega ka sorteeritud jäätmete ära andmine ja vältida selleks lisakulutuste tegemist. Käesoleval ajal on omavalitsustes jäätmete liigiti kogumiseks kasutuses mitmed erinevad jäätmekäitluskohad ja -viisid. Eelkõige on selleks jäätmejaamad, avalikud kogumispunktid ning uksest ukseni kogumissüsteemid (korraldatud jäätmevedu, pakendikotiteenus, kogumisringid).

6.1. JÄÄTMEKÄITLUSKOHAD JA JÄÄKREOSTUSOBJEKTID

Jäätmekäitluskoht on tehniliselt varustatud ehitis jäätmete kogumiseks, taaskasutamiseks või kõrvaldamiseks (JäätS § 19 lg 1). Jäätmeseadusele vastavalt tuleb jäätmete kõrvaldamisel ja segaolmejäätmete taaskasutamisel, läheduse põhimõtet rakendades, vedada jäätmed lähimasse nõuetele vastavasse prügilasse või jäätmejaama, kus toimub edasine jäätmete töötlemine.

Keskkonnaportaali andmetel paikneb Tartu valla territooriumil 2025. aasta märtsi seisuga 16 registreeritud tegutsevat jäätmekäitluskohta, kuid elanikelt nendes käitluskohtades jäätmeid vastu ei võeta. Tartu vallas pole jäätmejaamu, valla elanikud saavad osa jäätmeid, sh ka ohtlikke jäätmeid, mis pole hõlmatud korraldatud jäätmeveoga, üle anda Tartu linna Selli tn 19 ja Jaama 72c jäätmejaamades.

Jääkreostusobjektidena asuvad Tartu vallas Raadi lennuväli ja raketibaas, Kobratu bituumenibaas, Kärkna ABT, Maramaa kütusebaas, AS Tartu Terminal ja Maramaa põllumajanduskemikaalide ladu. Keskkonnaportaali andmetel on jääkreostusobjektidel jääkreostus suures osas likvideeritud.

7. EELMISES JÄÄTMEKAVAS PÜSTITATUD EESMÄRKIDE TÄITMISEST

Tartu valla jäätmekava 2024-2029 (edaspidi eelmine jäätmekava)¹⁵ peaesmärgiks oli jäätmekäitluse hierarhiat järgiv säästev jäätmehooldus.

Eesmärgideni jõudmiseks koostati jäätmekava juurde tegevuskava, mis oli eelmise jäätmekava Lisas 1 (tabelina). Tegevuskavas täpsustati konkreetselt tegevused ja nende elluviimise aeg, mis aitavad kaasa strateegiliste eesmärkide saavutamisele. Alljärgnevas tabelis 6 on toodud hinnang eelmise jäätmekavas seatud eesmärkide täitmisele.

Tabel 6. Eelmise jäätmekava perioodi eesmärkide täitmine

TEGEVUS	ELLUVIIMINE
KOJV ARENDUSTEGEVUSED	
Keskkonnasäästlike lahenduste rakendamine asjade ja teenuste hankimisel	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
Jäätmetekke vältimise tegevuste edendamine Tartu vallas	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
Avaliku ruumi heakorra tagamine	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
JÄÄTMETE LADESTAMISE VÄLTIMINE JA VÄHENDAMINE	
Jäätmete liigiti kogumise arendamine	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
Korraldatud jäätmeveo rakendamine	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
Jäätmete edasine käitlemine	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
JÄRELEVALVE KORRALDUS JA ARENDAMINE	
Koostöö arendamine järelevalveks	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine
TEAVITAMINE	
Suhtlus elanikega	Tegevus on asjakohane igal aastal ja toimub järjepidev teostamine

8. JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE

Jäätmetekke vältimine on jäätmehierarhia kõige prioriteetsem tase, mida tuleks arvestada ja eelistada jäätmekäitluse korraldamisel. Jäätmetekke vältimise alla loetakse:

- otsest vältimist – mõistlik tarbimine, keskkonda ja ressursse säästev tootmine
- korduskasutust – toote uuesti kasutamine esialgsel otstarbel
- korduskasutuseks ettevalmistamist – remontimine, ümberdisainimine, kontrollimine jne.

¹⁵ Tartu valla jäätmekava 2024-2029 (<https://www.riigiteataja.ee/akt/427102023025>)

Jäätmetekke vältimise võimalused sõltuvad paljudest teguritest nagu majandusolukord, tarbijate teadlikkus, ressursitõhususe ja jäätmetekke vältimise meetmete rakendamise ulatus jne.

Olmejäätmete tekke vältimise edendamisel on peamine roll täita elanikkonnal, kelle teadlikkusest ja tarbimisharjumustest sõltub suuresti nii pakendijäätmete, toidujäätmete kui ka muude olmejäätmete tekkekoguse vähendamine. Elanikkonna teadlikkuse tõstmisel, teabe levitamisel ja jäätmete vältimisele suunatud initsiatiivide toetamisel ning vastavate tingimuste loomisel (nt kasutatud toodete korduskasutuseks tingimuste loomine) on omakorda võtmeroll kohalikul omavalitsusel. Oluline on arvesse võtta, et elanikel ja ettevõtetel peab olema võimalus panustada jäätmetekke vältimisse ja korduskasutusse.

8.1. AVALIKEL ÜRITUSTEL JÄÄTMETEKKE VÄLTIMINE

Kõikidel avalikel üritustel tuleb rakendada jäätmete liigiti kogumist. Tulenevalt 02.07.2019. a jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist (EL) 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta, on vajalik rakendada meetmeid, millega tagatakse ühekordselt kasutatavate plastist joogitopside (sh nende korkide ja kaante) ja toidupakendite tarbimise pidev vähenemine. Lisaks tuleb avalikel üritustel soosida liigiti jäätmete kogumist, et vältida biolagunevate, pakendijäätmete ja olmejäätmete segunemist. Avalikel üritustel peab toidu ja joogi serveerimiseks kasutama korduskasutatavaid anumaid ja söögiriistu (üleriigiline kohustus alates 01.01.2024).

Avalike ürituste korraldajate teadlikkuse tõstmiseks jagatakse keskkonnahoidlike ürituste korraldamise riiklikku juhendit. Nõuete täitmist kontrollivad omavalitsus ja Keskkonnaamet. Toiduohutust kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet.

8.2. BIOJÄÄTMETE RINGLUSSEVÕTT JA TEKKE VÄLTIMINE

Biolagunevate jäätmete põletamise ja ladestamise vähendamiseks ning ringlussevõtu suurendamiseks tuli hiljemalt 2023. aasta lõpust korraldada biojäätmete tekkekohalt kokku kogumine või alternatiivina kohtkompostimine.

Biolagunevate jäätmete liigiti kogumise edendamiseks muudeti biolagunevate jäätmete liigiti kogumine kõigile kohustuslikuks. Biojäätmete eraldi kogumise kohustus tähendab, et kõikides kodudes, ettevõtetes, asutustes ja mujal, kus biojäätmeid tekib, tuleb biojäätmed koguda teistest jäätmeliikidest eraldi ja suunata need ringlusse. Ringlusse suunamise võimalusi on kaks: kas anda üle jäätmevedajale või kompostida. Kui biojäätmeid ei kompostita tekkekohal või kui kompostitakse vaid osa tekkivatest biojäätmetest, on kohustus kasutusele võtta biojäätmete kogumismahuti ning biojäätmed korraldatud jäätmeveos jäätmevedajale üle anda.

Eraldi kogutud biojäätmed vähendavad prügilates lagunedes tekkiva metaani heitkoguseid, mis aitavad kaasa kasvuhooneefekti vähendamisele ja kliimamuutustega võitlemisele. Biojäätmed sisaldavad olulisi orgaanilisi aineid ja toitaineid, mida kompostimise teel saab muuta kvaliteetseks mullaparandajaks, rikastades pinnast ning toetades looduslikku toitainekordumist. Biojäätmete eraldi kogumine aitab vähendada üldist prügi hulka, sest osa jäätmetest suunatakse ringlussevõtuks, mitte prügilasse. Kompostimine võimaldab vähendada

sõltuvust keemilistest väetistest ning toetab kohalikke põllumajandus- ja aianduspraktikaid, pakkudes ökonoomset ja keskkonnasõbralikku alternatiivi.

Samal ajal on oluline tegeleda üha enam ka toidujäätmete tekke vähendamisega, mis on keskkonnamõju poolest väga kaalukas. Seega tuleb läbi toidujäätmete (toidukao) tekke vähendamise saavutada tulevikus ka köögi- ja sööklajajäätmete koguse vähenemine.

2021. aastal valminud SEI Tallinna poolt tehtud uuringu „Toidujäätmete ja toidukao teke Eestis toidutarneahelas“¹⁶ andmetel tekib Eestis aastas ligikaudu 167 000 t toidujäätmeid ehk elaniku kohta 127 kg toidujäätmeid aastas. Uuringu andmetel tekib kõige suurem osa Eesti toidujäätmetest kodumajapidamistes, mis moodustas üle 48% kogu tekkivast toidujäätmete kogusest. Kodumajapidamistele järgnevad toidujäätmete tekkes toidutööstus, esmatootmine, seejärel kaubandus ning toitlustusasutused.

Kui vaadata eraldi vaid toidukadude võrdlust eri sektorite lõikes, näeme, et ka see on Eestis suurim kodumajapidamistes (40% kogu Eesti toidukadudest). Kodumajapidamistele järgnevad toidukadude koguste poolest kaubandus (24%), esmatootmine (23%), toitlustusasutused (9%) ning toidutööstus (4%). Eesti toidujäätmetest poole ehk ligikaudu 84 000 tonni aastas moodustab toidukadu ehk toiduna raisku läinud toit.

Seega tuleb vähendada toidujäätmete teket kodumajapidamistes teadvustades elanike seas neid põhjusi, miks toidujäätmed kodudes tekivad ja kuidas seda vältida.

Toiduraiskamise vähendamise meetmed:

- korraldada elanikele ja toitlustusasutustele suunatud teavitustegevusi ja koolitusi, et tõsta teadlikkust toiduraiskamise ennetamisest ja toidu säilitamise viisidest;
- toetada ja rajada koostöös MTÜ-de ja toidupankadega avalikke toidujagamiskappe, et soodustada toidu annetamist ja taaskasutust;
- luua koostöövõrgustik omavalitsuse, toitlustajate, kaupluste ja sotsiaalpartnerite vahel toidu ülejääkide suunamiseks abivajajatele;
- soodustada haridusasutustes ja ürituste korraldamisel lahendusi, mis vähendavad toidukadu ning suunavad tekkinud biojätmed kompostimisele.

8.3. MERE- JA MUUDE VEEKOGUDE PRÜGI VÄLTIMINE

Mereprügi on inimese tegevuse tagajärjel merre või rannikule sattunud jäätmed, mis kahjustavad mereökosüsteeme, elusloodust ning piirkonna turismi ja kalandust. Enamik mereprügist pärineb maismaalt, sattudes veekogudesse läbi hooletu käitlemise või tahtliku merre viskamise.

Veekogude äärsetel aladel, mida kasutatakse puhke- ja rannaalana, peab selle ranna haldaja korraldama rannaala koristuse ja vältima kogumisvahendite üle täitumist. Lisaks tuleb Piirissaare sadama operaatoril tagada jäätmete liigiti ja ohtlike jäätmete nõuetekohane kogumine, et vältida veekogus reostuse teket.

Avalikus ruumis tuleb kasutada prügi lendumist vältiva disainiga kogumisvahendeid, et vältida kergesti lenduvate materjalide ja nendest tekkivate jäätmete laiali kandumine veekogudesse. Üldise jäätmetekke ja prügistamise vältimine ja vähendamine aitab kaasa ka mereprügi vähenemisele.

9. JÄÄTMETEKKE VÄHENDAMINE JA RINGMAJANDUSE EDENDAMINE

9.1. JÄÄTMETE LADESTAMISE VÄHENDAMINE

Tartu vallas kogutavate jäätmete käitlemisel on eesmärgiks nende taaskasutusse suunamine suurimas võimalikus mahus. See eesmärk kehtib kõikide jäätmeliikide osas. Jäätmete ladestamise vältimiseks on vajalik tagada järgmiste tegevuste tulemuslikkus:

- tagada jäätmete tekkekohal liigiti kogumine kõrge liigilise ja jäätmematerjalide füüsilise puhtuse osas;
- jäätmetele käitlusteenuste eraldi hankimine;
- tugevdada koostööd teiste kohalike omavalitsustega pikaajaliselt toimivate ja vajaminevaid tulemusi tagavate käitluslahenduste arendamisel;
- luua jäätmete alaste tegevuste monitoorimise süsteem;
- luua selged regulatiivsed tingimused ja propageerida biolagunevate jäätmete kohtkompostimise võimalusi;
- teostada süsteemseid teavitustegevusi jäätmete liigiti kogumise kvantiteedi ja kvaliteedi tõstmiseks;
- jätkata suurjäätmete kogumise teostamist ja liita nende jäätmete kogumine korraldatud jäätmeveosse, et tagada ka tekkekohal üleandmise võimalus;
- jätkata korraldatud jäätmeveo mudeli arendamist;
- jätkata biolagunevate jäätmete äravedu korraldatud jäätmeveo raames ka järgneval jäätmeveo perioodil;
- jätkata pakendijäätmete kogumist tekkekohal üle valla kogumiskoti või konteineriga. Pakendipunktide võrgustik vajab pidevat monitoorimist ning sealjuures sobivate asukohtade määramist, heakorra tagamist;
- arendada ehitus- ja lammutusmaterjalide materjalipanga lahendust, et soodustada kasutuskõlblike materjalide korduskasutust ning vähendada ladestamisele suunatavate ehitusjäätmete kogust.

9.2. KORDUSKASUTUS JA PARANDAMINE

Korduskasutus tähendab toodete või nende komponentide uuesti kasutamist nende esialgsel otstarbel enne, kui neist saavad jäätmed. See on üks olulisemaid viise jäätmetekke vältimiseks, sest pikendab toodete eluiga ja vähendab vajadust uute esemete järele. Korduskasutuse näideteks on uuskasutuspoest ostetud taldrikute kasutamine või sõbra vana telefoni kasutuselevõtt.

Jäätmetekke vähendamisele aitab olulisel määral kaasa teadlikkuse tõstmine, mis on suunatud nii omavalitsuse, ettevõtete kui ka tarbijate/elanikkonna teadlikkuse ja teadmiste suurendamiseks. Kooli- ja kogukonnaprogrammid, töötubade korraldamine ning meedia kasutamine aitavad tekitada teadlikkust jäätmete vältimise vajadusest ja meetoditest. Kohalikud algatused, nagu prügi korjamise päevad või taaskasutusüritused, aitavad inimestel oma harjumusi muuta. Inimesed saavad ka teiste eeskujul õppida ja teadlikumalt tarbida. Korduskasutuse suurendamiseks on üheks võimaluseks luua ringmajad/korduskasutusruumid, kus inimestel oleks võimalik ära anda kasutatud ja kasutuskõlblikku mööblit, kodumasinaid, kasutatud rõivaid jne.

Toidu raiskamise vähendamiseks on üheks võimaluseks paigaldada valda toidujagamiskapid koostöös kohaliku kogukonnaga, kelle jaoks toidukao vähendamise ja toiduringluskapi töös hoidmine korda läheb.

Korduskasutuse töökojad või töötoad on üheks viisiks, kuidas aidata elanikel oma esemeid parandada, ümber disainida ja pikemalt kasutada. Korduskasutuse töökojad on kasulikud nii keskkonnale, majandusele kui ka inimestele. Need aitavad vähendada raiskamist, tugevdada kogukonda ja edendada loovust. Lisaks soodustavad nad jätkusuutlikumat eluviisi ja pakuvad inimestele võimalust arendada oma oskusi ning panustada ringmajandusse.

Oluliseks tegevuseks on ka teavituste ja koondinfo loomine valla kodulehel. Veebilehele saab luua eraldi rubriigi “Korduskasutus ja parandamine”, kuhu koondada Tartu vallas tegutsevate parandusteenust ja korduskasutust pakkuvate isikute, ettevõtjate ja mittetulundusühingute kontaktid. Selline nähtav ja pidevalt täienev infoleht aitab elanikel leida lähima parandaja, taaskasutuspoet või töötoa ning soodustab esemete taaskasutust ja remondikultuuri. Lisaks annab see väikestele kohalikele tegijatele parema võimaluse jõuda kogukonnani ja tugevdab koostööd eri osapoolte vahel.

9.3. RINGSED LAHENDUSED EHITUSSEKTORIS

Ehitussektoris on oluline tagada ehitise ja ehitamise pikaajaline jätkusuutlikkus ja minimeerida keskkonnamõjusid. Seda saab teha eelkõige ehitusprojekti koostamisel, tagamaks, et ehitusprojekti koostamisel võetakse arvesse ka keskkonnaga seonduvaid asjaolusid, sh kliimakindlust, keskkonnasõbralikkust, vastutustundlikku maakasutust ning säästvate liikumisviiside ja taaskasutuse soodustamise põhimõtet. Vallas teostatavale ehitusele, rekonstrueerimisele ja remontimisele (sh renoveerimine ja eriti soojustamine), hooldusele ja lammutamisele tuleb kohaldada ühtseid ringseid põhimõtteid ja kriteeriume, et tagada hoonete suurem ringsus (sh väiksem ehitustegevuse keskkonnajalajalg, pikem elutsükkel, ringsete materjalide kasutus, ehitusjäätmete korduskasutus ja ringlussevõtt jne). Ringsele ehitamisele tuleb tagada terviklik vaade koos ehitusmaterjalide korduskasutamise ning ehitus- ja lammutusjäätmete ringlussevõtu edendamiseks.

Ehitusmaterjalide korduskasutamise ja ringlussevõtu suurendamiseks on võimalus koostöös erasektoriga luua materjalide jagamiseks digitaalne platvorm nii teabe jagamiseks kui ka võimalike uute partneritega ühenduse loomiseks. Materjalipank on koht, kus kogukonna liikmed saavad jagada, pakkuda ja taaskasutada üle jäävaid ehitus- ja viimistlusmaterjale. Selline lahendus võimaldaks vähendada kasutuskõlblike materjalide sattumist jäätmetena ladustamisele ning suunaks need tagasi ringlusse.

Materjalipank loob eeldused, et üle jäävaid ehitusmaterjale nähakse ressursina, mitte jäätmetena. See toetab nii keskkonnasäästlikku mõtteviisi kui ka kohaliku majanduse arengut, pakkudes võimalusi nii eraisikutele, korteriühistutele kui ka väikeettevõtetele. Lahendus aitaks ühendada neid, kellel on materjale üle, nendega, kes vajavad odavamalt või taaskasutatud materjali oma ehitus- või remonditöödeks.

Strateegiliselt panustaks materjalipank jäätmetekke vältimise ja ringmajanduse eesmärkidesse, võimaldades materjalide elutsükli pikendada ja vähendada uute toorainete vajadust. Samuti

aitaks see vähendada jäätmejaama jõudvate ehitusjätmete hulka ning seeläbi vähendada ladestamise ja transportimisega seotud CO₂ jalajälge.

Kohalikul tasandil looks selline süsteem kogukondliku koostöö ja jagamismajanduse põhimõtteid järgiva taristu, mida tulevikus on võimalik laiendada ka teistele esemetele peale ehitusmaterjalide. Eesmärk ei ole üksnes keskkonnamõju vähendamine, vaid ka teadlikkuse tõstmine ja kogukonna väärtuste muutmine, et kasutatud, kuid heas seisukorras materjalid leiaksid uue elu.

9.4. KESKKONNASÄÄSTLIKE LAHENDUSTE RAKENDAMINE TOOTE, TEENUSE VÕI TÖÖ HANKIMISEL

Jäätmetekke vältimisel ja vähendamisel on oluline rakendada ringmajanduse põhimõtteid ja tegevuse elukaare hindamise tegevusi kõikide Tartu valla poolt ostetavate teenuste ja asjade osas, samuti valla õigusaktide tingimuste kujundamisel, mis avaldavad mõju ressursside kasutamisele nt ehitustegevustes ringmajanduse põhimõtete rakendamise nõudmine.

Keskkonناسäästlikud riigihanked on üheks parimaks võimaluseks hankida parima keskkonnamõjuga teenuseid ja varasid.

Keskkonناسäästliku riigihankena defineeritakse Euroopa Liidus protsessi, mille käigus avalik sektor soetab toote, teenuse või töö, millel on vähendatud keskkonnamõju kogu elutsükli vältel võrreldes seda toote, teenuse või tööga, millel on samasugune primaarne funktsioon.

Keskkonناسäästlike riigihankeid on kolme peamist tüüpi:

Süsteemi tasandi hanked: ostja kasutab riigihanget toote ostmisel lepinguna nii, et tekib toote taas- või korduskasutus. Üheks võimaluseks on osta toode koos kohustusega see tarnijal tagasi võtta ja taaskasutada (ka rent, liising) või soetada toote asemel kasutusteenus.

Tarnija tasandi hanked: hankija kirjeldab hangitava toote või teenuse loomise protsessi nii, et see vastaks ringmajanduse põhimõtetele.

Toote tasandil: hankija kirjeldab hangitava toote/teenuse tehnilised omadused, mis väljendavad selle toote/teenuse keskkonناسäästlikust.

10. JÄÄTMETE KOGUMISSÜSTEEMIDE ARENDAMINE

10.1. JÄÄTMETE LIIGITI KOGUMISE JA TAASKASUTAMISE EDENDAMINE

Jäätmeseadus määrab omavalitsuse ülesandeks korraldada jäätmete liigiti kogumist selliselt, et oleks tagatud nende taaskasutamine võimalikult suures ulatuses. Liigiti kogumise edendamisel on kandvaks eesmärgiks jäätmeseaduse § 136³ lõigetes 1 ja 2 nimetatud olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude täitmine. Kõik taaskasutamise, s.h ringlussevõtu sihtarvud on esitatud peatükis 10 jäätmehoolduse eesmärgid tabelis 7.

Jäätmekava koostamise ajal on olemasolevate andmete põhjal võimalik statistiliselt hinnata, millisel määral on Tartu vald erinevaid jäätmeliike liigiti kogunud. Samas puuduvad andmed

selle kohta, millises mahus ja millisel viisil on kogutud jäätmeid realselt taaskasutusse või ringlusse suunatud. Selline andmelünk ei ole iseloomulik üksnes Tartu vallale, vaid on üldine probleem kogu Eestis, kus liigiti kogumise ja tegeliku taaskasutuse seoseid ei ole piisavalt jälgitavuse ja aruandluse tasandil tagatud. Liigiti kogumine ei tähenda automaatselt jäätmete taaskasutamist ega ringlusse suunamist.

Liigiti kogumise edendamiseks on vajalik rakendada nõuetekohane kogumislahendus kogu Tartu valla haldusterritooriumil ja kõikide jäätmevaldajate osas, s.t hõlmata korraldatud jäätmeveoga kõik jäätmevaldajad ning teostada regulaarset järelevalvet liigiti kogumise kvaliteedi osas.

Käesoleva jäätmekava perioodil on liigiti kogumise ja taaskasutamise vaates kaks peamist eesmärki:

- 1) liigiti kogumise lihtsustamine ja laiendamine, sealhulgas tekkekohal kogumine;
- 2) jäätmete suunamine ringlusesse ressursina, vähendades jäätmete põletamist ja prügilasse ladestamist.

Antud eesmärkide saavutamiseks fikseeritakse vajalikud asjakohased tingimused Tartu valla jäätmehoolduseeskirjas ja määratakse tingimused jäätmete veole ja käitlemisele.

10.2. JÄÄTMETEKITAJATE TEADLIKKUSE TÕSTMINE

Jäätmekavaga püstitatud eesmärkide elluviimine eeldab elanike kaasamist ja vastavat selgitustööd. Jäätmete tekke vähendamine, jäätmete sorteerimine ja käitlemine tekkekohas sõltub suurel määral elanike valmisolekust jäätmehoolduse reegleid mõista ja rakendada, seeläbi jäätmekäitluses seatud eesmäärke saavutada.

Tartu vald suurendab elanike teadlikkust läbi järgmiste tegevuste:

- **üldise jäätmealase teabe edastamine** – hõlmab konkreetse teabe edastamist, mis kirjeldab iga jäätmeliiki ja iga jäätmekäitluse toimingute reegleid. Oluline on teavitada elanikke jäätmekäitluse üldistest põhimõtetest, eri jäätmeliikide iseloomust ja jäätmetele kehtivatest käitlusnõuetest ning nende taaskasutamise positiivsest efektist keskkonnale;
- **elanikkonna teavitamine jäätmehoolduse korraldusest** – hõlmab pidevat ajakohastatud jäätmehooldusalase informatsiooni levitamist Tartu valla veebilehel, sotsiaalkanalites ja Tartu vallalehes vähemalt kord aastas. Lisaks kajastama jäätmenõustamise alased tegevusi sh jäätmealaste ja tootjavastutusalaste teavituskampaaniate vahendamist omavalitsuse veebilehel ning eeskujuliku jäätmekäitumise tunnustamist. Siinkohal on koostöö nii avaliku sektori kui ka erasektori esindajatega vajalik, et ellu viia ühiseid teavituskampaaniaid ja projekte;
- **jäätmealaste juhendmaterjalide levitamine, arvestades seejuures erinevate sihtgruppide vajadustega ja neile suunatud eesmärkidega** – hõlmab pakendijäätmete kogumiskonteinerite asukohtade kohta info levitamist korteriühistutes ja eramajapidamistes, sh pakendite sortimisjuhise tutvustamist elanikele. Oluline on elanike teavitamine ohtlike jäätmete liigiti kogumise võimalustest ja vajalikkusest. Tuleb koostada ja elanike seas levitada juhendmaterjale biojäätmete, sh kompostimise võimaluste ja komposti kasutamise kohta ning paberi ja kartongi liigiti kogumise kohta. Elanikele peab kätte olema saadav info jäätmejaamades üleantavate jäätmeliikide ja hindade kohta;

- **koostöös jäätmekäitlejate ja tootjate ühendustega keskkonna- ja jäätmehooldusalaste infopäevade läbiviimine** – Oluline on omavalitsuse hariduse- ja noorteesitustes regulaarne jäätmete vältimise ja liigiti kogumise infopäevade korraldamine vähemalt kord aastas. Lisaks jäätmete vältimise ja liigiti kogumise kohta informatsiooni levitamine omavalitsuses toimuvatel erinevatel sündmustel.

10.3. JÄRELEVALVE TÕHUSTAMINE

Järelevalvet jäätmekäitluse üle teostavad:

- kohalik omavalitsus;
- muu seadusega määratud asutus.

Järelevalve efektiivne toimimine toetab otseselt jäätmekavaga seatud eesmärkide saavutamist. Selleks peab Tartu vallavalitsus edendama koostööd teiste järelevalvet teostavate asutustega ning rakendama piisavalt ressursse süsteemse järelevalve läbiviimiseks. Korraldatud jäätmeveo raames on otstarbekas anda osaline järelevalve ülesanne informatsiooni kogumise osas jäätmeveo teostajale, kes omab igapäevast kontakti ja ülevaadet kõikide jäätmeveoga hõlmatud jäätmevaldajate tegevuste osas jäätmete liigiti kogumisel.

Omavalitsuse järelevalve tegevused:

- jäätmevaldajate registri abil kontrolli teostamine korraldatud jäätmeveoga liitumise üle, sh ka ettevõtete osas;
- korraldatud jäätmeveost vabastuse saanud kinnistute järelevalve, vajadusel kohapealne kontrollimine, selgituste küsimine ning juhiste andmine;
- erinevate rikkumiste korral koostöö tegemine Keskkonnaametiga;
- kontorlli teostamine kohtkompostimise üle;
- vajadusel ebaseaduslike prügi mahapaneku kohtade kontrollimine ning võimalike osapoolte teavitamine ja selgitamine, juhiste andmine olukorra lahendamiseks ning vajadusel menetluse alustamine.

Järelevalve pidev ja efektiivne teostamine aitab ennetada mitmete probleemide väljakujunemist, tekkinud probleemide kiiret lahendamist ja seeläbi ka Tartu valla rahalisi vahendeid ja muid ressursse säästlikumalt kasutada. Lisaks tuleb järelevalve kombineerida teavituse ja nõustamisega, et selgitada elanikele ja ettevõtetele jäätmete liigiti kogumise olulisust ja reegleid.

Järelevalve tõhustamiseks ja andmepõhise otsustusprotsessi arendamiseks osaleb Tartu vald perioodil 01.11.2025 kuni 01.04.2027, Riigikantselei avaliku sektori innovatsioonifondi toetusmeetme raames rahastatud projektis „Jäätmeandmete tõesuse ning jäätmete kogumise ja käitlemisega seotud mõjude ja tulemuste hindamise mudeli loomine“. Projekti eesmärk on parandada jäätmeandmete kvaliteeti ning arendada omavalitsuse võimekust hinnata jäätmekäitluse tulemusi reaalaja lähedaste andmete alusel. Projekti tulemusena valmiv tarkvaraline lahendus loob võimaluse jäätmeandmete tõesuse ning jäätmete kogumise ja käitlemisega seotud mõjude ja tulemuste süsteemseks jälgimiseks, analüüsimiseks ja arendamiseks, suurendades andmete läbipaistvust ning vähendades halduskoormust. Digilahenduse kasutuselevõtt toetab järelevalve tõhusamat korraldamist ning aitab suunata jäätmehoolduse arengut jäätmekavas seatud eesmärkide saavutamisele.

10.4. OLMEJÄÄTMETE LIIGITI KOGUMISE ARENDAMINE

Olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvude saavutamiseks viiakse jäätmekava perioodil ellu etapiviisiline tegevuskava, mis hõlmab kogumistaristu arendamist, teenusekorralduse uuendamist, elanike teavitamist ning järelevalve tugevdamist. Tegevused on planeeritud aastate lõikes, arvestades jäätmereformist tulenevaid nõudeid ja korraldatud jäätmeveo süsteemi arengut.

Tegevuste ajakava olmejäätmete liigiti kogumise sihtarvude saavutamiseks (2026–2031)

2026. aastal keskendutakse liigiti kogumise taristu arendamisele ja uue korraldatud jäätmeveo muudatuste ettevalmistamisele. Avalikku ruumi paigaldatakse tekstiilijäätmete kogumiskonteinerid, mänguväljakutele ja parkidesse jäätmete liigiti kogumist soodustavad kolmeosalised prügikastid ning rannaaladel ja kalmistutel olemasolevates kogumispunktides laiendatakse liigiti kogumist, paigaldades süvamahutid pakendijäätmete ja segaolmejäätmete kogumiseks. Aia- ja haljastujäätmete kompostimisele suunamiseks paigaldatakse kalmistutele uued multilift konteinerid. Biojäätmete liigiti kogumise parandamiseks korrastatakse biojäätmete kompostijate andmeid jäätmevaldajate registris. Samuti uuendatakse jäätmehoolduseeskirja ning viiakse läbi korraldatud jäätmeveo infotunnid. Lisaks avaldatakse teavet valla veebilehel ja paberlehes ning korraldatakse elanikele suunatud teavitustegevusi, mis käsitlevad jäätmete liigiti sorteerimist ja kogumist.

2027. aastal rakendub uus korraldatud jäätmeveo periood. Aasta jooksul jätkatakse uute nõuete tutvustamist ning elanike teavitamist liigiti kogumise võimalustest ja kohustustest. Teavitustegevuste raames avaldatakse jäätmehooldusalaseid artikleid valla veebilehel, kohalikus ajalehes ja muudes meediakanalites ning tagatakse valla veebilehe pidev ajakohastamine jäätmealase teabega. Samuti propageeritakse biolagunevate jäätmete kohtkompostimise võimalusi, et vähendada biojäätmete sattumist segaolmejäätmete hulka.

2028. aastal keskendutakse uue korraldatud jäätmeveo toimimise hindamisele. Analüüsitakse kehtestatud tingimuste täitmist ning viiakse läbi teavitus- ja järelevalvetegevusi, et parandada liigiti kogumise kvaliteeti ja tagada nõuete ühtlane rakendamine. Samal ajal viiakse läbi olemasoleva avaliku kogumisvõrgustiku terviklik kaardistus ja hinnatakse avaliku kogumisvõrgu toimivust, sealhulgas kogumispunktide paiknemist, kasutusaktiivsust ja ligipääsetavust. Analüüsitakse Piirisaarel avaliku kogumisvõrgu arendamise võimalikkust. Koostöös taaskasutusorganisatsioonidega peetakse läbirääkimisi pakendijäätmete kogumise korralduse osas ning sõlmitakse vajalikud lepingud. Elanike teadlikkuse tõstmiseks jätkatakse jäätmehooldusalaste artiklite avaldamist nii veebilehel kui ka teistes infokanalites.

2029. aastal valmistatakse ette järgmine korraldatud jäätmeveo periood. Jäätmehoolduseeskirjas kehtestatakse uued korraldatud jäätmeveo tingimused, lähtudes eelnevate aastate analüüsist ja liigiti kogumise sihtarvudest. Jätkatakse teavitust ja järelevalvet ning viiakse läbi uus korraldatud jäätmeveo hange, et tagada teenuse jätkusuutlik areng ja liigiti kogumise osakaalu kasv. Uue süsteemi sujuvaks rakendamiseks viiakse läbi ulatuslik teavitustegevus erinevates infokanalites, sealhulgas valla veebilehel, kohalikus ajalehes ja muudes meediakanalites, ning korraldatakse elanikele suunatud infotunde, kus tutvustatakse korraldatud jäätmeveo tingimusi, liigiti kogumise nõudeid ja teenuse kasutamise põhimõtteid. Teavituste eesmärk on tagada elanike teadlikkus muudatustest ning toetada uue korraldatud jäätmeveo süsteemi edukat käivitamist.

2030. aastal algab uus korraldatud jäätmeveo hankeperiood, mille eesmärk on tagada teenuse järjepidevus ning vastavus kehtivatele liigiti kogumise nõuetele ja sihtarvudele. Aasta jooksul jätkatakse uute nõuete tutvustamist ning elanike teavitamist liigiti kogumise võimalustest ja kohustustest. Teavitustegevuste raames avaldatakse jäätmehooldusalaseid artikleid valla veebilehel, kohalikus ajalehes ja muudes meediakanalites ning tagatakse valla veebilehe pidev ajakohastamine jäätmealase teabega. Tegevuste eesmärk on hoida elanike teadlikkus kõrgel tasemel, toetada jäätmete nõuetekohast sortimist ning tagada liigiti kogumise süsteemi jätkusuutlik toimimine.

2031. aastal keskendutakse uue korraldatud jäätmeveo süsteemi rakendumise järel selle toimimise jälgimisele ja esmaste tulemuste hindamisele. Analüüsitakse teenuse kättesaadavust, kogumisvõrgu toimivust ning liigiti kogumise kvaliteeti, lähtudes kogutud andmetest ja jäätmevaldajate tagasisidest. Jätkatakse elanike teavitamist erinevates infokanalites ning viiakse läbi täiendavaid infotunde, mis aitavad selgitada uue korraldatud jäätmeveo põhimõtteid ja liigiti kogumise nõudeid.

10.5. JÄÄTMEMAJADE RAJAMINE

Hajaasustus piirkondades on jäätmekäitlus sageli keeruline, kuna majapidamised asuvad üksteisest kaugel ning individuaalne jäätmete kogumine võib olla ebaefektiivne ja kulukas. Selle probleemi lahendamiseks on üheks tõhusaks lahenduseks kogukondlikud jäätmemajad, mis võimaldavad elanikel oma jäätmeid liigiti koguda ja keskkonnasäästlikult käidelda. Jäätmemajad sobivad suurepäraselt nii hajaasustusse, linnakeskustesse, korterelamute piirkondadesse kui ka tööstusrajooni.

Jäätmemajade all mõistetakse maju, katusealuseid ja aedikuid, kuhu hajaasustuses elavad inimesed saavad viia oma sorteeritud taaskasutatavad jäätmed ja segaolmejäätmed. Lukustatavad jäätmemajad takistavad võõraste juurdepääsu konteineritele, mille korral konteineritesse ladustatakse vaid antud kogukonna jäätmed ning eri liiki jäätmed pannakse selleks ette nähtud konteinerisse. Vajadusel tuleb jäätmemajad varustada videovalvega, et jälgida konteinerite sihipärast kasutamist.

Jäätmemajad peaksid olema kergesti ligipääsetavad ja paiknema strateegilistes kohtades, kus need teenindavad mitut majapidamist. Jäätmemaja tuleb paigaldada nii, et jäätmeveokil oleks tagatud takistamatu juurdepääs konteinerite vahetusse lähedusse. Töötsoon konteinerite ees tuleb hoida puhas lumest ja jääst, et oleks võimalik laadimistöõde teostamine. Samuti tuleb tagada ratastega konteinerite paiknemine kõvakattega (asfalt, betoon vms), ümbritsevaga samal tasapinnal paikneval alusel, et oleks võimalik konteinereid veoki juurde toimetada.

Fotod 1. ja 2. Näited jäätmemajadest (allikas: MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus)

Jäätmemajaga peab olema tagatud vähemalt korraldatud jäätmeveoga hõlmatud jäätmete kogumine. Kuna jäätmete liigiti kogumisel ühe enam rakendatakse tekkekohalt kogumist, tuleb jäätmemaja rajamisel arvestada lisakonteineritega klaaspakendi, väikeelektroonika ja tekstiili kogumiseks, nii saab eraldi kogutud jäätmeliike mugavamalt ära anda, väheneb vajadus jäätme punkti või jäätmejaama külastada ning paraneb jäätmete ringlusesse võtt.

10.6. SÜVAMAHUTITE PAIGALDAMINE

Süvamahutid on üheks viisiks, kuidas lahendada jäätmete sorteerimine ja liigiti kogumine. Süvamahutitesse saab koguda erinevaid jäätmeliike: segaolme-, vanapaberi, pakendi-, bio- ja klaasijäätmeid. Süvamahutid sobivad nii kortermajade hoovidesse kui avalikkesse kogumispunktidesse. Avalikes kogumispunktides on peamiselt kasutusel ratastel plastkonteinerid, mis tihti ajavad üle ja vajavad sagedast tühjendamist. Süvamahutid on kaasaegse ja korrekse välimusega ning aitavad hoida avaliku ruumi korrastatuna ja puhtana. Lisaväärtusena mahutavad süvamahutid rohkem, seega vähenevad tühjendamise kulud. Süvamahutid on vandalismikindlamad ja raskemini ümberlükatavad kui tavalised konteinerid. Jäätmete liigiti kogumise taristu laiendamiseks on Tartu vald planeerinud paigaldada süvamahuteid avalikku ruumi jäätmete liigiti kogumise suurendamiseks. Lisaks propageeritakse süvamahutite kasutuselevõttu korteriühistute poolt, et tõhustada jäätmete liigiti kogumist elamupiirkondades.

10.7. PAKENDITE JA PAKENDIJÄÄTMETE KÄITLEMISE KAVA

Taaskasutusorganisatsioonide poolt on avalikku kasutusse paigaldatud 86 konteinerit, mis toetavad elanike võimalusi jäätmete liigiti kogumiseks ja taaskasutamiseks. Lisaks on segapakendite kogumissüsteemiga liitunud 404 jäätmevaldajat pakendikotiga ja 287 jäätmevaldajat pakendikonteineri kaudu. Andmed on seisuga oktoober 2025.

Segapakendid on olemuselt kõige suurema tekkemahuga oluline jäätmeliik, mille kogumine avaliku võrgu kaudu ei ole olnud efektiivne ja on tekitanud olulisi probleeme kogutud jäätmete kvaliteedi ja liigilise puhtuse osas. Samuti soosib avalik kogumisvõrk kui anonüümne lahendus liigiti kogumise nõuete rikkumist ning toob kaasa pidevaid jäätmeereostusi, mille koristamine

tekitab omavalitsusele täiendavaid kulusid. Klaaspakendid on jäätmeliik, mille suunamine materjalina ringlusesse on võimalik 100% lähedases mahus, mistõttu on oluline seda jäädet võimalikult efektiivselt koguda.

Pakendijäätmete liigiti kogumise ja taaskasutuse määra on võimalik suurendada juba juurdunud pakendite eraldi kogumist veelgi edendades. Seetõttu on oluline muuta pakendite eraldi kogumine elanikkonnale mugavamaks ja teha intensiivsemat teavitustööd. Mugavust loob nii pakendikotiteenus kui ka konteinerite lähedus pakendijäätmete tekkekohale. Pakendite viimine vastavasse konteinerisse ei tohi olla ebameeldiv toiming (prügi vedeleb ümbruses, konteinerid on ületäitunud, pole töökorras või on määrdunud ja haisevad). Avalikud pakendikonteinerid peaksid asuma seal, kus jäätmevaldajad nagunii käivad – eelkõige kaupluste vahetus läheduses ja suuremate kortermajade juures, hajaasustusega piirkondades ka suuremates külades.

Olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmete kogumine muutub kohaliku omavalitsuse üksuse ülesandeks, kuid pakendijäätmete käitlemise korraldamine jääb taaskasutusorganisatsioonide kohustuseks. Kohaliku omavalitsuse korraldusel kokku kogutud pakendijäätmed antakse üle taaskasutusorganisatsiooni vaheladustuskohta. Igale taaskasutusorganisatsioonile üleantavate pakendijäätmete vaheladustuskoht (üleandmiskoht) fikseeritakse omavalitsuse ja taaskasutusorganisatsioonide vahelistes lepingutes.

Jäätmeseaduse ja pakendiseaduse kohaselt peab kohalik omavalitsus korraldama olmes tekkivate tagatisrahata pakendijäätmete kokku kogumise korraldatud jäätmeveo raames.

Pakendite kogumise muudatused alates 01.01.2027.

Alates 1. jaanuarist 2027 rakendub Tartu vallas uus korraldatud jäätmeveo periood, mille raames täpsustatakse olmejäätmete liigiti kogumise korraldust nii tihe- kui hajaasustusaladel. Muudatuste eesmärk on suurendada liigiti kogumise ulatust, parandada jäätmeveoteenus kättesaadavust ning tagada liigiti kogumise sihtarvude täitmine.

Segapakendid

- Segapakendite liigiti kogumine muutub kohustuslikuks alates 5 korteriga korterelamutes nii tihe- kui hajaasustusaladel.
- Eramajadel on võimalus liituda pakendijäätmete tekkekohal kogumisega vabatahtliku lisateenusena või anda pakendijäätmed üle avaliku kogumisvõrgu kaudu.

Paberi- ja kartongijäätmed

- Paberi- ja kartongijäätmete liigiti kogumine muutub kohustuslikuks alates 5 korteriga korterelamutele nii tihe- kui hajaasustuses.
- Eramajadel on võimalik tellida tekkekohal kogumise teenus vabatahtliku lisateenusena või kasutada avalikku kogumisvõrku.

Klaaspakend

- Klaaspakendi liigiti kogumine korraldatakse peamiselt avaliku kogumisvõrgu kaudu, mis on suunatud kõigile jäätmevaldajatele.
- Soovi korral on võimalik tellida klaaspakendi tekkekohal kogumine vabatahtliku lisateenusena.

Pakendite kogumise muudatused alates 01.01.2030.

Alates 01.01.2030 rakenduva korraldatud jäätmeveo hanke perioodist viiakse pakendijäätmete kogumissüsteem kooskõlla pakendiseaduse nõuete ning liigiti kogumise põhimõtetele. Senine segapakendite käsitlus lõpetatakse ning pakendijäätmete kogumine korraldatakse eristatud jäätmeliikide alusel.

Pakendite liigiti kogumisel tuleb jäätmed sorteerida kolmeks:

- 1) paber- ja kartongpakendijäätmed koos paberi ja kartongijäätmetega;
- 2) joogikartong koos plast- ja metallpakendijäätmetega;
- 3) klaaspakendijäätmed.

Joogikartong koos plast- ja metallpakendijäätmetega

- Tiheasustusaladel muutub joogikartongi ning plast- ja metallpakendijäätmete liigiti kogumine kohustuslikuks kõigile jäätmevaldajatele.
- Hajaasustusaladel jätkub korterelamutel kohustus koguda joogikartongi ning plast- ja metallpakendijäätmeid tekkekohal. Eramajadel on võimalik jäätmed üle anda avaliku kogumisvõrgu kaudu või tellida tekkekohal kogumine vabatahtliku lisateenusena.

Paberi- ja kartongijäätmed (sh paber- ja kartongpakendijäätmed)

- Tiheasustusaladel muutub paber- ja kartongpakendijäätmete koos paberi ja kartongijäätmetega liigiti kogumine kohustuslikuks kõigile jäätmevaldajatele.
- Hajaasustusaladel jätkub korterelamutel kohustus koguda paber- ja kartongpakendijäätmete koos paberi ja kartongijäätmetega. Eramajadel on võimalik jäätmeid üle anda avaliku kogumisvõrgu kaudu või kasutada vabatahtlikku lisateenust tekkekohal kogumiseks.

Klaaspakendijäätmed

- Klaaspakendi kogumise korraldus jääb samaks nagu alates 2027. aastast rakendatud süsteemis, kus kogumine toimub peamiselt avaliku kogumisvõrgu kaudu ning soovi korral on võimalik tellida tekkekohal kogumine vabatahtliku lisateenusena.

Korraldatud jäätmeveo täpsemad tingimused ja nõuded sätestatakse Tartu valla jäätmehoolduseeskirjas.

Jäätmeveo kohaselt peab kohalik omavalitsus tagama 2027. aastal vähemalt 67% oma territooriumil kalendriaasta jooksul tekkinud olmejäätmete liigiti kogumise. Nimetatud sihttase suureneb igal järgneval aastal ühe protsendipunkti võrra, ulatudes 75%-ni alates 2035. aastast. Keskkonnaagentuuri jäätmemudeli prognoosi kohaselt on 01.01.2027 rakendatavaid kogumistingimusi ellu viies Tartu vallal võimalik saavutada ligikaudu 73,5% liigiti kogumise määr. Planeeritava lahenduse kohaselt rajatakse avalik kogumisvõrk nii tihe- kui hajaasustusaladel põhimõttel, et kogumispunkt asub elanike jaoks kuni 5 km raadiuses, tagades mõistliku ligipääsu liigiti kogumise võimalustele ja toetades sihtarvude saavutamist.

Alates 01.01.2030 rakendatavate täiendavate tingimuste korral on jäätmemudeli kohaselt võimalik suurendada liigiti kogumise määra ligikaudu 78,7%-ni. Ka selle stsenaariumi puhul on arvestatud avaliku kogumisvõrgu toimimisega põhimõttel, et kogumispunktid paiknevad nii tihe- kui hajaasustusaladel kuni 5 km raadiuses. Liigiti kogumise määra on võimalik täiendavalt suurendada avaliku kogumisvõrgu tihendamise ning kogumiskonteinerite tihedama

paigaldamise kaudu, mis parandab elanike ligipääsu kogumisteenusele ja soodustab jäätmete liigiti üleandmist.

Tiheasustusaladel tähendab tekkekohalt kogumine, et pakendijäätmete kogumisvahendid paiknevad jäätmetekke vahetus läheduses – kortermajade ühistute aladel ja eramajade kinnistutel. Selline lahendus on elanikele mugav, kuna ei nõua jäätmete transportimist avalikku kogumispunkti, mistõttu suureneb elanike osalus ja väheneb segaolmejäätmete hulk. Tiheasustusaladel on logistiliselt otstarbekas koguda jäätmeid tekkekohalt, sest elamud paiknevad lähestikku ja kogumismahud on piisavad regulaarse teenuse majanduslikuks tasuvuseks. Samuti parandab tekkekohalt kogumine pakendijäätmete kvaliteeti, vähem määrduvist ja väiksem risk, et materjal muutub ringlussevõtuks kõlbmatuks.

Klaaspakendite kogumise eelistatud viis on avalike konteinerite kaudu, sest klaas on tihti raskem ja mahuliselt vähem tekkiv jäätmeliik ning selle eraldi kogumine suurema mahu kaupa on logistiliselt mõistlikum. Avalike konteinerite paiknemine elamupiirkondades peab siiski olema piisavalt tihe, et elanikele jääks avalik kogumispunkt mugavalt kättesaadavaks.

Hajaasustusaladel (kus elamud paiknevad suuremate vahemaadega ja jäätmetekke tihedus on madalam) on samasuguse süsteemi rakendamine kulukam ja logistiliselt keerukam. Seetõttu toimub eramajades pakendijäätmete kogumine valdavalt avalike konteinerite kaudu. Selline lahendus eeldab, et elanikel on võimalik oma jäätmed lähimasse kogumiskohta ise ära viia. Samas on kogumise efektiivsus hajaasustuses madalam – suuremad kaugused, harvemad kogumiskohad ja väiksem elanike tihedus vähendavad osalusaktiivsust ning osa pakendijäätmeid satub endiselt segaolmejäätmete hulka.

Seadusest tulenev jaotus loob tihe- ja hajaasustusalade vahel võimaluse kujundada jäätmete kogumissüsteem paindlikult vastavalt piirkonna eripärale. Tiheasustuses on eesmärk maksimeerida mugavust ja kogumismäära tekkekohal, hajaasustuses aga tagada kättesaadavus ja kulutõhusus. Mõlema süsteemi tõhusus sõltub otseselt elanike teadlikkusest, kogumiskohtade ligipääsetavusest ning järelevalvest, mis aitab vältida pakendijäätmete sattumist segaolmejäätmetesse.

Avaliku võrgu korrastamine

Avalike konteinerite süsteemi tõhusus sõltub seetõttu suuresti konteinerite paiknemise loogikast, nende korrashoiust ja teavitustööst. Kui konteinerid asuvad kaugel või neid ei tühjendata piisava sagedusega, tekib elanikel motivatsioonipuudus jäätmeid liigiti koguda. Ka keskkonnateadlikkus ja elanike harjumused mängivad suurt rolli – hajaasustuses tuleb liigiti kogumise harjumust tugevdada järjepideva teavituse kaudu.

Enne järgmise korraldatud jäätmeveo hanke ettevalmistamist on põhjendatud olemasoleva avaliku kogumisvõrgu terviklik kaardistamine ja toimivuse ülevaatamine. Kogumisvõrgu ülevaatamisel ja edasiarendamisel on oluline tagada, et igas avalikus kogumispunktis oleksid kättesaadavad nii plast- ja metallpakendite, klaaspakendite kui ka paberi- ja kartongijäätmete kogumisvahendid. Avaliku võrgu analüüsi käigus tuleks hinnata kogumispunktide paiknemist, kasutusintensiivsust, ligipääsetavust ning seotust elanike igapäevaste liikumismustritega. Avalike kogumiskohtade ülevaatamisel on otstarbekas kaaluda kogumispunktide sidumist müügikohtade ja teiste suure külastatavusega asukohtadega, kuna sellised asukohad jäävad elanike tavapärasele liikumistrajektooredele ning toetavad pakendijäätmete, paberi- ja klaasijäätmete mugavat üleandmist. Süsteemne kaardistamine võimaldab enne uue hanke

korraldamist optimeerida avaliku kogumisvõrgu paiknemist, vältida dubleerivaid kogumiskohti ning tagada kogumissüsteemi kulutõhususe ja kasutajasõbralikkuse.

Pakendijäätmete taaskasutusorganisatsioonidele üleandmine

Tartu vald korraldab pakendijäätmete üleandmise pakendi taaskasutusorganisatsioonidele (TKO) koostöös turuosalistega, lähtudes pakendiseadusest ning valla jäätmekavas seatud eesmärgist tagada elanikele selge, toimiv ja järjepidev liigiti kogumise süsteem. Pakendijäätmete üleandmise korraldus põhineb KOVi ja TKOde vahelisel koostöökokkuleppel, millega määratakse pakendijäätmete kogumise korraldus, üleandmise põhimõtted ning kasutatav jäätmekäitluskoht.

Jäätmete liigiti kogumise edendamine eeldab jätkuvat ja regulaarset teavitamist. Teavitustöö käigus tuleb infot levitada:

- 1) otsepostitusena paberkirja või e-kirja teel;
- 2) kohalikus ajalehes, omavalitsuse ja taaskasutusorganisatsioonide veebilehtedel, sotsiaalmeedia kanalites ning e-uudiskirjades;
- 3) kauplustes ja valla avalikes teabepunktides;
- 4) korraldada kohalikke teavitusüritusi või infotunde, kus selgitatakse uue süsteemi toimimist ja liigiti kogumise tähtsust;
- 5) kaasata haridusasutusi ja kogukonnaorganisatsioone, et jõuda laiemalt erinevate vanuserühmadeni.

Vajalik on pidev inimeste informeerimine pakendite liigiti kogumise vajadusest ning pakendijäätmete konteinerite sihtotstarbest vältimaks pakendikonteinerite kasutamist olmejäätmete tarbeks.

10.8. KORRALDATUD JÄÄTMEVEO ARENDAMINE

Korraldatud jäätmeveoga peab olema hõlmatud segaolmejäätmete, biojäätmete ning olmes tekkivate tagatisrahata pakendi jäätmete kogumine ja vedu. Korraldatud jäätmevedu võib hõlmata ka teisi olmejäätmete liike või muid jäätmeid, kui see on vajalik jäätmeseaduse nõuete täitmiseks või, mille edasine käitlemine otseselt toetab valla eesmarke olmejäätmete liigiti kogumise sihteesmärkide täitmist.

Jäätmete liigiti kogumisel peab olema tagatud tegevuse otstarbekus, s.t iga tegevus peab olema majanduslikult otstarbekas, jäätmevaldajale arusaadav ja teostatav ning looma kontrollitavat väärtust jäätmete taaskasutamisel. Vastavat otstarbekust reguleeritakse jäätmehoolduseeskirja tingimustega.

Eesmärgiks on Tartu valla jäätmetekitajate 100%-line hõlmamine jäätmeveoga olmejäätmete osas, mis võimaldab:

- vältida tekkivate jäätmete väärkäitlemist,
- tagada teenuste kvaliteeti ja teenuste kulupõhist hinnastamist,
- tagada andmete haldamist vajalike analüüside ja juhtimisotsuste langetamiseks.

Jäätmereformist tulenevalt tuleb korraldatud jäätmeveo süsteemi rakendamisel hangete ettevalmistamisel lähtuda põhimõttest, et esmalt viiakse läbi jäätmete käitlusteenuste hanked ning seejärel korraldatakse jäätmeveo hange. Käitlusteenuste hanke eesmärk on määrata

segaolmejäätmete, biojäätmete ning teiste korraldatud jäätmeveo raames kogutavate jäätmeliikide käitluskohad ja -tingimused, mis loovad aluse järgneva veoteenuse hankimiseks. Sihtarvu saavutamiseks on võimalik käitlushangetes nõuda eri jäätmeliikide puhul eri tasemel ringlussevõttu. Erinevatele jäätmeliikidele võib hankida erinevad käitluslahendused. Omavalitsus ei hangi pakendijäätmete käitlusteenust, kuna nende käitluse korraldavad taaskasutusorganisatsioonid.

Alles pärast käitluslahenduste määramist viiakse läbi jäätmeveo hanked, mille käigus leitakse teenuseosutajad jäätmete kogumiseks ja veoks määratud käitluskohtadesse.

Kohalikul omavalitsusel on korraldatud jäätmeveo rahastamise ja korralduse kujundamisel võimalik valida kahe lähenemise vahel:

- korraldatud jäätmevedu, mille jäätmeveo puhul leitakse jäätmeveo teenuseosutaja hankemenetluse teel ning teenuse osutamise õigus antakse vedajale kontsessioonilepingu alusel, omavalitsuse rolliks on süsteemi korraldamine ja järelevalve.
- alternatiivne korraldatud jäätmevedu, mille puhul võib kohalik omavalitsus korraldada jäätmeveo viisil, kus jäätmeid vedava ettevõtja ainus lepingupartner ja tasu maksja on omavalitsus. Sellisel juhul peab omavalitsus arvestust jäätmevaldajate üle ning korraldab nendele teenuse eest arveldamise, võimaldades kujundada teenuse ühtse süsteemina ning juhtida jäätmehoolduse korraldust terviklikumalt.

Alternatiivse korraldatud jäätmeveo teenustasu kogumise ja arveldamise võimalused on täpsemalt kirjeldatud peatükis 10.10.

10.9. PIIRISSAAREL JÄÄTMEKÄITLUSE KORRALDAMINE

Piirissaar on saar Tartu vallas, Tartu maakonnas Peipsi järve ja Lämmijärve piiril, 15 km Emajõe suudmest kagus. Saare pindala on pindala 7,5 km². Tartu valla andmetel elab Piirissaarel stabiilselt ca 100 inimest. Turismi perioodil külastavad saart väga paljud turistid, sellest tulenevalt tekib saarel olmejäätmeid rohkem just suvisel perioodil.

Piirissaarel on korraldatud jäätmevedu segaolmejäätmetele ja klaaspakendile. Piirissaarel asub ka jäätmekäitluspunkt, mida opereerib Ragn-Sells AS. Piirissaarelt ei toimu biojäätmete äravedu vaid rakendatakse kohtkompostimist.

Enne 01.01.2030 rakenduva korraldatud jäätmeveo hanke jõustumist tuleb analüüsida avaliku kogumisvõrgu loomise võimalikkust kõigi kolme pakendiliigi (paber- ja kartongpakend, joogikartong koos plast- ja metallpakendiga ning klaaspakend) eraldi kogumiseks, arvestades saare eripära, tekkivaid jäätmekoguseid, logistilisi võimalusi ning teenuse kulutõhusust. Analüüsi tulemusel otsustatakse, kas avaliku võrgu laiendamine või alternatiivsete kogumislahenduste rakendamine aitab paremini kaasa liigiti kogumise sihtarvude saavutamisele ja elanikele mugava teenuse tagamisele.

Tulevikus tuleb kaaluda võimalust arendada ja kaasajastada Piirissaare jäätmejaama ning viia see üle iseteeninduslikuks jäätmejaamaks.

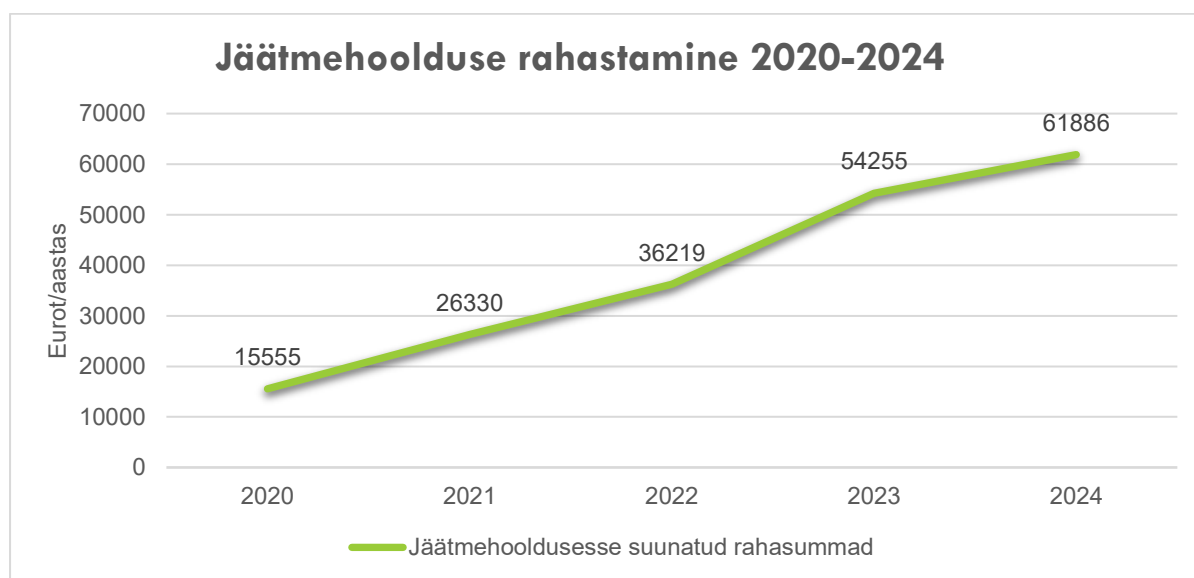
10.10. JÄÄTMEHOOLDUSE ARENDAMISE RAHASTAMINE

Jäätmehoolduse arendamisel on kolm põhieesmärki:

- jäätmehoolduse süsteemi korrastamine;
- infrastruktuuri arendamine ja haldamine;
- järelevalve ja jäätmehoolduse suunamine.

Tänased peamised rahalised kulutused on seotud jäätmekäitluse infrastruktuuri arendamisega ja jäätmekäitluse igapäevase haldamiskuludega. See hõlmab endas korraldatud jäätmeveo korraldamisest kuni avalike kohtade jäätmekäitlusteenuste pakkumiseni.

Tartu valla jäätmehoolduse arendamine toimub omavalitsuse eelarvelistest vahenditest ja sihtotstarbelistest tuludest. Lisaks otsitakse jäätmehoolduse arendamiseks riiklike toetusprogrammide kasutamise võimalusi (näiteks Keskkonnainvesteeringute Keskus).

Joonis 26. Tartu valla kulutused jäätmekäitlusele aastatel 2020-2024 (allikas: Tartu vald).

Keskkonnapoliitika põhimõte „saastaja maksab“ ja „tootja vastutus“ tähendab seda, et jäätmekäitluse kulud maksab kinni tarbija/jäätmetekitaja. Samuti on jäätmeseadusega sätestatud põhimõtted, et jäätmekäitluse kulud kannab jäätmetekitaja.

Jäätmereformi eesmärk on muuta jäätmehooldus ühtsemaks, läbipaistvamaks ja jätkusuutlikumaks. Reform täpsustab kohaliku omavalitsuse rolli jäätmehoolduse korraldajana, ühtlustab teenuse kvaliteeti üle riigi ning seab selgemad nõuded kulude katmisele ja tasusüsteemi ülesehitusele. Reformi keskne põhimõte on, et jäätmekäitlus peab olema majanduslikult läbipaistev, õiglane ja toetama ringlussevõtu eesmärkide täitmist. Selleks määratakse täpsemalt kindlaks, milliseid kulusid peab katma jäätmetasu ning millised tegevused tuleb omavalitsuse jäätmehoolduse korraldamisel standardiseerida.

Alternatiivse korraldatud jäätmeveo teenustasu kogumine ja arveldamine saab toimuda tuginedes jäätmeseadusele ning võimalus on valida kolme alternatiivi vahel.

Alternatiiv 1. Vedaja halduslepingu alusel

KOV sõlmib halduslepingu jäätmevedajaga, kelle kaudu korraldatakse jäätmevaldajate lepingute haldamise korraldus ja arvete esitamine.

- Vedaja esitab arved otse jäätmevaldajatele, mis sisaldavad kõikide teenuste kuluridasid, s.h vajadusel ka jäätmehoolduskulude osa.
- Jäätmevaldaja tasub arve summa KOV arvelduskontole.
- Jäätmevaldajate võlgnevuste haldamise ülesande saab vedajale üle anda.
- KOV tasub laekunud summade alusel teenuste eest jäätmevedajale ja jäätmekäitlejatele või on jäätmevedajale selle ülesande täitmine üle antud (KOV arvelduskontol toimetab vedaja esindaja).
NB! Jäätmeliikide osas tuleb teha eraldi käitluskoha hanked, mistõttu toimub arveldamine mitme käitlejaga.
- Jäätmehoolduse arendamise tasu jääb KOV kasutada.
- Jäätmevaldajate registri pidamist korraldab KOV.

Lahendus lihtsustab KOVi halduskoormust jäätmevaldajate lepinguliste suhete ja teenuste haldamisel ja arvelduse korraldamisel, kuid KOV haldab jäätmevaldajate registrit ja kontrollib raha kasutamist.

Plussid:

- KOV halduskoormus on väiksem – igapäevane kliendarveldus on vedaja käes.
- Vedaja saab kiiresti siduda arveldused oma logistika- ja kliendihaldussüsteemidega.
- Täna toimiva korraldatud jäätmeveo mudeli edasiarendus, mis on juba harjumuspärane.

Miinused:

- Vajab väga detailset lepingulist suhet, et tagada andmete/tegevuste korrektsus ja poolte õiguste-kohustuste täitmine. Enamus probleemid tekivad vedaja teenustega seoses.
- Tasud laekuvad KOV arvele ja KOV peab korraldama võlgnevuste haldamise. Kui teenusarvete tasumiseks raha puudub, siis peab KOV leidma ise rahalise katte.
- KOVil on väiksem otsene kontroll kliendisuhete ja arveldamise detailide üle.

Lahendus sobib eelkõige väiksematele KOV-le, kes ei tegutse koostöös, sest ise kogu protsessi haldamine eeldab uue tegevuse püsikulu kandmist, mida ei saa katta jäätmehoolduse arendamise tasuga.

Alternatiiv 2. KOV ise korraldab arveldamise ja kogumise

KOV korraldab kogu jäätmevaldajate haldamise süsteemi oma asutuse kaudu nt luuakse uus üksus.

- Arved väljastatakse otse KOVi nimel ja jäätmevaldajad maksavad teenustasu KOVile.
- KOV tasub vedajale ja käitlejale igakuiselt osutatud teenuste eest. See tagab, et kogu raha liigub läbi KOVi ning annab maksimaalse läbipaistvuse ja kontrolli tulude-kulude üle, kuid nõuab rohkem haldusressurssi ja head raamatupidamise korraldust.

Plussid:

- Maksimaalne läbipaistvus ja kontroll KOVi käes – kõik tegevused on KOV hallata ja raha liigub ainult läbi KOVi.
- KOVil on täielik ülevaade korraldatud jäätmeveo kõikidest asjaoludest.

- KOV saab üle minna muule lahendusele, kui olemasolev ei sobi, kuid see on ressursimahukas protsess.

Miinused:

- Vajab haldusvõimekuse kasvu (arveldamine, kliendihaldus, völgade menetlemine) koos kompetentse tööjõuga (2-3 uut töökohta) ehk uue püsikulu kandmine.
- Nõuab uue tarkvara kasutuselevõtmist ja selle haldamisega seotud nõuete täitmist (uuendused, serveri turvanõuded, isikuandmete töötlemine, tarkvara probleemid jms).
- Kõik tegevusriskid on KOV kanda: vaidlused vedajaga/käitlejatega/ jäätmevaldajatega, völgade haldamine, (võtme)töötajate asendamine/lahkumised jms.

Alternatiiv 3. KOV koostööpartneri kaudu

KOV võib sõlmida halduslepingu enda asutatud äriühingu, mittetulundusühingu või sihtasutusega, kellel on otsene valitsev mõju KOVil (vt § 66 lg 2). KOV annab jäätmevaldajate lepingute ja arvete haldamise ja teenuste eest arveldamise ülesande üle sobivale ühingule.

Ühing tegeleb kogu korraldatud jäätmeveo mudeli tehniliste tegevuste haldamisega, s.h jäätmevaldajate üle arvestuse pidamisega. KOV määrab tegutsemise osas reeglid ja tingimused ning teeb järelevalvet.

Antud mudel annab KOVile võimaluse luua spetsialiseeritud üksus, mis tegeleb ainult jäätmehoolduse korraldamise ja arveldusega, vähendades koormust vallavalitsuse struktuuris.

Plussid:

- KOV ei pea tegema muutusi oma halduskoormuse suurendamises, vaid saab seda isegi vähendada, kui jäätmevaldajate registri haldus samuti üle anda.
- KOV säilitab kontrolli (valitsev mõju).
- Organisatsiooni kaudu saab teostada valdkonna arendustöid.
- Organisatsiooni tegevuskulud teenuste osutamisel on odavamad kui KOV looks analoogse võimekuse.
- Organisatsioon kannab kõike tegevusriske ja vastutab nõuete täitmise/tulemuste saavutamise eest.
- Organisatsioon saab tegutseda mastaabiefekti alusel ehk kuluefektiivsemalt.
- Organisatsiooni teenustest saab alati loobuda ja võtta kasutusele muu lahendus.

Miinused:

- Eeldab sobiva võimekusega organisatsiooni olemasolu.
- Vajab selget lepingulist suhet poolte õiguste-kohustuste osas, et tagada tegevuste koostkõla KOV huvidega.
- KOV peab tasuma organisatsioonile selle teenuste kasutamise eest.

Korraldatud jäätmeveo tegevused on tulenevalt õigusaktide nõuetest universaalsed ning nende teostamist saab standardiseerida ning viia seeläbi tegevused efektiivselt juhitavateks ja madalma kulubaasiga teostavaks. Tartu valla eesmärgiks on tagada korraldatud jäätmeveo tegevuste jätkusuutlik, elanikele arusaadav ja soodne toimimine ilma valla halduskoormust kasvatamata ja tegevusriske suurendamata. MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus on rakendamas korraldatud jäätmeveo tegevuste haldamise teenuskeskust, mis võimaldab Tartu vallal anda kogu valdkonna haldamine üle teenuskeskusele.

Omavalitsuse jäätmetasu on võimalik kujundada selliselt, et õigesti liigiti kogutud jäätmete üleandmine on mitu korda odavam segaolmejäätmete üleandmisest ning valesti liigiti kogutud ja liigiti kogumata jäetud jäätmete üleandmine on märgatavalt kallim.

Tasu läbipaistvuse saavutamiseks on oluline kindlalt fikseerida, mida jäätmetasu sisse arvestatakse ja milliseid kulutusi selle eest tehakse. Tasu kogumise ja kasutamise andmed tuleb regulaarselt avalikustada ja hoida need andmed kättesaadavana omavalitsuse veebilehel.

Omavalitsuse jäätmetasu hulka on võimalik arvestada jäätmehooldusega seotud kulud:

- kogumisvahenditega seotud kulu (sh konteinerid, biolagunevad kotid või paberkotid, süvamahutid, kompostrid);
- jäätmete veo ja veo ettevalmistamisega seotud kulud (ka kehtiva korra kohaselt), sh jäätmete vedu jäätmejaamadest, avalikest konteineritest ja kogumisringide käigus;
- kogutud jäätmete käitlemise kulu (sh järel sortimine, segaolmejäätmete ladestus või põletus, liigiti kogutud jäätmete ringlussevõtt);
- jäätmekäitluskoha rajamis-, kasutamise-, sulgemis- ja järelhoolduskulud (ka kehtiva korra kohaselt), sh jäätmejaamade, kompostimisväljakute, sorteerimisjaamade, kogumiskohtade rajamine, olemasolevate rajatiste hooldamine, arendamine ja opereerimine;
- korduskasutuslahendustega seotud kulud (sh ringlusmajad);
- administratiivne töö (jäätmevaldajate registri teenus, jäätmevaldajatega arveldamine, liikmemaks),
- teavitus (kampaaniad, üritused, juhendmaterjalide valmistamine ja levitamine),
- järelevalvega kaasnevad kulud (sh valvekaamerad, üleantavate jäätmete kontrollimine),
- muud seotud kulud (nt uuringud, prügikoristus, toetused).

Elektroonikajäätmete ja pakendijäätmete käitlemise puhul maksavad otseselt kulud kinni tootja- ja taaskasutusorganisatsioonid, kaudselt aga ka lõpptarbijad (jäätmekäitluskulud lisatakse toodete hindadele).

Kohalikul tasandil kehtestatud jäätmetasu võimaldab rohkem paindlikkust ja kohalike oludega arvestamist kui riiklikul tasandil kehtestatud jäätmemaks. Kohalik omavalitsus saab jäätmetasu suuruse üle otsustamisel võtta arvesse jäätmete ringlussevõtu eesmärkide saavutamiseks vajaminevaid tegevusi ja investeeringuid.

11. JÄÄTMEHOOLDUSE EESMÄRGID

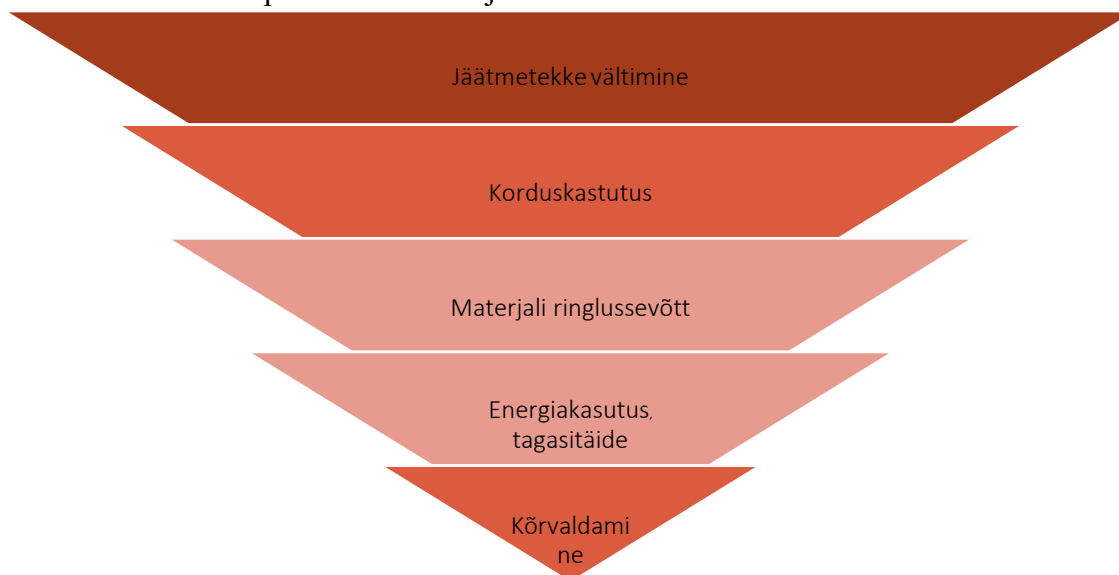
Jäätmehoolduse arendamisel ja tegevuste elluviimisel tuleb lähtuda erinevatest eesmärkidest. Tartu valla jäätmehoolduse valdkonna üldiseks eesmärgiks on suurendada elanikkonna keskkonnateadlikkust, suurendada tekkekohal liigiti kogumist ning muuta seeläbi jäätmete nõuetekohane haldamine jäätmevaldajate igapäevaelu loomulikuks osaks. Tõhustada jäätmekorraldust, sealhulgas järelevalvet ning toetada ringmajanduse põhimõtete rakendamist.

Eeltoodust tulenevalt on Tartu valla jäätmehoolduse korraldamisel eesmärkideks:

- **jäätmetekke vältimise tegevuste edendamine**
- **jäätmeveoga jäätmevaldajate hõlmatuse tagamine**
- **jäätmete liigiti kogumise mahu ja kvaliteedi tõstmine**
- **jäätmete kordus- ja taaskasutamise suurendamine**
- **jäätmetest tuleneva keskkonnariski vähendamine**

- **toimiv järelevalve, andmete korrektsus ja koostöö kõikide seotud osapooltega.**

Jäätmete käitlemisel prioritseeritakse jäätnehierarhia väärtusi:

Jäätmete taaskasutamisele seavad selged eesmärgid jäätmeseadusest, riigi jäätmekavast, jäätmete raamdirektiivist ning ringmajanduse paketist tulenevad sihtmäärad.

Eesti seadis eesmärgiks suunata 2025. aastaks ringlusesse 55% kodumajapidamistest pärinevatest paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmetest, biolagunevatest jäätmetest ning muudest liigiti kogutud kodumajapidamisest ja muudest allikatest pärinevatest jäätmetest. Sihteesmärgid on täpsemalt esitatud järgnevas tabelis 7.

Tabel 7. Jäätmete taaskasutamise riiklikud eesmärgid

	Baastase 2020	Eesmärk 2025	Eesmärk 2030
Olmejäätmete ringlusse võtumäär olmejäätmete kogumassist	50%	55%	60%
Pakendijäätmete ringlussevõtu osakaal pakendijäätmete kogumassist	60%	65%	70%
Biolagunevate jäätmete ringlussevõtu osakaal olmejäätmete kogumassist	13%		
Biolagunevate jäätmete osakaal ladestatavates olmejäätmete kogumassist	20%		
Ehitus- ja lammutusjäätmete taaskasutuse osakaal nende jäätmete kogumassist	70%		
Elektroonikaromude kogumise osakaal kolmel eelneval aastal turule lastud elektri- ja elektroonikaseadmete kogumassist	65%		
Kantavate patarei ja akujäätmete kogumise osakaal jäätmete kogumassist	45%		

Täiendavad sihteesmärgid

2027. aastast ei arvestata ringlussevõtu sihtarvude hulka neid biolagunevaid jäätmeid, mis on muu olmejäätme hulgast välja sorditud, vaid üksnes tekkekohas liigiti kogutud biolagunevad jäätmed.

2027. aastal peab kohaliku omavalitsuse üksus tagama vähemalt 67 protsendi oma territooriumil kalendriaasta jooksul tekkinud olmejäätmete liigiti kogumise. Nimetatud protsendimäär suureneb igal järgmisel aastal ühe protsendi võrra eelmise aasta aluseks olevast määrast kuni 75 protsendini alates 2035. aastast.

2030. aastast alates piiratakse direktiiviga 2018/850 kõikide nende jäätmete prügilatesse ladestamist, mis sobivad ringlussevõtuks ja energiana kasutamiseks.

2035. aastaks on seatud eesmärk viia ladestatavate olmejäätmete osakaal 10%-ni ning ringlusse võtumäär olmejäätmete kogumassist 65%.

11.1 TARTU VALLA ÜLESANDED SIHTEESMÄRKIDE SAAVUTAMISEL

Jäätmeseadusega on fikseeritud selgelt kohaliku omavalitsuse eesmärgid ja seega ülesanded jäätmete käitlemise tulemuslikkuse osas, mis kehtivad ka Tartu vallale:

- kohaliku omavalitsuse üksus korraldab jäätmete liigiti kogumist, et võimaldada nende korduskasutuseks ettevalmistamist, ringlussevõttu või muud taaskasutamist võimalikult suures ulatuses.
- korraldatud jäätmeevoga hõlmatud jäätmeliikide taaskasutamise puhul on eesmärgiks täita olmejäätmete ringlussevõtu sihtarve alljärgnevalt:
 - ✓ segaolmejäätmed: suunata energeetilisse taaskasutusse või rakendada materjalina ringlusesse võtmise toiming vähemalt 80% mahus;
 - ✓ paber- ja kartongijäätmed: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 80% mahust;
 - ✓ biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmed: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 70% mahust;
 - ✓ biolagunevad aia- ja haljastujäätmed: suunata materjalina ringlusesse vähemalt 70% mahust;
 - ✓ segapakendid: vastutab taaskasutusorganisatsioon;
 - ✓ klaaspakendid: vastutab taaskasutusorganisatsioon;
 - ✓ suurjäätmed: rakendada parim võimalik käitluslahendus;
 - ✓ tekstiilijäätmed: rakendada parim võimalik käitluslahendus;
 - ✓ ohtlikud jäätmed: rakendada parim võimalik käitluslahendus;
 - ✓ probleemtooted: vastutab laiendatud tootjavastutuse kandja.

Tartu valla ülesandeks on luua eeldusi ja rakendada tegevusi, mis suurendavad jäätmete liigiti kogumist ja taaskasutamist. Jäätmetekke vähendamise ja korduskasutuse suurendamise eesmärkide kõrval on tekkinud jäätmete maksimaalses mahus liigiti kogumisest peamine instrument, millega saab suurendada olmejäätmete ringlussevõtu taset. Tegevuste esmane fookus peab olema biolagunevate jäätmete osas, millede sattumine teiste jäätmeliikide hulka kahjustab nende kvaliteeti ja seeläbi vähendab nende ringlussevõtmise võimalusi. Jäätmehoolduse arendamisel on eraldiseisvaks eesmärgiks valdkonnas koostöö edendamine teiste kohalike omavalitsustega, mis võimaldab rakendada nii planeerimise kui korraldamise tegevustes mastaabiefekti ja unifitseerida reegleid. Antud eesmärgi realiseerimiseks on Tartu vald liitunud kohalike omavalitsuste jäätmehoolduse koostööorganisatsiooniga MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus, mille tegevused on suunatud kohalike omavalitsuste keskse

jäätmehoolduse terviklahenduse rakendamisele viisil, mis tagab Tartu vallale strateegiliselt juhitud tegevused vallale sobilike väärtuste loomisel jäätmehoolduse valdkonnas.

Kokkuvõtvalt on Tartu valla eesmärgiks tagada omavalitsuse territooriumil toimuvate jäätmekäitluse alaste tegevuste läbipaistvus, põhjendatus, kontrollitavus, keskkonnaohutus ning vastavus valla arengueesmärkidega ja kooskõla riiklike sihteesmärkidega, rakendades selleks asjakohaseid meetmeid.

11.2 MTÜ EESTI JÄÄTMEHOOLDUSKESKUS ÜLESANDED

Jäätmehoolduse korraldamine regionaalsel tasandil korraldatakse koostöös EJHK-se liikmetest kohalike omavalitsustega. Selleks on Tartu vald EJHK-le delegeerinud järgmised jäätmeseadusest tulenevad Tartu valla jäätmehooldusalased ülesanded:

- viia läbi korraldatud jäätmeveo teenuste kontsessioon (edaspidi hange) ning sõlmida hanke võitnud jäätmevedajaga leping;
- esindada liikmeid suhtluses partneritega, regulaatoritega jm kolmandate isikutega nii riigisisiselt kui piiriüleselt;
- osutada jäätmehoolduse alaseid konsultatsioone ja korraldada koolitusi;
- korraldada jäätmehoolduse valdkonna dokumentatsioonide, riigihangete, projektide, rahastustaotluste koostamist ning elluviimist;
- osutada liikmetele arendus- ja investeerimisprojektide analüüse;
- osaleda jäätmevaldajate registri arendustöödel (edaspidi register);
- vajadusel töödelda vedajapoolseid registriandmeid.

11.3 JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDAMISE PIKAAJALINE PLANEERIMINE

- Koostöö teiste omavalitsuste ja riigiasutustega keskkonna järelevalve tõhustamiseks.
- Elanikkonna pidev teavitamine jäätmehoolduse korraldusest ja korraldatud olmejäätmeveo vajaduse selgitamine ja kohustuse täitmise jälgimine.
- Jäätmealaste juhendmaterjalide väljaandmine, arvestades seejuures erinevate sihtgruppide vajadustega ja neile suunatud eesmärkidega.
- Korraldatud jäätmeveo korraldamine.
- Jäätmehooldust reguleerivate õigusaktide ajakohastamine.

Tegevused:

- jäätmealaste artiklite avaldamine vallalehes ja valla veebilehel;
- jäätmealaste juhendmaterjalide väljaandmine ja levitamine;
- elanike käitumisharjumusi ja rahulolu käsitleva uuringu tegemine;
- korraldatud jäätmeveo hangete läbiviimine;
- jäätmekava ja jäätmehoolduseeskirja ajakohastamine.

11.4. JÄÄTMEDE LIIGITI KOGUMISE JA TAASKASUTAMISE SUURENDAMINE

- Ohtlike ja elektroonikajäätmete kogumise jätkamine.
- Pakendijäätmete kogumisvõrgustiku ülevaatamine.

- Biolagunevate jäätmete kompostimise propageerimine tekkekohal.
- Suurjäätmete ja tekstiilijäätmete liigiti kogumise ja taaskasutamise propageerimine korraldatud jäätmeveo raames.
- Koostöö jätkamine Tartu linnaga Tartu jäätmejaamade kasutamise osas.

Tegevused:

- ohtlike jäätmete vastuvõtmise tagamine Tartu linna jäätmejaamades;
- ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine;
- eterniidijäätmete kogumisringide korraldamine;
- avalike kogumispunktide võrgustiku optimaalse tiheduse väljaselgitamine ja taaskasutusorganisatsioonidega sõlmitud lepingute uuendamine;
- vajadusel biolagunevate jäätmete liigiti kogumise soodustamiseks kodukompostrite ja biojäätmete konteinerite soetamine projektitoetuse abil;
- aia- ja haljastujäätmete kogumiseks kinniste mulfilift-tüüpi konteinerite soetamine;
- valla haljasaladelt kogutavate aia- ja haljastujäätmete kompostimisele suunamine;
- kohaliku kogukonna huvil ja algatusel toidujagamiskappide paigaldamine;
- tekstiilijäätmete kogumise korraldamine korraldatud jäätmeveo raames;
- tekstiilijäätmete kogumiskonteinerite soetamine;
- süvamahutite ja liigiti kogutavate konteinerite soetamine ja paigaldamine avalikesse kogumispunktidesse;
- avalikku ruumi kolme osaliste sorteerimist soodustavate prügikastide paigaldamine;
- vajadusel kogumispunktide või jäätmemajade rajamine;
- vajadusel ja võimalusel PrügiBinGo või sarnase uuringu läbiviimine.

11.5. EHITUS- JA LAMMUTUSJÄÄTMETE TAASKASUTAMINE

- Propageerida korduvkasutatavate ja vähem ohtlike aineid sisaldavate materjalide kasutamist ehitustegevuses.
- Maastikupilti kahjustava ja kasutusest väljalangenud või lagunenu ehitise lammutamise ja sellest tekkinud jäätmete käitlemis, sealhulgas taaskasutuse ja ringlussevõtu soodustamise ja maa-ala koristamise propageerimine.
- Puidujäätmete taaskasutamise edendamine soojusenergia tootmiseks.
- Tavajäätmetest ehitus- ja lammutusjäätmete käitlemisel jäätmete taaskasutamise eelistamine jäätmete kõrvaldamisele.

Tegevused:

- maastikupilti kahjustavate ehitiste lammutamisele kaasaitamine (nõustamine, vajalike lubade menetlemine jmt);
- ehitus- ja lammutusjäätmete käitluse kontrollimine.

11.6. JÄRELEVALVESÜSTEEMI TÕHUSTAMINE

- Korraldatud jäätmeveoga mitteliitunud ning vastavat kohustust mitteomavate jäätmevaldajate järelevalve teostamine.
- Koostöö tegemine Keskkonnaameti ja naaberomavalitsustega rikkumiste info vahetamiseks ja järelevalve efektiivsemaks muutmiseks.
- Jäätmevaldajate registri ajakohastamine.
- Ebaseaduslike prügi mahapaneku kohtade kaardistamine, likvideerimine ja vajadusel kaamerate paigaldamine.

Tegevused:

- järelevalvealane koostöö Keskkonnaameti ja naaberomavalitsustega;
- järjepidev järelevalve jäätmekäitlusele seatud nõuete täitmise üle;
- jäätmevaldajate registri arendamine ning registriandmete pidev ajakohastamine;
- ebaseaduslike prügi mahapaneku kohtade likvideerimine ja vajadusel kaamerate paigaldamine kohtadesse, kuhu tihti ladustatakse ebaseaduslikult prügi.

LISA 1 TEGEVUSKAVA EESMÄRKIDE REALISEERIMISEKS

<i>Nr</i>	<i>Tegevuse projekti nimi</i>	<i>Teostamise aeg</i>	<i>Teostaja, rahastusallikas</i>
1	ELANIKKONNA KESKKONNATEADLIKKUSE TÕSTMINE		
1.1	Jäätmehooldusalaste artiklite avaldamine valla veebilehel, ajalehes ja muudes meediakanalites	2026-2031	KOV, EJHK
1.2	Valla veebilehe pidev kaasajastamine jäätmealase teabe osas	2026-2031	KOV, EJHK
1.3	Teadlikkuse tõstmiseks erinevate juhendmaterjalide, voldikute koostamine ja levitamine	2026-2031	KOV, EJHK, KIK
2	OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE		
2.1	Ohtlike jäätmete vastuvõtmise tagamine Tartu jäätmejaamas	2026-2031	KOV
2.2	Ohtlike jäätmete kogumisringide korraldamine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
2.3	Eterniidi tasuta või soodsa vastuvõtu korraldamine ning selleks võimalike toetusmeetmete leidmine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3	MUUDE TAASKASUTATAVATE JÄÄTMETE KOGUMINE		
3.1	Taaskasutusorganisatsioonidega lepingute uuendamine	2028-2030	KOV, ETO, EPR, TVO
3.2	Propageerida biolagunevate jäätmete kohtkompostimise võimalusi	2026-2031	KOV, EJHK
3.3	Kinniste multilift konteinerite soetamine aia- ja haljastujäätmete kogumiseks	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3.4	Süvamahutite paigaldamine avalikesse kogumispunktidesse	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3.5	Ehitus- ja lammutustegevuse reglementeerimine tegevuste keskkonnamõjude vähendamiseks ja tekkivate jäätmete nõuetekohase käitlemise tagamiseks	Pidev	KOV
3.6	Liigiti kogutavate jäätmete kogumisvahendite soetamine ja paigaldamine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3.7	Kogumispunktide või jäätmemajade rajamine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3.8	Tekstiilijäätmete konteinerite soetamine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
3.9	Vajadusel Piirissaare jäätmejaama arendamine	Vastavalt toetusmeetme saamisele	KOV, EJHK, KIK
4	KORRALDATUD OLMEJÄÄTMEVEDU		
4.1	Korraldatud jäätmeveo hanke läbiviimine	2026	KOV, EJHK

4.2	Korraldatud jäätmeveo käitlushanke ja veohanke läbiviimine	2029	KOV, EJHK
5	JÄÄTMEHOOLDUSE KORRALDUS JA JÄRELEVALVE		
5.1	Jäätmevaldajate registri abil jäätmevaldajate hõlmatuse ja liigiti kogumise nõuete täitmise järjepideva kontrolli teostamine.	Pidev	KOV, EJHK
5.2	Jäätmehoolduseeskirja ajakohasena hoidmine	Pidev	KOV, EJHK
5.3	Jäätmekava regulaarne ülevaatamine ja täiendamine	Pidev	KOV, EJHK
5.4	Koostöö naaberomavalitsustega jäätmete kogumise ja käitlemise osas ühtsete reeglite ja lahenduste rakendamisel (piiriülene koostöö tegevuste efektiivsuse suurendamise eesmärgil).	Pidev	KOV, EJHK

Lühendid:

KOV – kohalik omavalitsus

EJHK – MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskus

KIK – SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

ETO – Eesti Taaskasutusorganisatsioon MTÜ

TVO – Tootjavastutusorganisatsioon OÜ

EPR – OÜ Eesti Pakendiringlus